

LÕPPRAPORT

“Vabatahtlike rakendamise koostöömudeli testimine hoolekandesüsteemis ja üle-eestiliselt rakendatava koostöömudeli väljatöötamine”

Koostajad: projektijuhid Anu Viltrop ja Eha Paas ning
projekti eksperdid Karin Kiis, Mari Rull ja Tiina Tambaum
MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant

Tallinn 2020

Hanget rahastas Euroopa Sotsiaalfond projektist nr 2014-2020.2.02.001.01.15-0002.

Sisukord

Sisukord	2
1. Sissejuhatus	4
2. Mõisted	5
3. Kokkuvõte	6
3.1. Summary	9
3.2. Резюме	12
4. Ülevaade vabatahtlike kaasamise keskkonnast Eestis ja mujal maailmas	16
4.1. Lühiülevaade vabatahtlike kaasamise keskkonnast Eestis	16
4.2. Teiste riikide kogemused	17
4.3. Kokkuvõte olulisematest kaasamistrendidest	19
5. Pilootprojekti esmase koostöömudeli kirjeldus ja järeldused	21
5.1. Kaasamismudeli üleriigiline tasand	23
5.1.1. Üldine juhtimine ja teavitustegevus	23
5.1.2. Mudeli testimise kohta kogutud info analüüs ja kasutamine	23
5.1.3. Vabatahtlike koolituse ja arengupäevade korraldamine	24
5.1.4. Juhendmaterjalide koostamine	25
5.2. Kaasamismudeli maakondlik tasand	25
5.2.1. Mudeli testimisse kaasatud vabatahtlikud ja kliendid	27
5.2.2. Vabatahtliku seltsilise teenuse kirjeldus	28
5.2.2.1. Võrgustiku loomine, vabatahtlike värbamine ja klientide leidmine	28
5.2.2.2. Vabatahtlikuna tegutsenud inimeste profiil	30
5.2.2.3. Toetatud klientide profiil	32
5.2.2.4. Abivajaja ja vabatahtliku koostöösuhte loomine	33
5.2.2.5. Vabatahtlike ja klientide koostöö	35
5.2.2.7. Vabatahtlikke toetavad tegevused	40
5.2.3. Sotsiaalpartnerid	40
5.2.4. Vabatahtliku seltsilise teenuse pakkumine eriolukorras	41
5.2.5. Vabatahtliku seltsilise teenuse tulemused	42
5.2.6. Järeldused	46
6. Vabatahtlike kaasamise mudeli finantseerimine	48
7. Testimise käigus väljatöötatud soovitatav mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesse	51
7.1. Üleriigiline tasand	53
7.2. Maakondlik tasand	53
7.2.1. Vabatahtlike poolt klientidele pakutavad teenused	54

7.2.2 Vabatahtlikud	55
7.2.2.1. Vabatahtlike teavitamine	55
7.2.2.2. Vabatahtlike taustakontroll, lepingud ja ettevalmistus	56
7.2.2.3. Vabatahtliku päevik	56
7.2.2.4. Vabatahtliku andmete töötlemine	57
7.2.2.5. Vabatahtlike toetamine koordinaatori poolt	57
7.2.2.6. Vabatahtlike kindlustamine	57
7.2.3 Abivajajad	57
7.2.3.1. Andmekaitse	58
7.2.4. Sotsiaalpartnerid koordinaatori mudelis	58
7.3. Kogukondlik tasand	59
7.4. Soovitused kaasamismudeli finantseerimiseks	61
8. Ettepanekud ja soovitused osapooltele	65
8.1. Ettepanekud ja soovitused riigile	65
8.2. Ettepanekud ja soovitused kohalikule omavalitsusele	65
8.3. Ettepanekud ja soovitused teistele osapooltele (teenuse osutajad, vabaühendused, kogukonnad)	66
9. Kasutatud kirjandus	67
Lisad	68
Lisa 1. Sotsiaalpartneri motiveerimise juhend	68
Lisa 2. Abivajajate kaardistamise juhend	68
Lisa 3. Juhendmaterjal vabatahtlikule	68
Lisa 4. Juhendmaterjal sotsiaaltöötajale vabatahtlike kaasamiseks	68
Lisa 5. Juhend värbamisvestluse läbiviimiseks vabatahtlikuga	68
Lisa 6. Vabatahtliku ja abivajaja hea tahte kokkuleppe näidis	69
Lisa 7. Vabatahtliku leping asutusega (nt hooldekodu, haigla)	71
Lisa 8. Vabatahtliku päeviku näidised	73
Lisa 9. Vabatahtlike koolituskava näidis	76
Lisa 10. Juhend vabatahtlikele tegelemaks üksikute ja riskirühma kuuluvate inimestega kriisiolukorras	78
Lisa 11. Juhised: kuidas vabatahtlikult abi vastu võtta	78
Lisa 12. Kaasatud vabatahtlikud ja toetatud kliendid omavalitsuste lõikes	78
Lisa 13. Kokkuvõtte kliendipäevikute, tagasisideküsitluste ja koordinaatoritega tehtud intervjuude analüüsist. Karin Kiis	79
Lisa 14. Vabatahtliku teenuse redisainiseminaride kokkuvõtte. Mari Rull	79
Lisa 15. Keegi ei pea kannatama üksildust. Pilootprojekti „Vabatahtlike kaasamine hoolekandesse“ fookusgrupi arutelude kokkuvõtte. Tiina Tambaum	79

1. Sissejuhatus

2018. aasta kevadel kuulutas sotsiaalministeerium välja hanke “Vabatahtlike rakendamise koostöömudeli testimine hoolekandesüsteemis ja üle-eestiliselt rakendatava koostöömudeli väljatöötamine”, mille eesmärgiks oli leida Eestile sobiv mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesüsteemi. Hanke sihtrühmaks, n-ö kasusaajateks, olid eakad (vanuses 65+ eluaastat) ja täisealised erivajadusega (edaspidi: erivajadusega) inimesed. Hange oli jagatud kaheks osaks: Põhja- ja Lõuna-Eesti. Hanke mõlemad osad võitis MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant (edaspidi: Liikumine Kodukant).

Meie koostööpartneriteks oli Põhja-Eestis (osa 1) üheksa omavalitsust Harjumaalt (Keila vald, Saue vald, Saku vald, Raasiku vald), Lääne-Virumaalt (Viru-Nigula vald, Rakvere, Tapa vald, Väike-Maarja vald) ning Hiiumaalt (Hiiumaa vald). Lisaks omavalitsustele kaasasime partneriteks Lääne-Virumaalt MTÜ Virumaa Tugikeskus, Hiiumaalt Kodukant Hiiumaa ja Harjumaalt Kodukant Harjumaa.

Lõuna-Eestis (osa 2) oli koostööpartneritena kaasatud kümme omavalitsust Pärnumaalt (Pärnu linn, Saarde vald, Häädemeeste vald, Põhja-Pärnumaa vald), Põlvamaalt (Põlva vald) ja Võrumaalt (Võru linn, Võru vald, Setomaa vald, Rõuge vald, Antsla vald). Lisaks kaasasime partneritena MTÜ Maana (tegutseb nii Põlva- kui Võrumaa piirkonnas), Lõuna-Eesti Haigla ning Pärnumaalt MTÜ Pärnumaa Kodukant.

Mudeli testimise käigus huvi laienes ning lisaks nimetatud piirkondadele laienesime Viljandimaale (Viljandi vald ja linn) ning Pärnumaalt liitus Tori vald. Läbirääkimised käisid ka Läänemaa valdadega, kuid eriolukorra tõttu jäid need plaanid seisma. Kogukonnapõhise mudeliga liitusid Mustvee ja Jõgeva vald (Jõgevamaalt) ning Otepää vald (Valgamaa), Toila ja Alutaguse vald (Ida-Virumaa). Testimisega planeeris liituda Järvamaa, eelkõige Türi vald, kuid tegevuse käivitamiseks jäi aega napiks.

Käesoleva raporti eesmärk on anda ülevaade testitud kaasamismudelist ning lähtuvalt saadud kogemustest teha edasiseks ettepanekud nii kogukondlikele ühendustele ja omavalitsustele kui ka riigile, et vabatahtlike kaasamine hoolekandesse ja ka laiemalt sotsiaalvaldkonda saaks Eestis jätkuda ja edasi areneda.

Liikumine Kodukant tänab maakondlikke koordinaatoreid Triin Petersoni (Harjumaa), Ingrid Purget (Hiiumaa), Ene Augasmägit (Lääne-Virumaa), Hiie Lainelat (Pärnumaa), Laura-Elisa Kägrat (Põlva- ja Võrumaa), Vally-Reet Järsi (Viljandimaa) ning eksperte Karin Kiisi, Mari Rulli ja Tiina Tambaumi. Samuti täname kõiki vabatahtlikke, kes panustasid testimisperioodil oma aega ligikaudu 21 600 töötundi.

Mudeli testimine oli võimalik tänu sotsiaalministeeriumi tellimusele ja Euroopa Sotsiaalfondi rahastusele.

2. Mõisted

Vabatahtlik tegevus on vabatahtliku poolt tehtav tegevus, mida tehakse vabast tahtest, mitte sunniviisil, ilma materiaalset tasu saamata kellegi teise või laiemalt ühiskonna hüvanguks.

Vabatahtlik seltsiline on vabatahtlik, kes pakub inimesele vabatahtlikuna seltsi kas tema kodus, hooldekodus või haiglas. Seltsilise tegevuse sisuks võib olla klassikaline seltsi pakkumine vestluse näol, lisaks ühine tegevus, nagu saatmine jalutuskäigul, poodi, arsti juurde jne, abistamine kodustes toimingutes.

Abivajaja on käesolevas projektis eakas (vanuses 65+) või täisealine erivajadusega inimene. Raportis on kasutatud ka mõistet **klient**. Abivajaja ehk klient on inimene, kes vajab seltsi ja/või abi ning tegi vabatahtlikuga koostööd mudeli testimise perioodil.

Sotsiaalpartner on käesolevas projektis omavalitsus, hoolekandeesutus, kohalikud külaseltsid, perearstid jt võimalikud koostööpartnerid, kes puutuvad eeldatavasti kokku projektis määratletud kasusaajaga.

Vabatahtlike koordinaator (tekstis kasutatud ka koordinaator) on maakonnas vabatahtlike kaasamise ja tegevuse koordineerimisega tegelnud palgaline inimene (v.a Viljandimaa, kus koordinaator tegutses vabatahtlikuna).

Vabatahtlike kaasaja on organisatsioon (nt hoolekandeesutus, kohalik selts või mõni muu organisatsioon), kes kaasab oma tegevusse vabatahtlikke.

Vabatahtliku päevik, projektidokumentatsioonis nimetatud klienditoimikuks, on sisult päevik, kuhu vabatahtlik kandis sisse külastuste kuupäeva, kestuse ja tegevuse sisu. Ühtlasi kajastavad sissekanded kliendi vajadusi ja üldandmeid. Kaasamismudeli analüüsis on vabatahtliku päevikut nimetatud kliendipäevikuks.

3. Kokkuvõte

Projekti "Vabatahtlike rakendamise koostöömudeli testimine hoolekandesüsteemis ja üle-eestiliselt rakendatava koostöömudeli väljatöötamine" viis ellu Eesti Külaliikumine Kodukant 2018. aasta augustist 2020. aasta augustini. Projekti tellis sotsiaalministeerium ja rahastas Euroopa Sotsiaalfond. Projekti eesmärk oli leida Eestile sobiv mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesüsteemi.

Projekti aktiivse eluea jooksul, s.o oktoobrist 2018 kuni aprillini 2020, toetati kokku **678 inimest** ning **273 vabatahtlikku** panustas oma aega kokku **21 600 tundi**. Projekti kestel tegutsenud vabatahtlikud töid **hoolekandesse lisandväärtust 106 273 euro ulatuses** (hinnangu aluseks on koostöös sotsiaalministeeriumiga arvatud vabatahtliku töötunni rahaline brutoväärtus 4,92 eurot).

Vabatahtlike abi jõudis inimesteni **12 maakonnas** ning **43 omavalitsuses**. Kaasamismudeli testimist alustasime kuues maakonnas, poole tegevuse pealt liitus ka Viljandimaa. Pilootprojekti lõpupoolel kasvas huvi seltsiliste vastu ning tegevus laienes kogukonna eestvedaja või kliendi initsiatiivil veel viide maakonda. Maakondade lõikes oli nii kliente kui vabatahtlikke kõige rohkem **Pärnumaal** (141 klienti, keda toetas 75 vabatahtlikku) ja **Lääne-Virumaal** (111 klienti ja 41 vabatahtlikku). Elanike arvu arvestades tuleb esile tõsta Hiiumaad, kus 39 vabatahtlikku toetas 109 inimest. Järgneb **Võrumaa**, kus 28 vabatahtlikku pakkusid tuge kokku 99 inimesele. Harjumaa jäi klientide arvult Võrumaast veidi maha (88 klienti), kuigi seal tegutses rohkem vabatahtlikke (49). Täpsem ülevaade projektis osalenud kohalikest omavalitsustest on toodud raporti lisa 12. Siinjuures tuleb silmas pidada, et mõned omavalitsused liitusid alles projekti lõppfaasis ning said seetõttu tegutseda vaid mõne kuu.

Vabatahtlike hoolekandesse kaasamise eesmärk oli vähendada inimeste sotsiaalset ilmajäetust ja seetõttu oli testperioodil plaanis osutada inimestele järgmist abi:

- seltsi pakkumine (nt vestlus, infovahetus, lugemine, käeline tegevus, aju stimuleerivad ja füüsilised harjutused);
- saatjaks olemine koduvälises sotsiaalses tegevuses ja meelelahutuslikul ajaveetmisel (sh kultuuritarbimisel);
- abi lihtsamate kodutööde tegemisel, mida abisaaja üksi teha ei suudaks, aga koos toetajaga oleks kasvõi osaliselt võimeline tegema (nt poeskäigul toidukoti kandmine või teejuhiks olemine mäluhäiretega inimesele jne);
- abi vaimset ja emotsionaalset rahuldust pakkuvates tegevustes, näiteks mälestuste ja lugude talletamine ning üksteiselt õppimine.

Ükski loetletud tegevus ei pannud abisaajat täiesti passiivsesse rolli. Vabatahtliku pakutava tegevuse **eesmärk oli aktiveerida abisaajat vastavalt tema võimetele** isegi juhul, kui tegemist on voodihaigega. Ka pärast testimist on projekti meeskond arvamusel, et vabatahtlike olulisimaid ülesandeid ja tegutsemisvõimalusi on **emotsionaalse heaolu kasvatamine ning sotsiaalse ilmajäetuse vähendamine**. Mudeli testimisel rõhutas tellija personaalset abistamist, kuid tegevuse käigus tuli korduvalt tõdeda, et hooldekodude kliendid osalevad meelsasti ühistegevuses (nt koos meisterdamine või ühised lauamängud, jalutuskäigud või vestlusringid). Seetõttu soovitame edaspidi vabatahtlike tegevusele lisada **rühmategevused kogukonnas ja hoolekandeesutustes**.

Testperioodil olid sihtrühmaks inimesed vanuses 65+ ning erivajadusega täiskasvanud. Siiski peame oluliseks edaspidi vabatahtlike seltsiliste teenust pakkuda vajaduspõhiselt kõigile, sõltumata vanusest ja erivajadusest.

Testimise jooksul ja lõpus kogutud tagasiside näitas, et elluviidu mõjutas positiivselt nii vabatahtlike poolt toetatud inimesi kui ka vabatahtlikke endid. Kõige sagedamini parandas vabatahtliku toetus

abisaaja **enesetunnet** (nii arvas 77 % tagasisidet andnud klientidest) ja **aitas paremini toime tulla koduste toimetustega või asjaajamisega väljaspool kodu** (42 % klientide hinnangul). Ligi veerand (23 %) klientidest leidis, et **vabatahtliku osutatud abi võimaldas neil jätkata elamist kodus**. Testperioodil tegutsenud vabatahtlike tegevuses oli märgatav osakaal sellel, mis kuulub esmatasandi sotsiaaltöö ülesannete hulka. Teatud olukordades katsid vabatahtlikud vajadusi, mida ametlikud teenused ei suuda mingil põhjusel rahuldada (teenus puudub, seda ei pakuta vajadustele vastavas mahus ja viisil jms). Projekti kogemusele toetudes saab öelda, et **vabatahtlike toetus võimaldab vajadusel täiendada kohaliku omavalitsuse teenust** (nt kodu-, transpordi-, isikliku abistaja teenust) **või tulla lähedasele ajutiselt appi, kui inimese abivajadus kasvab ootamatu elumuutuse korral** (nt haiglaravijärgne taastumine või pereliikme surm). See võimaldab ennetada või edasi lükata inimese sattumist ööpäevaringsele hooldusele, mis on oluliselt kallim nii teenusekasutaja kui kohaliku omavalitsuse jaoks. Siinjuures on oluline koostöö vabatahtlike seltsiliste ja omavalitsuse sotsiaaltöötajate vahel. Vabatahtlikul on rohkem võimalusi märgata inimese abivajadust ning anda sellest teada sotsiaaltöötajale, kergendades sellega omavalitsuse koormust ennetustöö tegemisel.

Testperioodil tegutsenud **vabatahtlikud hindasid tagasisideküsitluses oma kogemust valdavalt positiivseks** ning leidsid, et see pakkus rõõmu tegutsemisest ja suhtlemisest ning kinnitust, et ollakse vajalik. Kuigi projektis osales ka noori inimesi, olid **vabatahtlikud valdavalt keskealised ja vanemad inimesed**. Üle poole (51 %) kuulusid vanuserühma 55+ ja üle veerandi (28 %) vanuserühma 65+. Juba projekti käivitamisel oli sooviks kaasata eelkõige eakamaid vabatahtlikke. Uuringud (SHARE, 2014, Balti Uuringute Instituut, 2018) näitavad, et **mida kauem on inimene ühiskonnas aktiivne, seda kauem püsib ta terve ning seda vähem vajab ta toetust ja hoolekannet**. Vabatahtliku tegevuse pakkumine eakatele on üks lihtsamaid viise hoida inimesi aktiivsena ja ennetada nende sattumist abivajajate hulka. Projekti tulemused lubavad nii omavalitsustele kui riigile (nii antud mudeli raames kui laiemalt) soovitada süsteemset eakate aktiviseerimist, pakkudes tegevust vabatahtlikuna.

Projekti eesmärk töötada välja Eestile sobiv mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesse sai täidetud. Erinevalt testitud mudelist soovitame sotsiaalvaldkonnas kolmetasandilist vabatahtlike kaasamise mudelit.

- 1) **Üleriigiline tasand** võimaldab mudeli toimimist jälgida ja edasi arendada. Sellel tasandil peab tegevust seirama ning maakondlikku ja kogukondlikku tasandit toetama, sh toetama ja koolitama vabatahtlikke koordinaatoreid, samuti korraldama vabatahtlike baaskoolitust ning täiendama ja vajadusel looma uusi juhendmaterjale. Oluline on koostöö algatamine ja toetamine erinevate sotsiaalvaldkonna organisatsioonidega, kes vajavad vabatahtlikke oma teenuste juurde. Ühtlasi on sellel tasandil otstarbekam korraldada üldist teavitust seltsilise tegevusest ning populariseerida ühiskonnas vabatahtlikkuse põhimõtet. Soovitame sotsiaalministeeriumil leida selle tasandi tegevuste elluviimiseks pikaajaline strateegiline partner.
- 2) **Maakondlik tasand**, kus keskne roll lasub vabatahtliku tegevuse palgalisel koordinaatoril. Koordinaatori ülesanne on koostöös omavalitsuste sotsiaaltöötajate, kogukondade, hoolekandetasutuste ning sotsiaalvaldkonna erinevate digiplatvormide abil leida üles võimalikud abivajajad ja sobivad vabatahtlikud. Koordinaator valib välja sobivad vabatahtlikud (vestlus ja taustakontroll), valmistab nad ette ja toetab neid vabatahtlikuna tegutsemise ajal.
- 3) **Kogukondlik tasand** on vajalik, et tagada vabatahtlike abi jõudmine keskustest kaugele jäävatesse ja hajaasustusega küldesse. Sellel tasandil on oluline omavalitsuse ja kogukondade koostöö ning kogukondade enda valmisolek ja soov teemaga tegelda. Selleks peavad omavalitsused olema valmis kogukondi toetama. 2020. aasta märtsis kehtestatud eriolukord näitas, et kõige kiiremini ja turvalisemalt toimis inimeste toetamine just neis kogukondades, kus omavaheline koostöö on juba aastaid toiminud. Sellest kogemusest on mõistlik õppida ja teha järjepidevalt tööd, et kogukonnad koostöös omavalitsustega suudaksid oma abivajajaid toetada.

Mudeli rakendamine ja finantseerimine edaspidi

Vabatahtlike kaasamine hoolekandesse eeldas projekti alustades – ja vajab jätkuvalt – järjepidevat selgitustööd, sest tegemist on uue lähenemisega. Projekti elluviijad puutusid korduvalt kokku eelarvamuste ja kartusega, mida väljendasid nii sotsiaaltöötajad, omavalitsusametnikud, vabatahtlikud kui ka kliendid. Sisuliselt alustati mudeli testimisel inimeste ja organisatsioonide hoiakute muutmist. Üksnes kahe aastaga ja mõne piirkonnaga töötades ei ole võimalik jõuda selleni, et omavalitsused oleksid valmis mudeli rahastamise täielikult üle võtma. Samas on loodud väga tugev vundament vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesse: on olemas koolitatud vabatahtlikud, kes soovivad jätkata, ning huvi nii seltside, sotsiaaltöötajate, hoolekandeesutuste kui haiglate poolt. Hoolimata sellest, et edaspidine rahastamine ei ole kindel, jätkavad vähemalt aasta lõpuni vabatahtliku seltsilise teenuse pakkumist olemasolevate vabatahtlike ja abivajajatega Võru- ja Põlvamaal MTÜ Maana, Pärnumaal Pärnumaa Kodukant ja Pärnumaa Punane Rist, Viljandimaal Seltsiks Sinule ja Hiiumaalt MTÜ Tuulte Tee.

Meie peamine soovitus riigile on 2021.–2022. aastal jätkata väljatöötatud mudeli katsetamisega kõikides Eesti maakondades. Selleks soovitame ministeeriumil leida strateegiline partner, kes juhib, korraldab ja arendab mudelit, sh viib ellu üleriigilisel tasandil koordineeritava tegevuse ning toetab maakondliku ja kogukondliku tasandi tegevust. Täpsemalt on mudeli elluviimise ettepanekuid kirjeldatud peatükis 7.

Liikumise Kodukant testimiskogemusele tuginedes tuleb ministeeriumil leida vahendeid 560 000 eurot aastas. Oleme seisukohal, et kui riik leiab suurema osa vahendeid kaasamismudeli rahastamiseks, võiksid omavalitsused katta vabatahtlike sõidukulud (kulu maakonna kohta ca 5640 eurot aastas). Täpsemalt on rahastamisega seondud kirjeldatud peatükis 7.4. Mudeli edasisel piloteerimisel soovitame algusest peale kaasata omavalitsuste esindajad, et kavandada mudeli rahastamist ja rakendamist pärast 2023. aastat. Peame ülioluliseks, et selliste otsuste ettevalmistamisse oleksid kaasatud nii ministeeriumi kui kohalike omavalitsuste esindajad.

Põhjalikumalt on testimistulemusi tutvustatud allpool.

3.1. Summary

The project titled “Testing the cooperation model for the implementation of volunteers in the welfare system and the development of a cooperation model to be implemented across Estonia” was implemented by Kodukant, the Estonian Village Movement from August 2018 to August 2020. The project was commissioned by the Ministry of Social Affairs, and it was funded by the European Social Fund. The aim of the project was to find a suitable model for Estonia to involve volunteers in the welfare system.

During the active life of the project, i.e. from October 2018 to April 2020, a total of **678 people** received support and **273 volunteers** contributed a total of **21,600 hours** of their time. The volunteers who participated in the project brought **added value in the amount of 106,273 euros to welfare services** (the assessment is based on the monetary gross value of a working hour of a volunteer 4,92 euros calculated in cooperation with the Ministry of Social Affairs).

The help of volunteers reached people in **12 counties** and **43 local governments**. We started testing the Model in six counties, and Viljandi County joined halfway down the line. Towards the end of the pilot project, interest in social partners increased and activities expanded to another five counties at the initiative of the community leader or the client. By counties, the highest number of both clients and volunteers were in **Pärnu County** (141 clients who were supported by 75 volunteers) and **Lääne-Viru County** (111 clients and 41 volunteers). Considering the number of residents, Hiiu County where 39 volunteers supported 109 people should be highlighted. This is followed by **Võru County** where 28 volunteers offered support to a total of 99 people. Harju County lagged slightly behind Võru County in terms of the number of clients (88 clients), although there were more volunteers (49). A more detailed overview of the local governments that participated in the project is provided in appendix 12 to the report. It is important to remember that some local governments only joined in the final stage of the project and could therefore engage only for a few months.

The aim of involving volunteers in welfare services was to decrease the social deprivation of people and, as such, the plan was to offer the following assistance to people during the test period:

- Offering company (e.g. conversation, information exchange, reading, manual activities, brain stimulating and physical exercises)
- Being a companion in social activities and spending time for entertainment purposes outside the home (e.g. when enjoying culture)
- Assisting with simpler household chores that the recipient of support would not be able to do on their own but can, even partially, with assistance (e.g. carrying a shopping bag when going grocery shopping or being a guide for a person with memory problems, etc.)
- Assistance in activities offering mental and emotional satisfaction, for example preserving memories and stories and learning from each other

None of the listed activities forced the recipient of support in a fully passive role. The **aim** of the activity offered by the volunteers **was to engage the recipient of support according to their abilities**, even if the person was bedridden. Even after testing, the project team is of the opinion that **increasing emotional wellbeing and reducing social deprivation** are the most important tasks and doings of the volunteers. When testing the model, the customer focused on the provision of personal service, but it had to be repeatedly admitted in the course of activities that the clients of nursing homes are very happy to participate in joint activities (e.g. crafting together or joint board games, walks, or discussion groups). Therefore, in addition to personal activities of volunteers, we will in the future be recommending **group activities in the community and in social welfare institutions** as something that is equally as important.

During the test period, the target group was people aged 65+ and adults with special needs. However, we consider it important in the future to offer volunteer services to everyone based on need, irrespective of their age and special needs.

The feedback received during and after the testing showed that what was done had a positive impact on both the people who received support from volunteers as well as the volunteers themselves. In most cases, the volunteer's support improved the **wellbeing** of the recipient of support (77% of clients who gave feedback were of this opinion) and **helped to better cope with household chores or running errands outside the home** (according to 42% of clients). Nearly a quarter (23%) of the clients felt that **assistance received from a volunteer allowed them to continue living at home**. A significant part of the activities of volunteers who participated during the test period were activities included among the duties of primary social work. In certain situations, the volunteers covered needs that official services are for some reason or another unable to satisfy (lack of service, service is not offered in the volume and manner that meets the needs, etc.). Based on the experience of the project, it can be said that the **support of volunteers allows supplementing the services offered by the local government** (e.g. home, transport, personal helper service) **if necessary or coming to help out a loved one temporarily if the person's need for assistance increases in the event of a sudden change in their life** (e.g. post-hospital recovery or death of a family member). This enables preventing or delaying the person having to receive round-the-clock care, which is significantly more expensive for both the service user and the local government. Here, cooperation between volunteers and local government social workers is important. Volunteers have more opportunities to notice the person's need for assistance and report it to a social worker, thereby easing the burden on the local government when carrying out prevention work.

The **volunteers** who participated during the test period **rated their experience to be mostly positive in the feedback survey** and found that they enjoyed working and interacting and felt confirmation that they are needed. Although young people also took part in the project, the **volunteers were predominantly middle-aged and older people**. More than half (51%) were aged 55+ and more than a quarter (28%) aged 65+. Already when launching the project, the aim was to predominantly involve older volunteers. Studies (SHARE 2014, Baltic Research Institute 2018) show that **the longer a person is active in the society, the longer they remain healthy and the less they require support and welfare services**. Offering volunteering to older people is one of the simplest ways to keep people active and prevent them from becoming one of those in need. The results of the project allow recommending to both local governments as well as the state (both within the framework of this model and more broadly) a systematic engagement of older people by giving them activities as volunteers.

The aim of the project to develop a model suitable for Estonia for involving volunteers in welfare services was achieved. Unlike the model tested, we recommend a three-level model for involving volunteers in the social field.

- 4) The **national level** allows monitoring and developing how the model functions. At this level, activities should be monitored and the county and community level must be support, incl. volunteer coordinators must be supported and trained, as well as volunteer base training must be organised and instruction materials must be supplemented and, if necessary, new ones must be prepared. It is important to initiate and support cooperation with different organisations in the social field that require volunteers for their services. At this level, it is also more expedient to organise general notification regarding the activities of social partners and popularise the principle of volunteering in the society. We recommend the Ministry of Social Affairs to find a long-term strategic partner to implement activities at this level.
- 5) **The county level** where the central role is on a paid volunteering coordinator. The task of the coordinator is to find people who potentially need assistance and suitable volunteers in cooperation with local government social workers, communities, welfare institutions and

various digital platforms of the social field. The coordinator chooses the suitable volunteers (interview and background check), prepares them and supports them during their volunteering.

- 6) **The community level** is necessary to ensure that the assistance of volunteers reaches villages far from the centre and low-density villages. At this level, cooperation between the local government and communities as well as the preparedness and desire of communities to deal with the issue are important. To this end, local governments must be prepared to support communities. The emergency situation established in March 2020 showed that supporting people was fastest and safest in communities where cooperation has been functioning for years already. Lessons should be taken from the experience and continuous work should be done towards ensuring that communities are able to support their people who need assistance in cooperation with local governments.

Future implementation and financing of the model

Involving volunteers in welfare services required at the start of the project – and still does require – continuous explanatory work because it is a new approach. The people implementing the project were repeatedly exposed to prejudices and fears expressed by social workers, local government officials, volunteers, and clients alike. Essentially, changing the attitude of people and organisations was commenced when testing the model. It is not possible to reach a situation where local governments are prepared to fully take over the funding of the model in just two years and when working with just a few regions. At the same time, a very strong foundation for involving volunteers in welfare services has been established: there are trained volunteers who wish to continue, and societies, social workers, social welfare institutions and hospitals are expressing interest. Despite the fact that future funding is uncertain, MTÜ Maana in Võru and Põlva Counties, Pärnu County Kodukant and Pärnu County Red Cross in Pärnu County, Seltsiks Sinule in Viljandi County and MTÜ Tuulte Tee in Hiiu County will continue offering the service of a volunteer companion at least until the end of the year with the existing volunteers and people who need assistance.

Our main recommendation to the state is to continue testing the developed model in all Estonian counties in 2021–2022. To this end, we recommend the Ministry to find a strategic partner who would manage, organise and develop the model, incl. implement activities to be coordinated at the national level and support activities at the county and community level. Proposals for implementing the model are described in more detail in Chapter 7.

Based on the testing experience of the Kodukant movement, the Ministry would have to find 560,000 euros of resources per year. We are of the opinion that if the state found the majority of the resources for funding the model, local governments could cover the travel expenses of volunteers (cost per county approx. 5,640 euros per year). Matters concerning financing are described in more detail in Chapter 7.4. When continuing to pilot the model, we recommend involving representatives of local governments from the get-go to plan the financing and implementation of the model after 2023. We consider it crucial that both the representatives of the Ministry as well as the representatives of local governments are involved in the preparation of such decisions.

The test results are introduced in more detail in the project report.

3.2. Резюме

Проект «Тестирование модели сотрудничества по применению волонтеров в попечительской системе и разработка модели сотрудничества, применимой по всей Эстонии» реализовывался Движением эстонских деревень Kodukant (Eesti Külaliikumine Kodukant) с августа 2018 года по август 2020 года. Проект был заказан Министерством социальных дел и финансировался Европейским социальным фондом. Целью проекта было найти подходящую для Эстонии модель привлечения волонтеров в попечительскую систему.

За активный жизненный цикл проекта, то есть с октября 2018 года по апрель 2020 года, поддержка была оказана в общей сложности **678 клиентам**, а **273 волонтера** вложили свое время – в общем сложности **21 600 часов**. Волонтеры, действовавшие на протяжении проекта, привнесли **в попечительство добавленную стоимость в размере 106 273 евро** (за основу для оценки взята денежная стоимость (брутто) часа работы волонтера, рассчитанная в сотрудничестве с Министерством социальных дел – 4,92 евро).

Помощь волонтеров получили люди **в 12 уездах и 43 местных самоуправлениях**. Тестирование модели, а посреди этой деятельности к ней также присоединился и Вильяндиский уезд. На заключительной стадии пилотного проекта интерес к услугам компаньонов вырос, и деятельность была расширена еще на пять уездов, по инициативе лидеров местных сообществ или клиентов. Из всех уездов больше всего как клиентов, так и волонтеров было **в Пярнуском уезде** (141 клиент, поддержку которым оказывали 75 волонтеров) и **в Ляэне-Вирусском уезде** (111 клиентов и 41 волонтер). С учетом численности населения, следует отметить Хийуский уезд, где 39 волонтеров оказывали поддержку 109 клиентам. Следующим в рейтинге идет **Вырусский уезд**, где 28 волонтеров оказывали поддержку в общей сложности 99 клиентам. Харьюский уезд по количеству клиентов немного отстал от Вырусского уезда (88 клиентов), но там действовало больше волонтеров (49 человек). Более подробный обзор местных самоуправлений, участвовавших в проекте, приведен в приложении 12 к отчету. При этом следует иметь в виду, что некоторые местные самоуправления присоединились лишь на заключительном этапе проекта и из-за этого смогли проработать в течение лишь нескольких месяцев.

Цель привлечения волонтеров к попечительству заключалась в том, чтобы уменьшить социальную депривацию людей, и поэтому в период тестирования планировалось предоставлять людям следующую помощь:

- составление компании (например, беседа, обмен информацией, чтение, рукоделие, стимулирующие мозг и физические упражнения);
- сопровождение в ходе социальной деятельности за пределами дома и при развлекательном времяпрепровождении (в том числе при потреблении культуры);
- помощь в выполнении простых работ по дому, которые получатель помощи был бы не в состоянии выполнить в одиночку, а вместе с лицом, оказывающим поддержку, был бы в состоянии выполнить хотя бы частично (например, несение сумки с продуктами при походе в магазин или роль сопровождающего для людей с нарушениями памяти и т. д.);
- помощь в деятельности, дающей психологическое и эмоциональное удовлетворение – например, сохранение воспоминаний и историй, а также обучение друг друга чему-либо.

Ни один из перечисленных видов деятельности не отводил получателю помощи полностью пассивную роль. **Цель** деятельности, предлагаемой волонтером, **состояла** в том, чтобы **активизировать получателя помощи в соответствии с его способностями**, даже в том случае, если речь шла о лежачем больном. После тестирования команда проекта также считает, что наиболее важными задачами и возможностями в деятельности волонтеров являются **повышение**

эмоционального благополучия и снижение социальной депривации. При тестировании модели заказчик делал акцент на предоставлении персональных услуг, однако в ходе деятельности неоднократно приходилось констатировать, что клиенты попечительских домов с удовольствием участвуют в совместной деятельности (например, что-то совместно мастерят или участвуют в совместных настольных играх, прогулках или дискуссионных кружках). Поэтому в дальнейшем мы рекомендуем, помимо персональной деятельности волонтеров, придавать не менее существенное значение также занятиям **групповой деятельностью в местном сообществе и в попечительских учреждениях.**

В период тестирования, целевой группой были люди в возрасте от 65 лет и взрослые с особыми потребностями. Тем не менее, мы считаем важным предоставлять в дальнейшем услуги компаньонов-волонтеров, по мере необходимости, всем – независимо от возраста и особых потребностей.

Отзывы, собранные в течение тестирования и по его окончании, показали, что реализация проекта положительно повлияла как на людей, которым волонтеры оказывали поддержку, так и на самих волонтеров. Чаще всего поддержка волонтера улучшала **самоощущение** получателя помощи (так считали 77% клиентов, предоставивших обратную связь), и **помогала лучше справиться с домашними делами или с ведением дел вне дома** (по оценке 42% клиентов). Почти четверть клиентов (23%) считают, что **помощь, оказанная волонтером, помогла им продолжать проживать дома.** В деятельности волонтеров, действовавших в период тестирования, значительную долю составляли задачи, относящиеся к социальной работе первичного уровня. В некоторых ситуациях волонтеры покрывали те потребности, которые по какой-то причине не могли быть удовлетворены официальными услугами (услуга отсутствует, не предлагается в объеме и способом, которые соответствуют потребностям, и т. п.). На основании опыта, полученного в ходе проекта, можно сказать, что **поддержка волонтеров позволяет при необходимости дополнять услуги местного самоуправления** (например, услуги домашнего помощника, помощника с транспортировкой или личного помощника) **или временно приходить на помощь близкому клиенту, если потребность человека в помощи неожиданно возрастает из-за перемен в жизни** (например, восстановление после больничного лечения или смерть члена семьи). Это позволяет предотвратить или отсрочить попадание человека на круглосуточный уход, который существенно дороже как для пользователя услуг, так и для местного самоуправления. При этом важное значение имеет сотрудничество между компаньонами-волонтерами и социальными работниками местного самоуправления. Волонтер имеет больше возможностей для того, чтобы определить потребность человека в помощи, и сообщить о ней социальному работнику, тем самым облегчая нагрузку местного самоуправления при выполнении профилактической работы.

Волонтеры, действовавшие в период тестирования, в ходе опроса обратной связи оценили свой опыт преимущественно как положительный и считали, что он давал им радость от деятельности и общения, а также подтверждение того, что они нужны. Хотя в проекте принимали участие и молодые люди, **волонтерами были в основном люди среднего возраста и пожилые.** Более половины (51%) относились к возрастной группе от 55 лет, и более четверти (28%) – к возрастной группе от 65 лет. Уже при запуске проекта команда хотела привлекать к нему прежде всего пожилых волонтеров. Исследования (SHARE в 2014 г., Институт балтийских исследований в 2018 г.) показывают, что **чем дольше человек активен в обществе, тем дольше он остается здоровым, и тем меньше он нуждается в поддержке и попечительстве.** Предложение волонтерской деятельности пожилым людям является одним из наиболее простых способов поддержать активность людей и предотвратить их попадание в число нуждающихся в помощи. Результаты проекта позволяют рекомендовать и местным самоуправлениям, и государству (как в рамках

данной модели, так и в целом) систематическую активизацию пожилых людей путем предложения им деятельности в качестве волонтеров.

Цель проекта (разработать подходящую для Эстонии модель привлечения волонтеров к попечительству) была выполнена. В отличие от протестированной модели, мы рекомендуем в социальной сфере трехуровневую модель привлечения волонтеров.

- 7) **Общегосударственный уровень** позволит отслеживать функционирование модели и развивать ее дальше. На этом уровне необходимо вести мониторинг деятельности и поддерживать уровень местных сообществ, включая поддержку и обучение координаторов для волонтеров, организацию базового обучения волонтеров, а также совершенствование инструктивных материалов и, при необходимости, создание новых. Важно инициировать и поддерживать сотрудничество с различными организациями социальной сферы, которые нуждаются в волонтерах для расширения своих услуг. Кроме того, на этом уровне будет более целесообразно организовать всеобщее информирование о деятельности компаньонов и популяризовать в обществе принцип волонтерской деятельности. Мы рекомендуем Министерству социальных дел найти долгосрочного стратегического партнера для реализации деятельности на этом уровне.
- 8) **Уездный уровень**, где центральная роль принадлежит нанимаемому за заработную плату координатору деятельности волонтеров. Задача координатора – в сотрудничестве с социальными работниками местных самоуправлений, местными сообществами и попечительскими учреждениями, при помощи различных электронно-цифровых платформ, находить лиц, потенциально нуждающихся в помощи, и подходящих волонтеров. Координатор производит отбор подходящих волонтеров (собеседование и проверка биографии), подготавливает их и поддерживает их во время деятельности в качестве волонтеров.
- 9) **Уровень местного сообщества** необходим для того, чтобы обеспечить досягаемость волонтерской помощи в малонаселенных деревнях, удаленных от центров. На этом уровне важную роль играют сотрудничество местного самоуправления и сообществ, а также готовность и желание самих местных сообществ заниматься этой темой. Для этого местные самоуправления должны быть готовы оказывать поддержку сообществам. Чрезвычайное положение, введенное в марте 2020 года, показало, что быстрее и безопаснее всего поддержка оказывалась людям именно в тех местных сообществах, где сотрудничество между собой осуществлялось уже многие годы. Разумно будет извлечь уроки из этого опыта и систематически работать над тем, чтобы местные сообщества в сотрудничестве с местными самоуправлениями были в состоянии оказывать поддержку нуждающимся в помощи.

Применение и финансирование модели в дальнейшем

Привлечение волонтеров к попечительству предполагало при запуске проекта систематическую разъяснительную работу – и по-прежнему ее требует, поскольку речь идет о новом подходе. Реализаторы проекта неоднократно сталкивались с предрассудками и страхами, которые высказывались как социальными работниками, должностными лицами местных самоуправлений и волонтерами, так и клиентами. По сути, при тестировании модели началось изменение установок, имеющихся у людей и организаций. Всего лишь за два года и при работе лишь в нескольких регионах невозможно прийти к тому, чтобы местные самоуправления были готовы полностью взять на себя финансирование модели. В то же время создан очень прочный фундамент для привлечения волонтеров к попечительству: имеются обученные волонтеры, которые хотят продолжать свою деятельность, а также есть интерес со стороны некоммерческих

обществ, социальных работников, попечительских учреждений и больниц. Несмотря на то, что дальнейшее финансирование не гарантировано, как минимум до конца года услугу компаньона-волонтера продолжат предоставлять, пользуясь имеющимися волонтерами и нуждающимися в помощи, следующие некоммерческие объединения: в Выруском и Пылваском уездах – MTÜ Маана, в Пярнуском уезде – Пярнумааское движение Kodukant и Пярнумааское общество Красного Креста, в Вильяндиском уезде – общество Sinule, и в Хийуском уезде – MTÜ Tuulte Tee.

Наша основная рекомендация государству – в 2021–2022 гг. продолжить тестирование разработанной модели во всех уездах Эстонии. Для этого мы рекомендуем министерству найти стратегического партнера, который будет управлять, организовывать и развивать модель, в том числе будет осуществлять деятельность, координируемую на общегосударственном уровне, и поддерживать деятельность на уездном уровне и уровне местных сообществ. Более подробно предложения по реализации модели описаны в главе 7.

Согласно опыту тестирования, проведенного Движением эстонских деревень Kodukant, министерству следует изыскать средства в размере 560 000 евро в год. Мы считаем, что, если государство найдет большую часть средств для финансирования модели, местные самоуправления могли бы покрывать транспортные расходы волонтеров (расходы на один уезд около 5640 евро в год). Подробнее всё связанное с финансированием описано в пункте 7.4. При дальнейшем пилотном испытании модели мы рекомендуем с самого начала привлекать к нему представителей местных самоуправлений, чтобы спланировать финансирование и применение модели после 2023 года. Мы считаем крайне важным, чтобы к подготовке таких решений привлекались представители как министерства, так и местных самоуправлений.

Подробнее результаты тестирования представлены в отчете о проекте.

4. Ülevaade vabatahtlike kaasamise keskkonnast Eestis ja mujal maailmas

Vabatahtlike kaasamise planeerimisel ja kavandamisel tuleb alati meeles pidada kaasamiskeskonda laiemalt, sh vabatahtliku tegevuse trende ning potentsiaalsete vabatahtlike eelistusi.

4.1. Lühülevaade vabatahtlike kaasamise keskkonnast Eestis

Eestis ei ole vabatahtlik tegevus eraldi seadusega reguleeritud, vajalikke aspekte on käsitletud erinevate seaduste ning määruste abil (nt abipolitseinike ja vabatahtlike päästjate puhul). Vabatahtlike tegevust reguleerivad esmajoones mitmesugused tavad, argipraktika ja arengudokumendid.¹ Olulisim lepitakse kokku vabatahtlike eneste ja vabatahtlike kaasajate vahel.

Vabatahtlik tegevus on Eestis vägagi levinud, 2018. aasta kevadel valminud uuringu järgi panustab vabatahtlikku tegevusse 49 % elanikkonnast (Balti Uuringute Instituut, 2018). Ometigi panustab sama uuringu järgi sotsiaalvaldkonda kõigest 10 % elanikkonnast ning kahetsusväärsel kombel on sotsiaalvaldkonnas panustavate vabatahtlike osakaal eelmise valdkondliku uuringuga võrreldes (Praxis, 2013) 6 % võrra vähenenud. Liikumise Kodukant varasema kogemuse põhjal võib väita: osaliselt on pärssivaks teguriks olnud asjaolu, et sotsiaalvaldkonnas on inimesel n-ö tänavalt keeruline appi minna, isegi kui ta seda soovib. Samuti pelgavad sotsiaalvaldkonnas töötavad inimesed, et abilisteks satuvad oskusteta ning teadmata taustaga inimesed. Peamiste riskidena nähakse usalduse võimalikku kuritarvitamist ja andmeleket, ei ole selge, kes vastutab, kui kliendi või vabatahtlikuga midagi juhtub. Samuti arvatakse, et vabatahtliku juhendamise vajadus võib kasvatada professionaalse abistaja koormust. Liikumise Kodukant kaasamismudeli testimine on kinnitanud, et omavaheliste usalduslike suhete loomine võtab aega.

Vabatahtlikena tegutsevad Eestis pigem nooremad inimesed, kesk- ja vanemas eas inimeste seas ei ole vabatahtlik tegevus eriti levinud. Kõigest 9 % vabatahtlikest on eakad ning kõigest 32 % eakatest² tegutseb vabatahtlikena (Balti Uuringute Instituut, 2018). Samas viitavad mitmed uuringud, et vabatahtlikuna tegutsemine toetab vanema inimese tervist, heaolu ja hakkamasaamist.³ Teisalt on suhteliselt kõrge 50+ elanikkonna tööhõive (Statistikaamet, 2019), neil on suur omastehoolduse koormus (World Bank, 2017) ning väike pension, mis paneb pensionieas inimesi eelistama tasustatud töökohti. Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring (Emor & Praxis, 2016) osutas siiski inimeste selgele valmisolekule olla rohkem kaasatud vabatahtlikku tegevusse, suuremat panust on ühiskonda valmis andma 40 % vanemaealistest (45 % 50–74-aastastest; Emor & Praxis, 2016), kuid samas ei realiseeru see soov iseenesest. Liikumise Kodukandi vabatahtlike kaasamise mudeli pilootimise kogemus on näidanud, et vanemad inimesed panustavad vabatahtlikku tegevusse vägagi hea meelega (pilootprojektis tegutsenud vabatahtlikest üle poole (51 %) kuulusid vanuserühma 55+ ja üle veerandi (28 %) vanuserühma 65+), kui nad tunnevad, et nad on oodatud ning üleskutse jõuab nendeni.

Eestis on vabatahtlikku tegevust riigi tasandil toetatud ja ühtset süsteemi loodud juba 2005. aastast, mil seda tööd juhtis Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus. Alates 2013. aastast on vabatahtliku tegevuse valdkonna strateegiline partner siseministeriumile olnud Eesti Külaliikumine Kodukant, kes on ellu

---

¹ Vt täpsemalt nt: Kodanikuühiskonna Arengukava 2015–2020

https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/kodanikuuhiskonna_arengukava_2015-2020_0.pdf ning Kodanikuühiskonna programm 2021–2030

<https://www.siseministerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/kodanikuuhiskond/kodar>.

² Eakad vanuses 65-74 eluaastat.

³ Oleme sellel teemal kirjutanud ja erinevaid uuringuid tutvustanud ka Vabatahtlike Väravas

<https://vabatahtlikud.ee/viis-mojuvat-pohjust-miks-vabatahtlik-tegevus-pole-vaid-noortele/> ning <https://vabatahtlikud.ee/vabatahtlikkus-meie-vaimse-heaolu-kasvulava/>.

kutsunud vabatahtliku tegevuse võrgustiku. Võrgustikku kuulub hetkeseisuga 40 erinevat vabatahtlikke kaasavat organisatsiooni. Liikumise Kodukant hallatud veebiportaal Vabatahtlike Värav⁴ on mugav ja populaarne platvorm vabatahtlike ja abivajajate kokkuviiamiseks. Samuti on Vabatahtlike Väravas kättesaadavad mitmesugused juhendmaterjalid nii vabatahtlikele kui vabatahtlike kaasajatele.

2015. aastal töötas Liikumine Kodukant välja vabatahtliku sõbra märgise⁵ Tegemist on kvaliteedimärgisega, mis tunnustab vabatahtlike kaasamise head taset ja professionaalsust Eesti vabaühendustes ning avaliku sektori organisatsioonides. Märgis antakse organisatsioonidele, kes on osalenud vabatahtliku sõbra arendusprogrammis, on vabatahtlike kaasamise põhjalikult läbi mõelnud ning korraldanud kooskõlas vabatahtliku tegevuse hea tavaga.⁶ 2020. aasta seisuga on vabatahtliku sõbra märgis välja antud 58 organisatsioonile, mis kaasavad vabatahtlikke erinevates valdkondades. Vabatahtliku sõbra märgise arenguprogrammi kaudu on võimalik ka edaspidi toetada sotsiaalvaldkonnas vabatahtlikke kaasavaid ühendusi, et vabatahtlike kaasamine oleks läbi mõeldud ning kaasamiskeskond erinevaid osapooli arvestav ning toetav.

Liikumise Kodukant vabatahtlike kaasamise mudel eeldab üldjuhul vabatahtliku valmisolekut panustada pikema aja vältel, sest kasusaaja emotsionaalse heaolu kasvatamiseks ei piisa ühekordsest külastusest. Viimane vabatahtliku tegevuse uuring toob aga välja, et regulaarsete (s.o püsi)vabatahtlike osakaal on langenud 34 %-lt 26 %-ni, seega on ka Eestis näha, et pead on tõstmas mikrovabatahtlikkuse trend (vt peatükk 3.3).

4.2. Teiste riikide kogemused

Lähim elujõuline vabatahtlike kaasamise mudel, mida rakendatakse (peamiselt) sotsiaalvaldkonnas, leidub Soome pealinnas Helsingis. Helsingis töötavad linnavalitsuse palgal vabatahtlike koordinaatorid, kes on koondanud enda ümber vabatahtlikke ning vabatahtlike kaasavate ühenduste võrgustiku. Koordinaatorid vahendavad vabatahtlikke linnas pakutavate teenuste juurde. Hetkeseisuga tegutseb Helsingi linnas ligikaudu 3000 vabatahtliku. Ometigi tegutsevad Helsingis vabatahtlikud pigem päevakeskustes ning hoolekandetasutustes ning nad ei käi ega paku seltsi eaka inimese kodus. On ka näiteid, kus vabatahtlikud pakuvad eakatele seltsi telefoni teel⁷. Vabatahtlikega sõlmitakse tähtajatud lepingud, samuti on vabatahtlikud õnnetusjuhtumite vastu kindlustatud. Erinevalt mitmetest teistest Euroopa riikidest ei ole Soomes peetud vajalikuks luua vabatahtliku tegevuse seadust.

Mitmel pool Euroopas on aga vabatahtliku tegevuse seadus vastu võetud (nt Belgia, Sloveenia, Horvaatia jt), et määratleda vabatahtliku tegevuse piirid ning vormid. Näiteks Belgias nõuab seadus, et organisatsioonid peavad sotsiaalvaldkonnas tegutsevad vabatahtlikud kindlustama õnnetuste eest ning sätestama kolmandate isikute vastutuse. Selleks on kindlustusturult võimalik osta spetsiaalseid kindlustustooteid. Belgias toetavad sotsiaalvaldkonna vabatahtlike igapäevast tegevust piirkondlikud vabatahtlike keskused, kes pakuvad vabatahtlike kaasajatele (organisatsioonidele) koolitusi ning ekspertteadmisi ja vahendavad organisatsioonidesse vabatahtlikke. Horvaatia, Ungari, Slovakkia, Rumeenia, Poola ja Hollandi sotsiaalvaldkonna vabatahtlike kaasajad on töötanud välja ühised juhendmaterjalid vabatahtlike kaasamiseks sotsiaalvaldkonnas.⁸

---

⁴ <https://vabatahtlikud.ee/>.

⁵ Lisainfo vabatahtliku sõbra märgise kohta <https://vabatahtlikud.ee/organisatsioonile/vabatahtliku-sobra-mark/>.

⁶ Vabatahtliku tegevuse hea tava vabatahtlikule <https://vabatahtlikud.ee/vabatahtlik-tegevus/vabatahtliku-tegevuse-hea-tava/> ja vabatahtlike kaasajale <https://vabatahtlikud.ee/organisatsioonile/organisatsioonile-vabatahtliku-tegevuse-hea-tava/>.

⁷ <https://vabatahtlikud.ee/vabatahtlikkusest-ule-lahe-vol-2-epideemiline-uksindus/>

⁸ <https://vabatahtlikud.ee/vabatahtlike-abil-sotsiaalvaldkonnas-muutusi-loomas/>

Valdavalt leiab Euroopast näited, kus vabatahtlikud pakuvad eakatele (ning teistele tuge vajavatele inimestele, näiteks erivajadusega inimestele) tuge hooldekodudes ja tervishoiuasutustes. Leidsime siiski mõned näited (Suurbritannias⁹, Portugalis ja Iirimaa), mis sarnanevad enim Eestis testitud mudelile: seal käivad vabatahtlikud eakate inimeste kodudes seltsi pakkumas või pakuvad tuge telefoni teel. Allpool toodud näidete ühisjooneks on pakkuda vabatahtlike eakatele seltskonda, sõprust, inimlikku tähelepanu, et vähendada nende üksildust ning sotsiaalse ilmajätuse tunnet. Peetakse oluliseks rõhutada, et vabatahtlik ei saa asendada hooldustöötajat ega pakkuda eriteadmisi nõudvat abi (näiteks ravimite manustamine, vannitamine, pesemine jne). Pigem teevad vabatahtlikud selliseid tegevusi, mida võiksid teha ka eaka sõbrad või naabrid: lugeda ajalehti, olla toeks ja seltsiks poes käimisel jms. Suurbritannia terviseamet (*National Health Service*) soovib oma kodulehel otsesõnu eakatele emotsionaalse heaolu säilitamiseks ja sotsiaalse eraldatuse vältimiseks vabatahtlike külaskäike¹⁰.

*Age UK*¹¹ nimeline organisatsioon pakub vabatahtlikele võimalust eakatele tuge pakkuda nii telefoni teel kui ka kodukülastustena. Kui telefonituge koordineeritakse üleriigiliselt, siis kodukülastusi tegevate vabatahtlike tööd koordineeritakse pigem regioonides, et olla vabatahtlikele ja abisaajatele lähemal. *Age UK* kogemus näitab, et kodukülastusi tegevate vabatahtlike ning eakate kokkusaamine võtab aega, sest kõik inimesed omavahel kokku ei sobi. On tavapärane, et esimesel vabatahtliku ja eaka kohtumisel on kaasas kohapealne koordinaator, kes aitab esimest kohmetusest üle saada. Uusi vabatahtlikke koolitatakse ning viiakse läbi taustakontroll. Samuti jälgib koordinaator vabatahtliku ja eaka suhet terve protsessi vältel. Näiteks Ida-Londonis tegutses 2017/2018 aastaaruande järgi 380 vabatahtliku - eaka paari. Samalaadset vabatahtlike kodukülastust pakub Portugalis näiteks *Associação Coração Amarelo*¹², mis samuti korraldab tegevusi regionaalsete tegevusgruppide abil. Selles organisatsioonis tegutseb hetkeseisuga ligikaudu 700 vabatahtlikku üle Portugali. Iirimaa tegutsevad organisatsioonid *ALONE*¹³ ja *Friends of the Elderly Ireland*¹⁴ pakub samuti vabatahtlike toel eakatele seltsi ja abi pisemates praktilistes tegevustes, et eakad saaks kauem kodus olla. Organisatsioonis *ALONE* fikseerivad vabatahtlikud oma külastused spetsiaalse mobiiliäpi abil.

Suurbritannias leidub ka näiteid, kus vabatahtlikud pakuvad eakatele tuge ja toetust muuhulgas ka rühmategevusena, et toetada nende sidemeid kohaliku kogukonnaga ning ennetada eakate sotsiaalset isolatsiooni.¹⁵ Näiteks korraldatakse ühiseid sööminguid või maalimise töötubasid. Samuti on mitmeid näiteid, kus vabatahtlike abil pakutakse eakatele transporditeenust¹⁶, et nad saaksid käia arstil, poes või osaleda kogukonnaüritustel.

Kõiki ülaltoodud näited iseloomustab see, et vabatahtlikelt eeldatakse pikemajalist panustamist (tavapäraselt vähemalt üks aasta), samuti panustatakse vabatahtlike koolitusse ning viiakse läbi eelnev taustakontroll. Samuti on iseloomulik, et vabatahtlike ja abivajajate kodukülastusi korraldatakse regioonides, sest siis on tegevuse korraldajad ja koordineerijad asjaosalistele ligemal ning kohalike oludega paremini kursis.

---

⁹ Suurbritannias peetakse üksildust väga suureks probleemiks, mistõttu loodi 2018. aastal üksilduseministri ametikoht (*Minister of Loneliness*) ning strateegia üksilduse vastu võitlemiseks. Vt ka <https://www.gov.uk/government/news/pm-launches-governments-first-loneliness-strategy#:~:text=Minister%20for%20Loneliness%2C%20Tracey%20Crouch,no%20one%20to%20turn%20to.&text=By%20bringing%20together%20health%20services,lead%20happier%20and%20healthier%20lives>

¹⁰ <https://www.nhs.uk/conditions/stress-anxiety-depression/loneliness-in-the-elderly-how-to-help/>

¹¹ <https://www.ageuk.org.uk/services/befriending-services/>

¹² <https://coracaoamarelo.pt/delegacoes>

¹³ <https://alone.ie/get-involved/volunteer/>

¹⁴ <https://friendsoftheelderly.ie/what-we-do/home-visitation/>

¹⁵ <https://www.royalvoluntaryservice.org.uk/our-services/supporting-people/community-companions>

¹⁶ <https://www.royalvoluntaryservice.org.uk/our-services/getting-out-and-about>

4.3. Kokkuvõtte olulisematest kaasamistrendidest

Vabatahtliku tegevuse keskkond (inglise keeles *volunteering infrastructure*) on suhteliselt uus mõiste, mille all mõeldakse vabatahtlikku tegevust soodustavat raamistikku, tegevusstruktuure (nt teatud sihtrühmadele suunatud vabatahtliku tegevuse programme) ja rakendamisevõimekust (tehnoloogilised keskkonnad, rahastus jms). Soodne keskkond toob (uusi) inimesi vabatahtlikkuse juurde ja toetab nende tegevust. Soodsat keskkonda kindlustavad omavahelised kokkulepped, aga ka seadused või määrused, mis kaitsevad ja stimuleerivad vabatahtlikku tööd.

Struktureeritud tegutsemiskeskond võib tugevdada sotsiaalset sidusust (nt pakutakse toetusmeetmeid, mis võimaldavad vabatahtlikena tegutseda ka vähemate võimalustega inimestel), aga võib teisalt põhjustada ja õigustada sotsiaalset eraldatust. Näiteks kui vabatahtliku tegevuse arengut toetatakse vaid digilahenduste kaudu, pärsitakse vabatahtlikuna tegutsemise võimalusi neil, kelle digioskused on kehvad või kellel puudub täielikult ligipääs tehnoloogilistele lahendustele. Vabatahtliku tegevuse korraldamine ülevalt alla võib pahatihti pisendada iseorganiseerumise väärtust või kitsendada haavatavate sihtrühmade ligipääsu vabatahtliku tegevuse juurde. Seega tuleb vabatahtlike kaasamise skeeme välja töötades ning arendades kaasata kindlasti ka vabatahtlikke, kasusaajaid jms olulisi osapooli.

Vabatahtliku tegevuse keskkond on kogu maailmas laienenud ja konsolideerunud. Mitmel pool maailmas¹⁷ on poliitikud hakanud üha enam märkama ja mõistma vabatahtlikkust ja vabatahtlikke. Nii riikide kui kohalike omavalitsuste tasandil on loodud uusi tegevusprogramme, toetatakse vabatahtlikku tegevust koordineerivaid asutusi jms. See on tihtipeale kaasa toonud vabatahtliku tegevuse reguleerimise näiteks seaduse või mõne strateegiadokumendi tasemel. Sellistes arengutes peitub oht, et vabatahtlik tegevus reguleeritakse (tahtmatult) üle.

Olulise trendina on maailmas näha, et kohalikud omavalitsused võtavad üha suurema rolli vabatahtliku tegevuse korraldamisel. Terviklikke kaasamisprogramme leiab mitme riigi omavalitsustest, näiteks Helsinki, Berliin, London, Århus jne. Euroopa vabatahtlike keskuse algatusel on ellu kutsutud algatus Euroopa vabatahtlikkuse pealinn (*European Volunteering Capital*), selleks et tutvustada vabatahtlikku tegevust ning elavdada vabatahtliku tegevuse süsteemset arengut kohalikul tasandil. Euroopa vabatahtlikkuse pealinna tiitlit on kandnud nii suured ja tuntud linnad kui ka märksa väiksemad omavalitsused.¹⁸ Uuringud näitavad, et maailmas muutub kogukondade roll üha olulisemaks, kuidas nad vajavad tõhusaks ja järjepidevaks tegutsemiseks välist toetust ja tuge.¹⁹ Ka Eestis tuleks igati soosida ja soodustada vabatahtliku tegevuse arendamist kohaliku omavalitsuse tasandil. Siiski tuleb meeles pidada, et avaliku sektori üha olulisem roll vabatahtlike kaasajana (ning ka mõjukamate vabaühenduste professionaliseerumine) võib endaga kaasa tuua aina suuremahulisema bürokraatia, mis võib lõppkokkuvõttes vabatahtlike kaasamisvõimekust hoopis pärssida.

Töötades välja ja arendades vabatahtliku tegutsemise mudelit sotsiaalhoolekandes, tuleb silmas pidada, et nii Eestis kui laiemalt kogu maailmas tõstab üha enam pead mikrovabatahtlikkus: inimesed tahavad meeleldi aidata, kuid nad soovivad seda teha lühiajaliselt, erinevates organisatsioonides.²⁰ Mikrovabatahtlikkust iseloomustab panustamine mõnekümne minuti kuni paari tunni kaupa ning lihtne ligipääs: vabatahtlikult ei eeldata erilist ettevalmistust, koolituste läbimist jne. See trend mõjutab oluliselt kaasamismudelit hoolekandes, sest sotsiaalhoolekandes püsiva lisandväärtuse loomise üheks

¹⁷ <https://www.unv.org/swvr/Vlpaper>.

¹⁸ <https://www.europeanvolunteercentre.org/ev-capital>.

¹⁹ <https://www.unv.org/publications/swvr2018>

²⁰ Mikrovabatahtlikkuse kohta võib lugeda lähemalt Vabatahtlike Väravast nt: <https://vabatahtlikud.ee/muudame-maailma-kasvoi-hommikumantlis/> ja <https://vabatahtlikud.ee/ampsu-kaupa-vabatahtlikuks/>.

oluliseks eelduseks on, et inimene läbiks ettevalmistuse ning oleks valmis panustama mõnevõrra pikema aja jooksul, et luua kasusaajaga emotsionaalne side ning panustada tema vaimsesse heaollu. Seda enam tuleb silmas pidada, et:

- a) vabatahtlikuks hakkamine peab olema ligipääsetav ega tohi eeldada rohkete dokumentide täitmist ning väga mahukat koolitust;
- b) vabatahtlike kaasamise kvaliteet peab olema kõrge: vabatahtlik peab saama tuge ja olema motiveeritud ning tal peab olema võimalus kaasa rääkida kaasamismudeli kujundamisel.

Samuti tõstab üle maailma üha enam pead e-vabatahtlikkus²¹ ehk vabatahtlikuna tegutsemine erinevate virtuaalsete kanalite kaudu. Võime eeldada, et pikemas perspektiivis vaadatuna oskavad eakad kasutada erinevaid digilahendusi. Seega võiks ka Eestis läbi mõelda, kas e-kanalite kaudu on tulevikus võimalik kaasata nii eakaid kui ka teisi inimesi eakatele seltsi pakkuma.

Laiemalt vajaks läbimõtlemit vabatahtlike kindlustamise küsimus. Mitmel pool maailmas on vabatahtlike kindlustamine täiesti tavapärane praktika. Vabatahtlikke on võimalik kindlustada igasuguste õnnetusjuhtumite ning kolmandatele isikutele tahtmatult põhjustatud kahju vastu. Selleks on erasektori või riigi tasandil loodud spetsiaalseid kindlustustooteid ning vabatahtlike kindlustamine on taskukohane ka näiteks vabaühendustele. Eestis selliseid kindlustustooteid ei ole ning seega pole üldjuhul vabatahtlike kindlustamine olnud võimalik. Samas on Eestis näiteks abipolitseinikele ja vabatahtlikele päästjatele osalise või täieliku töövõimetuse puhul seadusega ette nähtud pensionikindlustus.²²

Vabatahtlike kaasamise mudeli edasisel planeerimisel tuleb neid mõneti vastakaid ja vastuolulisi trende kindlasti silmas pidada ning olla hoolikas, et tegevuse kujundamisel ja edasisel arendamisel ei loodaks kunstlikke barjääre ja takistusi.

---

²¹ E-vabatahtlikkuse kohta võib lugeda lähemalt Vabatahtlike Väravast <https://vabatahtlikud.ee/e-vabatahtlikud/>.

²² Vt Päästeseadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011206?leiaKehtiv> ja Abipolitseiniku seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/117122015033?leiaKehtiv>.

5. Pilootprojekti esmase koostöömudeli kirjeldus ja järeldused

Hankes pakutud vabatahtlike kaasamise mudeli näol ei ole tegemist ülevõetud konkreetse praktikaga, vaid me toetusime peatükis 4 toodud teadus- ja rakendusuringutes kinnitust leidnud üldpõhimõtetele, rahvusvahelistele näidetele ja sidusime need Eesti konkreetsete oludega.

Meie esmane kaasamismudel toetub kahele tasandile (vt joonis 1).

Joonis 1. Kaasamismudel testperioodil.

Raporti käesolevas peatükis kirjeldatakse mudeli testimise perioodil kahel tasandil läbiviidud ja testimise käigus kogutud andmete alusel tehtud järeldusi.

5.1. Kaasamismudeli üleriigiline tasand

Üleriigilisel tasandil juhti mudeli testimist, hallati andmebaasi, analüüsi testi käigus kogutud infot ja kogemusi, korraldati koolitusi ning loodi juhendmaterjale ja tööriistu. Samuti koordineeriti üleriigiliselt tasandilt teavitustööd.

5.1.1. Üldine juhtimine ja teavitustegevus

Mudeli testimisega seotut koordineeris juhtkomisjon, kuhu kuulusid projektijuhid, eksperdid ja maakondade palgalised koordinaatorid. Testimispiirkond oli jaotatud kaheks, Põhja-Eestis juhtis tegevust Anu Viltrop ning Lõuna-Eestis Eha Paas. Koostöös ekspertidega jälgiti mudeli testimist, analüüsi vabatahtlike sissekandeid kliendipäevikusse ning vabatahtlike ja abivajajate küsitluste käigus kogutud andmeid. Maakondlike koordinaatoritena tegutsesid: Hiiumaal Ingrid Purge, Harjumaal Triin Peterson, Lääne-Virumaal Ene Augasmägi, Pärnumaal Hiie Lainela ning Võrumaal ja Põlvamaal Laura-Elisa Kägra. Aprillis 2019 liitus vabatahtlik koordinaator Vally-Reet Järs Viljandimaalt.

Ekspertidena osalesid Mari Rull, Tiina Tambaum ja Karin Kiis. Mari Rull viis projekti kaasatud maakondades läbi redisainiseminarid, mille eesmärk oli – käitumisteadustel põhinevate meetodite ja disainmõtlemise ehk kasutajavaate kaasamisega – kavandada tööprotsessid, mis vastaksid kõigi kasutajate (abivajajad, vabatahtlikud, koordinaatorid, sotsiaalpartnerid) vajadustele (vt täpsemalt lisa 14). Tiina Tambaumi kogemused tööst eakate inimestega andsid meeskonnale väga väärtuslikku infot mudeli kasutajate peamise sihtgrupi kohta. Samuti viis Tiina Tambaum läbi sotsiaalpartnerite fookusrühmaintervjuud (vt täpsemalt lisa 15) ning aitas kaasa juhendite koostamisele. Karin Kiis toetas meeskonda vabatahtlike ja klientide küsitlusi ette valmistades, küsitluste käigus kogutud ja vabatahtlike poolt kliendipäevikusse sisestatud andmeid analüüsis (vt täpsemalt lisa 13) ning osaledes vajadusel juhendmaterjalide koostamisel.

Samuti toimusid regulaarsed kohtumised sotsiaalpartneritega (omavalitsuste, teenusepakkujate, kogukondade ning ühingute esindajatega), kus koguti tagasisidet mudeli kohta ning arutati tegevuse käigus kerkinud küsimusi.

Meeskonda kaasati **kommunikatsiooniekspert** Mart Soonik, kes koostas koostöös projektimeeskonnaga sõnumid vabatahtlike värbamiseks ning aitas kujundada sotsiaalvaldkonna vabatahtlikule avaliku arvamuse sisulist, positiivset kuvandit. Teavitustöö käis üleriigilisel tasandil (nt erinevad kirjutised, raadio- ja teleintervjuud), kuid teavituse läbiviimisel kasutati ka maakondlikku ning kohalikku tasandit: kohalikke sotsiaalmeediakanaleid, maakonna- ja vallalehti. Samuti levitati pilootprojekti kaasatud maakondades infot teadetetahvlitel ning käest kätte jagatavatel plakatitel ja flaiieritel. Eraldi flaiierid on välja töötatud nii vabatahtlikele kui ka võimalikele klientidele.

5.1.2. Mudeli testimise kohta kogutud info analüüs ja kasutamine

Testperioodil koguti eri allikatest järjepidevalt infot toimunud tegevuste ja saadud kogemuste kohta. Kogutud info analüüsi tulemuste alusel muudeti tegevusviise ja tehti järeldusi mudeli täiendamiseks.

Projekti andmebaas. Koostöös OÜ-ga Dagotur loodi andmebaas, mis täitis kaht eesmärki.

1) Koondada jooksvalt vabatahtlike ja klientide info, millele toetudes projekti elluviija (Liikumine Kodukant) järjepidevalt jälgis mudeli testimist ning kogus andmeid tulemuste hindamiseks ja analüüsimiseks.

2) Lihtsustada ja ühtlustada vabatahtlike tegevusega seotud protsesse, mh võimaldas andmebaas vabatahtlikel täita e-keskkonnas kliendipäevikuid ja teisi mudeli testimisega seotud dokumente (nt sõidupäevikud, tagasisideküsitlused).

Loodud andmebaas on tulevikus sotsiaalministeeriumi või omavalitsuste kasutada tingimusel, et ollakse valmis investeerima selle haldamisse ning kaasajastamisse.

Vabatahtlike päevikud. Vabatahtlikud täitsid tegutsedes regulaarselt elektroonilist päevikut, kuhu kandsid külastuste kuupäeva, kestuse ja tegevuse sisu. Ühtlasi kajastavad päevikud kliendi vajadusi ja üldandmeid. Iga kuue kuu tagant tehti päevikutest väljavõte ja koostati kokkuvõte, mis andis ülevaate vabatahtliku osutatud abi käigus tehtust ja selleks kulunud ajast (vt analüüsi metoodika kohta täpsemalt lisa 13).

Tagasisideküsitlused. Projektis osalenud vabatahtlikelt ja nende abi kasutanud inimestelt (edaspidi: kliendid) küsiti iga kuue kuu tagant tagasisidet. Kolmele vaheküsitlusele saadi kokku 433 vastust klientidelt ja tagasiside 214 vabatahtlikult. Kliente küsitledes kasutati andmete kogumiseks arendusmeeskonna koostatud küsimustikku. Küsitluse viisid läbi vabatahtlikud ja vabatahtlike koordinaatorid ning vastused sisestati projekti andmebaasi. Selleks et tagada võimalikult ühesugune andmekogumine, koostati küsitajatele kirjalik juhend ning tutvustati tagasiside kogumise põhimõtteid seminaridel. Küsitluse metoodika on täpsemalt kirjeldatud lisa 13. Vabatahtlike küsitlus viidi läbi elektrooniliselt. Vabatahtlikud vastasid küsimustikule kirjalikult, sisestades oma vastused veebipõhisesse andmebaasi. Küsitluse käigus kogutud andmete valideerimiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud projekti koordinaatoritega (vt lisa 13).

Redisainiseminarid. Pärast aastast testimisperioodi, s.o 2019. aasta novembris, viidi läbi kuus maakondlikku redisainiseminarit, kuhu kaasati piirkonna vabatahtlikke ja kliente, sotsiaalpartnereid (sh kohaliku omavalitsuse sotsiaalvaldkonna otsustajaid ja sotsiaaltöötajaid), üldhooldekodu juhte, vallavolikogu liikmeid, kogukonna esindajaid (nt kohaliku elu edendavate MTÜ-de eestvedajaid), töötukassa ning sotsiaalministeeriumi esindajaid. Seminaride eesmärk oli saadud kogemuste analüüs, et mõista, mis töötab ja mis raskendab kaasamismudeli elluviimist. Seminaridel arutati mudeli piirkondlike erisuste üle ning pakuti välja muudatusi, et mudelit edaspidi edukamalt rakendada. Eelkõige keskenduti mudeli töötappide kirjeldamisele ja sealt tulenevatele muudatustele (vt täpsemalt lisa 14).

Fookusgruppide arutelud sotsiaalpartneritega. Mudeli testimisel olid koostööpartneriteks omavalitsused, kohalikud ühendused ja hoolekandeesutused, kes osalesid kohtumistel, andsid tagasisidet mudeli toimimisest, aitasid vajadusel maandada probleeme vabatahtlike ja abivajajate vahel ning tegid omapoolsed ettepanekud koostöömudeli täiendamiseks (vt täpsemalt lisa 15).

5.1.3. Vabatahtlike koolituse ja arengupäevade korraldamine

Eelneva kogemusega vabatahtlikud suunati pärast vestlust ja taustakontrolli koolitusele. Koolituspartnerina kaasatud Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži õppejõud Anne Rähn, Liina Käär ja Anu Aunapuu koostasid **kahepäevase koolituskava** (kokku 16 akadeemilist tundi, vt lähemalt lisa 9). Koolituse eesmärk oli toetada vabatahtliku rolli täitmiseks vajaliku kompetentsi kujunemist ning aidata kaasa vabatahtlike võrgustiku loomisele. Ideaalsel juhul oli vabatahtlikul juba koolitusele tulles teada vähemalt üks abivajaja, kellega siduda õpitava sisu. Koolitus aitas vabatahtlikul teadvustada vabatahtliku tööga seonduvat võimalusi ja piiranguid (sh seadusandlusest ja eetikast tulenevaid nõudeid) ning oma isiklike eesmärgi ja nende seost võimaliku vabatahtliku rolliga. Ühtlasi harjutati oskusi, mis olid vajalikud vabatahtliku põhiülesannete täitmiseks, samuti tagasisidestamiseks ja aruandluseks.

Lisaks sissejuhatavale koolitusele toimus projekti vältel **igas maakonnas vähemalt kolm vabatahtlikele suunatud arengupäeva**. Arengupäevade teemad kavandati koos koordinaatorite, sotsiaalpartnerite ja vabatahtlikega. Teine arengupäev keskendus kaasamismudeli rediseainimisele: vabatahtlikud ja sotsiaalpartnerid vaatasid üheskoos kogu mudeli üle ja vajadusel tehti täiendusi (vt eespool rediseainiseminaride kohta). Koolituse ja arengupäevad läbinud ning vabatahtlikus tegevuses osalenud vabatahtlikud said tunnistuse.

5.1.4. Juhendmaterjalide koostamine

Meeskonna ühistööna valmisid juhendmaterjalid maakondlikul tasandil testimises osalevatele vabatahtlikele, piirkondlikele koordinaatoritele ja sotsiaalpartneritele:

- andmekaitsetingimused²³ ja protsessi juhis²⁴;
- teavituskampaania üleskutsed vabatahtlike värbamiseks, sh läbimõeldud sõnumid vanemaealiste ja puuetega inimeste värbamiseks;
- vabatahtliku avalduse vorm ja soovituse vorm;
- juhend värbamisvestluse läbiviimiseks vabatahtlikuga (lisa 5);
- vabatahtliku leping (lisa 7);
- info, mida küsida abivajaja kohta, kes soovib endale vabatahtlikku seltsilist (lisa 2);
- abivajaja ja vabatahtliku hea tahte kokkulepe (lisa 6);
- juhendmaterjal vabatahtlikule (lisa 3);
- motiveerimisjuhend sotsiaalpartnerile (lisa 1).

Liikumise Kodukant kogemus kinnitab, et selline üldjuhtimise tasand aitab ühtlustada vabatahtlike kaasamise kvaliteeti eri piirkondades ning hallata paremini tervikpilti.

5.2. Kaasamismudeli maakondlik tasand

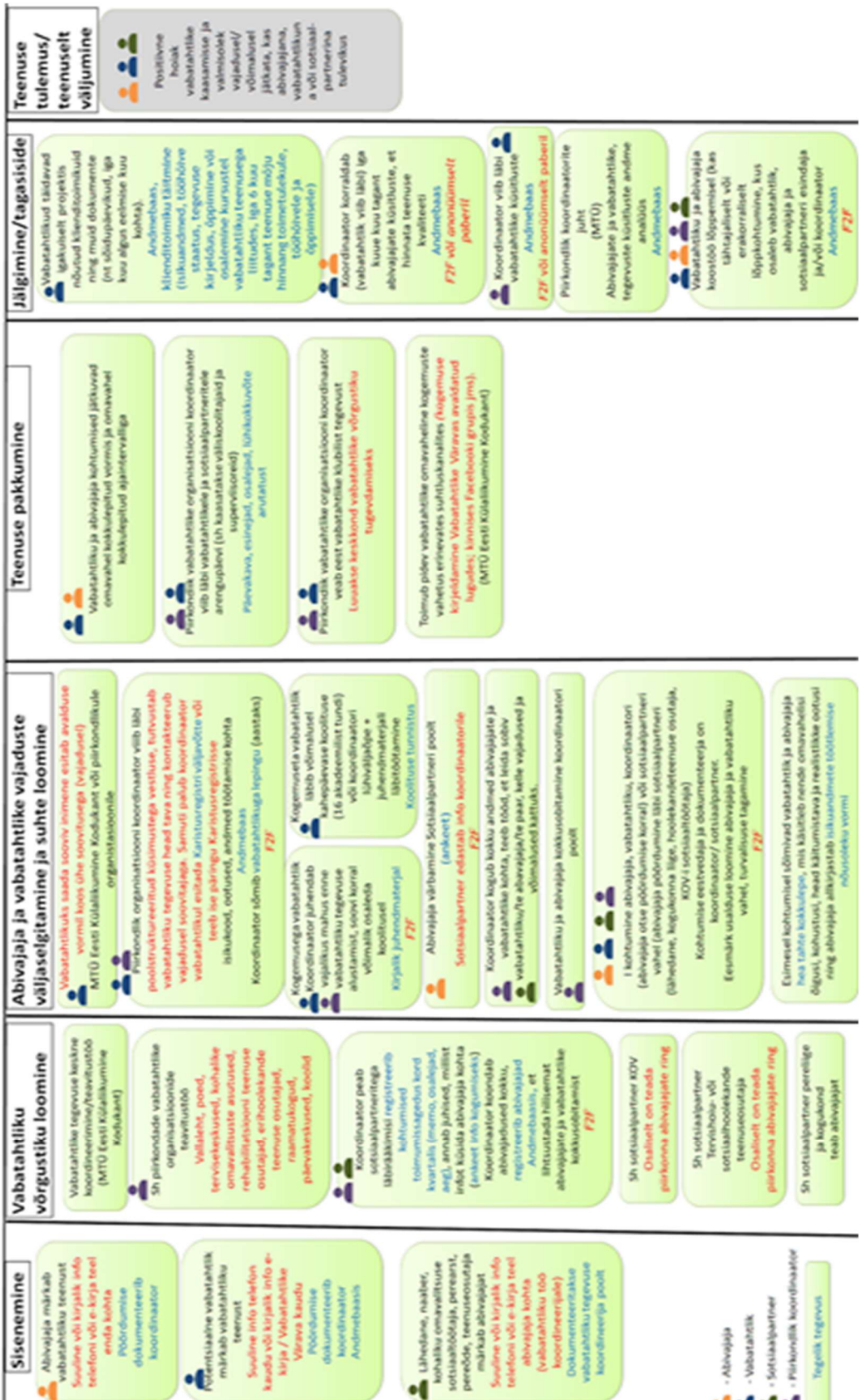
Maakondlik tasand toetus palgalisele **vabatahtlike koordinaatorile** (edaspidi: koordinaator), kelle ülesandeks oli luua maakonnapõhine koostöövõrgustik vabatahtlike kaasamiseks, vabatahtlike ja abivajajate kokkuvõimiseks ning vabatahtlike toetamiseks. Koordinaator tegi koostööd sotsiaalpartneritega klientide leidmiseks ning vajadusel vabatahtliku ja kliendiga seotud probleemide lahendamiseks (vt joonis 2).

---

²³ Andmekaitsetingimused <https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/andmekaitsetingimused/>.

²⁴ Protsessi juhis <https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/juhendmaterjalid/vabatahtlike-kaasamismudeli-protsessikirjeldus/>.

Vabatahtlike kaasamise teenus hoolekandesüsteemis

Joonis 2. Testimis perioodil maakondlikul tasandil toimunud tegevused.

Koordinaatori ülesanded:

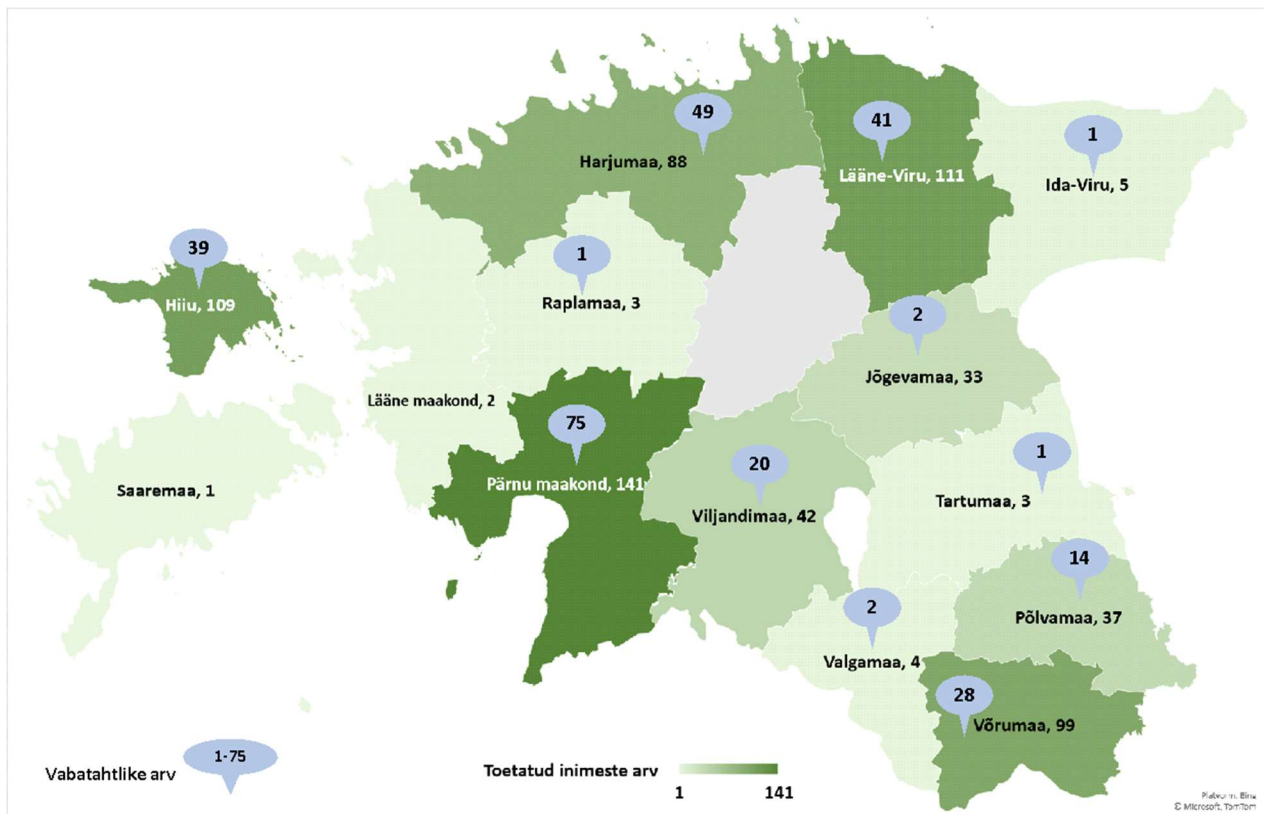
- kohalike omavalitsuste jt sotsiaalpartnerite abil info koondamine oma tegevuspiirkonna abivajajate kohta ja selle sisestamine andmebaasi;
- vabatahtlike värbamise kampaania läbiviimine koostöös piirkondlike partnerorganisatsioonide ja projektijuhiga;
- vabatahtlikelt vormikohaste sooviavalduste kogumine;
- vabatahtlikega esmase vestluse läbiviimine ja neile vabatahtliku tegevuse hea tava tutvustamine. Vajadusel võttis koordinaator ühendust vabatahtlikuks kandideerija soovitajaga. Koordinaator tegi kandidaadi kohta päringu karistusregistrisse, kui inimesel ei olnud võimalik esitada enda kohta karistusregistri väljavõtet;
- koolituste korraldamine vabatahtlikele koostöös projektijuhiga ja lühiväljaõppe läbiviimine vabatahtlikele, kel oli olemas vastavaks tegevuseks vajalik kogemus ja haridus;
- vabatahtlikega lepingute sõlmimine;
- vabatahtlike info andmebaasi koondamine, sh vabatahtlike kasutajaõiguste haldamine;
- vabatahtliku kokkuviiimine abivajajaga (tulevase kliendiga), sh korraldas koordinaator esmase kohtumise, milles osalesid koordinaator, klient ja vabatahtlik, ning jälgis mudeli testperioodi jooksul vabatahtliku ja kliendi koostööd (võttis aeg-ajalt ühendust, juhendas probleemide korral jms);
- koostöös projektijuhiga vabatahtlikele arengupäevade korraldamine ja vajadusel vabatahtlike klubilise tegevuse toetamine või korraldamine;
- vabatahtlike tegevuse kontrollimine, sh õigeaegse ja tegelikkusele vastava aruandluse (kliendipäevikud ja sõidupäevikud) tagamine;
- iga kuu lõpus ülevaate koostamine kuu jooksul toimunud;
- vabatahtliku ja abivajaja (kliendi) koostöö lõpetamise vormistamine, sh vabatahtliku, kliendi ja sotsiaalpartneri lõpukohtumise korraldamine;
- sotsiaalpartnerite kohtumiste korraldamine oma maakonnas (vähemalt kolm kohtumist);
- hanke juhtkomisjoni töös osalemine vastavalt kokkulepitud ajagraafikule ja tegevuskavale.

Koordinaatori ülesanded vabatahtlike värbamise ja kaasamise erinevates etappides on põhjalikumalt kirjeldatud peatükis 5.2.2.

5.2.1. Mudeli testimise kaasatud vabatahtlikud ja kliendid

Projekti käigus novembrist 2018 kuni aprillini 2020 toetati kokku **678 inimest** ja **273 vabatahtlikku** panustasid oma aega **21 600 tundi**. Tagasisidest selgus, et osa vabatahtlikest pidas aruandlusest olulisemaks kliendiga koosolemisele kulutatud aega, nii ei pruugi kõik töötunnid aruandluses kajastuda ning vabatahtlike panus võis olla suuremgi.

Vabatahtlike abi jõudis inimesteni **12 maakonnas** ning **43 omavalitsuses** (vt joonis 3). Mudeli testimist alustasime kuues maakonnas, poole tegevuse pealt liitus Viljandimaa. Pilootprojekti lõpupoolel huvi seltsilise tegevuse vastu kasvas ning tegevus laienes kogukonna eestvedaja või kliendi initsiatiivil veel viide maakonda. Maakondade lõikes oli nii kliente kui vabatahtlike kõige rohkem **Pärnumaal** (141 klienti, keda toetas 75 vabatahtlikku) ning **Lääne-Virumaal** (111 klienti ja 41 vabatahtlikku). Elanike arvu arvestades tasub esile tõsta Hiiumaad, kus 39 vabatahtlikku toetasid 109 inimest. Järgneb **Võrumaa**, kus 28 vabatahtlikku pakkusid tuge kokku 99 inimesele. Harjumaa jäi klientide arvult Võrumaast pisut maha (88 klienti), kuigi seal tegutses pisut rohkem vabatahtlike (49). Täpsem ülevaade projektis osalenud vabatahtlikest ja klientidest omavalitsuste lõikes on esitatud lisa 12.

Joonis 3. Kaasamisudeli testimises osalenud vabatahtlikud ja kliendid maakondade lõikes (absoluutarvud).

Siinjuures tuleb arvestada, et mõned omavalitsused liitusid alles projekti lõppfaasis ning neil oli seetõttu vaid mõni kuu aega tegutseda. Projekti viimases etapis lisandusid kliendid Mustvee ja Jõgeva vallast, Rapla vallast, Otepää vallast, Tartu linnast ja Ülenurme vallast, Haapsalu linnast ja Toila vallast ning Saaremaalt.

5.2.2. Vabatahtliku seltsilise teenuse kirjeldus

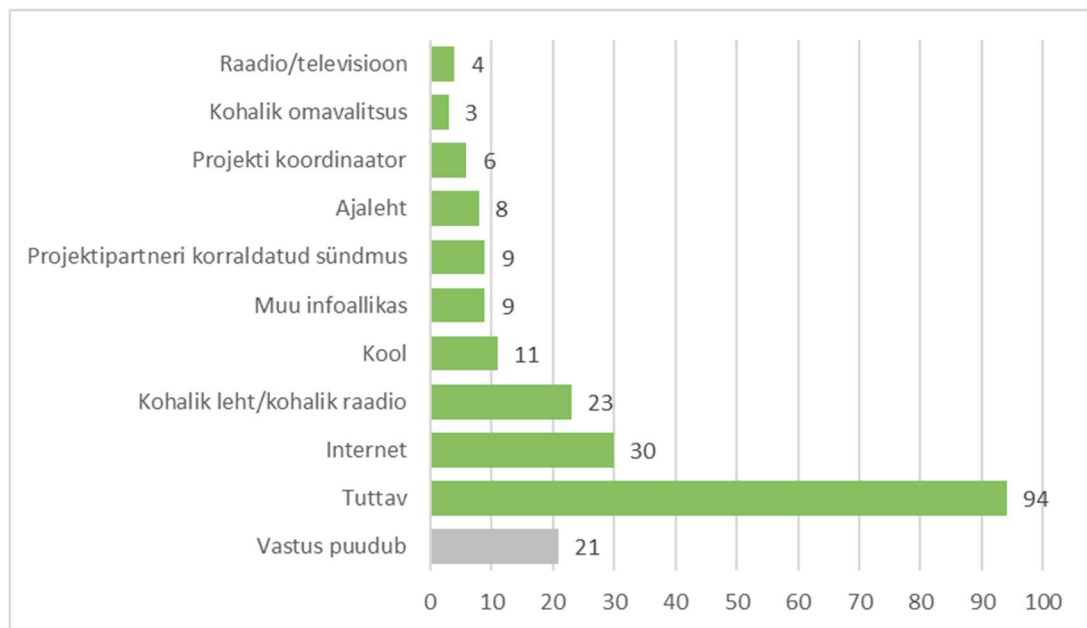
5.2.2.1. Võrgustiku loomine, vabatahtlike värbamine ja klientide leidmine

Vabatahtlike värbamist korraldas koordinaator, kasutades selleks maakonnas tegutsevaid vabatahtlike organisatsioone. Paralleelselt tegid nii projektijuht kui koordinaator teavituskampaaniat otsekanalites (Facebook, vallaleht, poed, tervisekeskused, kohalike omavalitsuste asutused, rehabilitatsiooniteenuse osutajad, üldhooldus- ja erihoolekandeteenuse osutajad, raamatukogud ja päevakeskused jne).

Värbamisel kasutati erinevaid sõnumeid vanemaealiste ja noorte ning teisalt erinevate kogukondade huvi äratamiseks. Vabatahtlikena nägime ka puuetega inimesi, kellele vabatahtlik tegevus võiks pakkuda võimalust end vajalikuna tunda ja tavapärasest keskkonnast välja saada.

Küsitluse tulemused näitavad, et suurem osa vabatahtlikest jõudis projekti tänu tuttavalt saadud infole või kutsele (joonis 4). Paljud said info maakonna koordinaatorilt või projekti raames koostööd teinud organisatsioonide korraldatud sündmustel või kohalikust omavalitsusest. Mitmed projektis osalenud noored said info kooli kaudu, kaks inimest kolleegilt ja üks pereliikmelt. Seega võib öelda, et **isiklik kontakt oli kõige mõjusam viis vabatahtlike värbamiseks** – see tõi projekti 125 inimest ehk 65 %

küsitlusele vastanud vabatahtlikest.²⁵ Infoallikana olid olulised **internet ja kohalik peavoolumeedia** (vallaleht või kohalik raadio). Veebikanalitest tõi vabatahtlikke kõige enam Vabatahtlike Värav.

Joonis 4. Vabatahtlike infoallikad projekti tegevuse kohta (absoluutarvud, N = 214).

Ka koordinaatoritega tehtud intervjuud kinnitasid, et valdavalt jõuti projekti isikliku kontakti kaudu. Tõhusa värbamiskanalina töid koordinaatorid välja kohaliku lehe ja valla veebilehe Facebookis. Lääne-Virumaal tõi vabatahtlikke osalema peamiselt projektipartneri otsekontaktide kaudu liikuv info. Kui ülejäänud maakondade koordinaatorid leidsid, et info levides muutus ka värbamine lihtsamaks, siis Harjumaal see nii ei olnud. Harjumaal koordinaatori hinnangul toimus infokanalina kõige paremini internet. Koordinaatorite kogemus näitas, et vabatahtlikuks hakkamise mõte võib mõnikord pikalt küpseda ning potentsiaalseid vabatahtlikke võib leida ka nende inimeste seast, kes töö kõrvalt ei ole valmis kohe panustama. Seetõttu on oluline **levitada infot järjepidevalt ning erinevaid sihtrühmi silmas pidades**.

Meil on kogemus, kus inimene võttis ühendust ajalehe kuulutuse peale aasta aega hiljem. Ta oli välja lõiganud ja seina peale nõõpnõelaga pannud ja mõelnud, et kas mina võiksin ka ... aasta jooksul mõtles siis /.../ Noored pensionärid tulevad ju asutustest ja ettevõtetest, need on kohad, kus peaks käima. /.../ Mitmed haigla töötajad on öelnud, et kui pensionile jään, siis tulen. /.../ Kõik sotsiaalse suunitlusega töökohad sobivad, kus inimestega suhtlemine, võib-olla vähem liinitööl, aga ka seal võib samuti olla empaatilisi ja abivalmis inimesi. (Koordinaator.)

Inimesed, kes võiksid vajada vabatahtlike tuge, leiti enamasti sotsiaalpartnerite abil. Sotsiaalpartneritena kaasati omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja hoolekandeesutused, samuti tervisekeskuste pere- ja koduõed ning kogukonna esindajad, kelle kaudu kogus koordinaator infot abivajajate kohta, arvestades, et igal sotsiaalpartneril on teada konkreetne (ja mõningatel juhtudel ka osaliselt kattuv) abivajajate ring. Nii leiti näiteks seltsilise tuge vajavad hoolekandeesutuse kliendid hoolekandeesutuse esindajate kaudu. Sotsiaaltöötajate kaasamine võimaldas kasutada nende teadaolevat infot piirkonna abivajajate ja nende vajaduste kohta. Kuid pere- ja koduõdede kaudu jõudis info abivajajatest projekti minimaalselt, kuivõrd suure töökoormuse tõttu koordinaatorid enamasti nendeni ei jõudnud. Kogukonna vaate töid projekti kaasatud piirkonna formaalsete ja mitteformaalsete gruppide esindajad, aga ka abivajajate pereliikmed, sh kaugel elavad pereliikmed. Kogukonna nn

²⁵ Küsitluses osalenud 214 vabatahtlikust 23 ei vastanud küsimusele, kust nad said infot projekti kohta.

usaldusisikute ja lähedaste kaasamise eesmärk oli jõuda nende abivajajateni, kellest sotsiaaltöötajad ei tea (nt kelle abivajadus ei ole olnud regulaarne) ja kes ise endast märku ei annaks.

Algses mudelis oli planeeritud esmalt kaardistada abivajajad ning seejärel kaasata vabatahtlikud, kuid tegelikult tuli teha mõlemat paralleelselt kogu testperioodi vältel.

Kõik sotsiaalpartnerid liitusid projektiga omal initsiatiivil. Samas tuli vabatahtlike kaasamise võimalusi pidevalt tutvustada, eriti projekti alguses. Kuigi omavalitsus või kogukond oli ise soovinud osaleda, puutusime kokku sotsiaaltöötajate ning kogukondade esindajatega, kes suhtusid vabatahtlike kaasamisse skeptiliselt. Sotsiaalpartnerite kõhkluste üks põhjusi võib olla see, et vabatahtlike kaasamine ei vähenda alguses sotsiaaltöötajate ning pere- ja koduõdede otsest töökoormust, pigem vastupidi. Samas pakuvad vabatahtlikud uusi teadmisi ja kogemusi ning parandavad klientide heaolu, mis võib kaudselt tagasi peegelduda sotsiaalpartnerite töös ja pikemas perspektiivis leevendada nende koormust. Seetõttu **tehti mudeli testimise käigus järjepidevalt selgitustööd, tutvustati sotsiaalpartneritele testimistulemusi ja koostati motiveerimisjuhend** (vt lisa 1). Juhend selgitab vabatahtlike pakutavat abi ja tegevust ning sisaldab tõendus põhiseid argumente nende mõju kohta; pakub infot, kuidas tagatakse tegevuse kvaliteet, turvalisus ja paindlikkus; sõnastab ootused ja ülesanded sotsiaalpartnerile. Motiveerimisjuhendi kasutuselevõtmine aitas oluliselt kaasa partnerite kaasamisele ja oli testimise laienemise üheks oluliseks eelduseks. Samas tuleb arvestada, et ei selgitustöö ega isegi positiivne kogemus ei pruugi veenda sotsiaalpartnerit koostööd tegema.

Ühes suuremas hoolekandeesutuses oli näha peale juhataja vahetamist, et tekkis tõrge. Üks noor inimene käis ja tulemus oli tore, aga peale juhtkonna vahetust öeldi, et neil on tegevusjuhendaja ja neil ei ole tarvis personaalset lähenemist. (Koordinaator.)

Koordinaator pidas sotsiaalpartneritega läbirääkimisi ja andis juhised, millist infot koguda inimese kohta, kes soovib endale vabatahtlikku. Nii laekus koordinaatorile info abivajajate kohta. **Koordinaator koondas abivajaduse kirjeldused kokku ja n-ö registreeris abivajajad, et lihtsustada hilisemat abivajajate ja vabatahtlike kokkuviiimist.** Vabatahtlike leidmiseks suunatud teavitustöö ärgitas abivajajaid pöörduma koordinaatori poole ka otse, ilma sotsiaalpartneri vahenduseta.

Vabatahtliku ja kliendi regulaarsete kohtumiste käigus levis positiivne kogemus inimeselt inimesele ning info jõudis järgmiste abivajajateni. Vabatahtlikud edastasid info nende inimeste kohta koordinaatorile. Isegi kui vabatahtlik soovis uut abivajajat ise aidata, järgiti mudeli põhiprotsessi, st koordinaator registreeris uue abivajaja ning korraldas esimese kohtumise, kus osalesid koordinaator, abivajaja ja vabatahtlik. (Vt täpsemalt 5.2.2.4.)

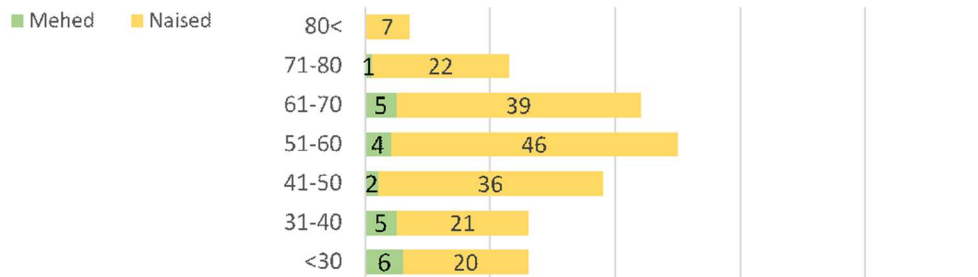
5.2.2.2. Vabatahtlikuna tegutsenud inimeste profiil

Kuigi projektis osales ka noori inimesi, olid vabatahtlikud **valdavalt keskealised ja vanemad inimesed** (joonis 5). Üle poole (51 %) kuulusid vanuserühma 55+ ja üle veerandi (28 %) vanuserühma 65+.²⁶ Küsitluses osalenud vabatahtlike keskmine vanus oli 53 aastat. Kõige vanem vabatahtlik oli 88-aastane ning kõige noorem 19-aastane. Abi pakkusid **peamiselt naised** (89 %). Projektis osalenud **mehed olid naistega võrreldes pisut nooremad** – küsitlusele vastanud meessoost vabatahtlike keskmine vanus oli 45 eluaastat.

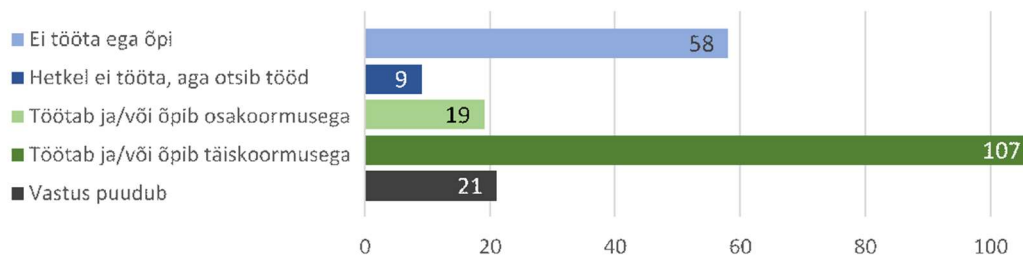
---

²⁶ Andmed põhinevad vabatahtlike küsitlemise käigus kogutud andmetel. Küsitlusele vastas 78 % projektis osalenud vabatahtlikest.

Küsitlusele vastanud vabatahtlike soolis-vanuseline koosseis (absoluutarvud, N=214)

Küsitlusele vastanute hõivatus vabatahtliku tegevuse kõrval (absoluutarvud, N=214)

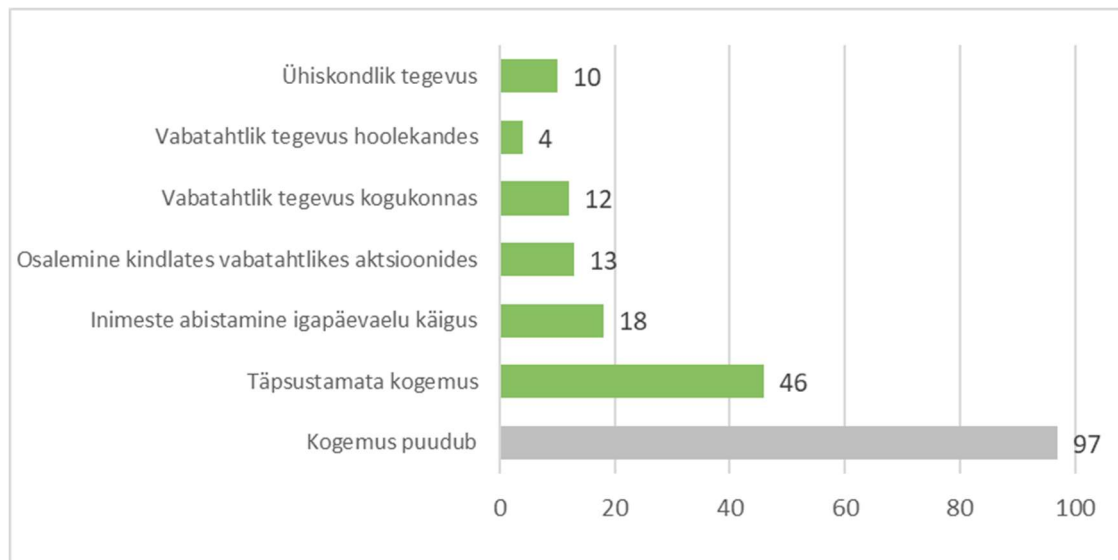
Joonis 5. Küsitlusele vastanud vabatahtlike vanuseline koosseis ja hõivatus (absoluutarvud, N = 214).

Suur osa projektis tegutsenud vabatahtlikest olid ka muul viisil **aktiivsed inimesed** (joonis 5). Küsitlusele vastanutest **pooled töötasid ja/või õppisid täiskoormusega**. Üheksa vabatahtlikku olid märkinud, et otsivad tööd, enamik neist olid vanuses 55+. Üle veerandi vastanutest ei tööta ega õpi, neist omakorda ligi kolmveerand olid vanemad kui 65-aastased.

Koordinaatorid kirjeldasid intervjuudes eakamaid vabatahtlikke kui aktiivseid inimesi, kelle jaoks vabatahtliku seltsilise roll annab võimaluse ka pärast töölt eemalejäämist aktiivne olla ja end vajalikuna tunda. Samas näitavad testperioodi kogemused, et ka tööl käiv eakas võib vabatahtlikus tegevuses näha võimalust vaba aega tähendusrikkalt sisustada.

Projektiga liitunute hulgas oli **enam-vähem võrdselt varem vabatahtlikuna tegutsenuid** (94 inimest) ja **neid, kel selline kogemus puudus** (97 inimest).²⁷ Paljud vabatahtlikud jõudsidki projekti tänu sellele, et neil oli kontakt mõne vabatahtlikke kaasava organisatsiooniga. Meeste hulgas oli õige pisut rohkem neid, kel oli varasem vabatahtlikuna tegutsemise kogemus, naiste puhul oli olukord vastupidine. Vanuserühmas 70+ olid ülekaalus varasema kogemusega vabatahtlikud ning nooremate kui 30 ja 60–70-aastaste seas oli rohkem neid, kel vabatahtliku töö kogemus puudus. Ülejäänud vanuserühmades oli enam-vähem võrdselt nii kogemuseeta kui kogemusega vabatahtlikke. Nende hulgas, kes oma eelnevat vabatahtlikukogemust täpsemalt kirjeldasid, oli kõige rohkem seni naabritele või kogukonnas elavatele inimestele abi pakkunuid (joonis 6).

²⁷ Küsitluses osalenud 214 vabatahtlikust 23 ei vastanud küsimusele varasema kogemuse kohta.

Joonis 6. Küsitlusele vastanute varasem vabatahtliku tegevuse kogemus (absoluutarvud, n = 191).

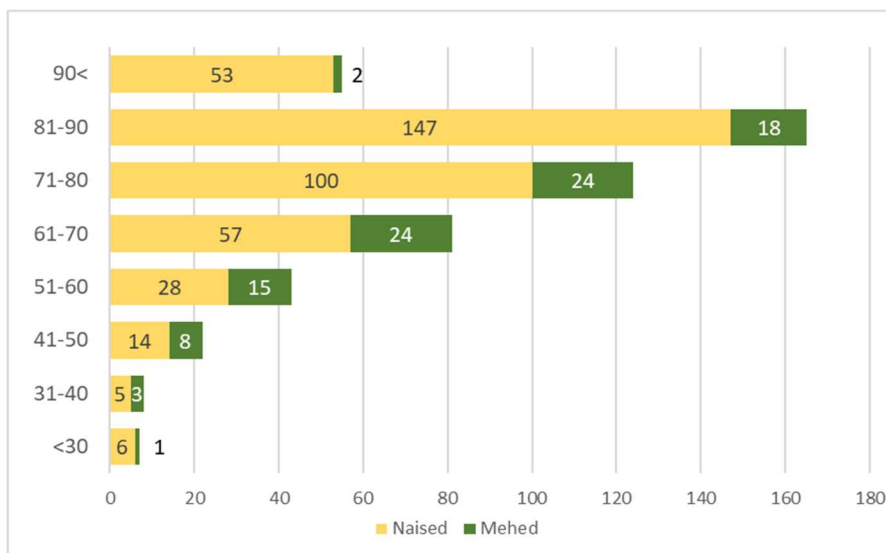
Paljud vastajad tõid välja, et neil on tavaks osaleda konkreetsetes vabatahtlikes aktsioonides (nt talgutel, spordi- või kultuurisündmuste korraldamisel jne) või aktiivselt osaleda kogukonna sündmuste korraldamises (nt külavanemana, õpiringide vedajana jne). Projektis osalenud vabatahtlike hulgas oli ka neid, kes olid vabatahtlikult tegutsenud just hoolekandes Eestis või mõnes välisriigis, näiteks pakkunud seltsi hooldekodus või tegutsenud vabatahtlikuna supiköögis või varjupaigas. Mitmed vastajad olid vabatahtliku kogemusena kirjeldanud ühiskondlikku tegevust, näiteks Kaitseliidus, eakate või puuetega inimeste organisatsioonides, hoolekogudes jne. Viis vastajat olid aktiivsed nii kogukonna kui ühiskonna tasandil ja/või löid kaasa ka vabatahtlikes aktsioonides.

Võimalik, et vabatahtlikuna tegutsemise kogemus oli veel mõnel vastajal, kuid seda ei osatud vabatahtlikuks olemisega seostada. Ka mitme maakonna koordinaatorid tõid intervjuudes välja, et suurele osale vabatahtlikest ei olnud vabatahtlikuroll võõras ning need, kes esmakordselt vabatahtlikuna kätt proovisid, olid pigem vähemuses.

5.2.2.3. Toetatud klientide profiil

Vabatahtlike poolt toetatud inimesed olid valdavalt väärikas eas inimesed – üle kolmveerandi (79 %) olid **65-aastased või vanemad** (vt joonis 7). Suurem osa klientidest (81 %) olid **naised**. Klientide keskmine vanus oli 75 eluaastat, kuid kõige sagedamini oli kliendiks 81-aastane. Kõige noorem klient oli 20- ja kõige vanem 107-aastane.

Joonis 7. Projektis osalenud klientide soolis-vanused (absoluutarvud, n = 505).²⁸

Enamik (96 %) vabatahtliku abi kasutanutest **ei ole tööturul aktiivsed**. Töötab 13 inimest ja viis määratlesid end töötuna. Suurem osa **elas kodus**, kuid klientide hulgas oli ka neid, kes viibisid hoolekandeesutuses.

5.2.2.4. Abivajaja ja vabatahtliku koostöösuhete loomine

Vabatahtlikuks saada soovija esitas etteantud vormis **avalduse koos ühe soovitusena**. Mõnel puhul tuli koordinaatoril Vabatahtlike Värava kaudu projekti jõudnud huvilisi aidata, sest inimene ei osanud veebis ise sooviavaldust täita. Soovitusel olid lisaks vabale tekstiväljale ka kohustuslikud küsimused, et välistada kergekäeliselt antud soovitusi.

Seejärel **vestles koordinaator avalduse esitanud vabatahtlikuga, tutvustas vabatahtliku tegevuse head tava ning võttis vajadusel ühendust soovitajaga**. Samuti palus koordinaator vabatahtlikul esitada **karistusregistri väljavõtte** või tegi ise päringu karistusregistrisse. Vabatahtliku tausta kontrollimise eesmärk on välistada inimesed, kes võivad abivajaja huve kahjustada või ta ohtu seada. Teatud olukordades otsustas koordinaator vabatahtlikule klienti mitte määrata. Enamasti oli tegu inimestega, kelle karistusregistri väljavõtte viitas teatud riskidele, teinekord viis selle otsuseni esmane vestlus või kogukonnast saadud tagasiside. Samas arvestati otsuse tegemisel ka sellega, kas ja kuidas saab tagada kliendi turvalisuse, ning kui see oli võimalik, lubati teatud tingimustel oma abi pakkuda ka sellel vabatahtlikul, kelle taustakontroll tekitas esialgu kõhklusi.

Ühe vabatahtliku puhul oli kriminaalset tausta, mitte küll füüsilist, leppisime kokku ühe hoolekodu juhatajaga, et anname võimaluse, kuna hoolekodus on alati keegi juures. Oli selline, kes kusagil kaua ei püsinud, aga meil käis pea aasta aega hoolekodus vabatahtlikuks nädalas korra ja oli ise hästi õnnelik, et sai hästi hakkama. Vahepeal juhtus, et kellelgi tekkis küsimus, et miks selline inimene hoolekodus on, siis tuli mõnele kliendi lähedasele selgitada, lõppkokkuvõttes oli tulemus päris positiivne. (Koordinaator.)

Paljud koordinaatorid leidsid, et suur osa vabatahtlikuks soovijaid kirjeldasid esmasel vestlusel küll oma vabatahtlikuks hakkamise motiivi, kuid enamasti puudus neil konkreetne ettekujutus, kuidas ja kus oma abi pakkuda, ning vahel ei pruukinud vabatahtlik piisavalt hästi ette kujutada, mida seltsiliseks olemine võib endaga kaasa tuua. Seetõttu **uurisid koordinaatorid** esmasel vestlusel muuhulgas **põhjalikumalt vabatahtliku soove ja valmistasid vajadusel vabatahtliku ette**. Lisaks kliendi ja vabatahtliku huvidele ja

²⁸ Siin ei kajastu eriolukorra ajal aidatud kliendid, kuivõrd nende kohta ei saanud koguda sotsiaaldemograafilisi andmeid.

soovidele tuli näiteks maapiirkondades arvestada ka sellega, et vabatahtlikul oleks üldse võimalik kliendi juurde jõuda ning sõidule kuluv aeg oleks mõistlik.

Mötlen, et kes mul üldse on vabad, eelkõige need, kes elavad inimese lähedal. Mötlen läbi, milline on inimese iseloom, lähen ise kliendile külla, saame tuttavaks ja järgmisel korral koos seltsilisega. (Koordinaator.)

Noorematele üritasin enne hooldekodusse minekut selgitada, mis seal võib tulla. Hiljem sain tagasisidena, et ikkagi ehmatas suhtlemine dementsetega ära. /.../ Ühel juhul oli hooldekodu kogemus eaka vabatahtliku jaoks emotsionaalselt raske, sest see kogemus meenutas talle tema surnud meest, suunasime ümber. Pärast seda kogemust me vahel ei suunanudki hooldekodusse eakamaid. /.../ Ühe meessoost vabatahtliku alguses suunasime ühe vanema proua juurde, aga kui kõik sai kodus parandatud, suitsuandur lakke, ei olnud neil millestki rääkida ... panime siis kokku meeskliendiga, juttu jagus ja siamaani jagub. /.../ Mõned valla töötajad tahtsid tulla hooldekodusse, aga siis juba esimesel külastusel juhataja hakkas nende käest tööasju küsima, siis said suunatud kaugemale hooldekodusse, et see ei hakkaks segama. (Koordinaator.)

Vabatahtlikud jagunesid kaheks: eelneva kogemusega vabatahtliku töö tegijad ning kogemuseta vabatahtlikud (vt 5.2.2.2). **Nn uued vabatahtlikud läbisid koolituse, kogenud vabatahtlikud osalesid soovi korral.** Kui varasema kogemusega vabatahtlik koolitusel ei osalenud, tegi koordinaator talle lühiväljaõppe. Lühiväljaõppe puhul töötas vabatahtlik iseseisvalt läbi juhendmaterjali (vt lisa 3), millele järgnes teemade ja küsimuste arutamine koordinaatoriga. Juhul kui koolitusi ei olnud hetkel toimumas, pidi vabatahtlik iseseisvalt töötama läbi juhendmaterjali ning seejärel viis vabatahtliku väljaõppe läbi koordinaator.

Väljaõppe järel sõlmis koordinaator vabatahtlikuga lepingu üheks aastaks või kuni projekti lõpuni. Lepingus määratleti vabatahtliku ülesanded, tema õigused ja kohustused. Aasta möödudes vabatahtliku tegevuse alustamisest rääkis koordinaator vabatahtlikuga läbi võimalused ja soovid tegevuse jätkamiseks järgmisel aastal. **Kehtivate lepingutega vabatahtlike andmed sisestati vabatahtliku nõusolekul ühtsesse andmebaasi.**

Hiljemalt lepingu sõlmimise hetkeks tegi koordinaator valiku, kellele hakkab vabatahtlik tuge pakkuma, misjärel alustas vabatahtlik tööd talle määratud kliendi või klientidega. Lähtuvalt vajadusest võis koordinaator vabatahtlikuga kaasata lepinguosaliseks ka sotsiaalpartneri, kelle juures klient otseselt asus. Kui vabatahtlik pakkus oma abi hoolekandeesutuses, läbis ta seal tööohutusalase juhendamise.

Esimesel kohtumisel osales lisaks vabatahtlikule ja abivajajale koordinaator ja/või sotsiaalpartneri esindaja, kelle kaudu abivajaja projekti kaasati (hoolekandeesutuse esindaja, sotsiaaltöötaja, pereõde, kogukonna- või pereliige vms). Kui abivajaja pöördus ise otse koordinaatori poole, osales esimesel kohtumisel kolmanda osapoolena koordinaator. Kolmanda osapoolse juuresolek esimesel kohtumisel oli tihtipeale tarvilik usalduse loomiseks abivajaja ja vabatahtliku vahel, samuti turvalisuse tagamiseks, et minimeerida abisaaja huvide kahjustamise võimalus.

Esimesel kohtumisel tutvustati osapooltele vabatahtliku tegevuse protsessi, allkirjastati **andmete töötlemise nõusolek** ning vabatahtlik ja abivajaja sõlmisid **hea tahte kokkuleppe**. Viimane kirjeldas vabatahtliku ja kliendi õigusi, kohustusi, head käitumistava ja ootusi ning oli seega vabatahtliku ja kliendi edasise koostöö peamine lähtepunkt. Vabatahtliku ja kliendi kohtumised jätkusid hea tahte leppe sõlmimisel läbiräägitud vormis ja ajal. Koordinaator seadis sisse iga abivajaja kohta **kliendipäeviku**.

Praktika käigus tuli tõdeda, et abivajaja pidi projektis osalemiseks ning vabatahtlikuga koostöö alustamiseks jagama liiga palju allkirju ja andmeid. Kliendid ei soovinud anda oma isikukoodi ja allkirju, sest kartsid, et seda kasutatakse kurjasti ära või tähendab nõusolek vabatahtliku abi kasutamiseks ilmajäämist mõnest muust sotsiaalteenusest. Samuti tundus osale klientidest paberite vormistamine üleliigne, kui seni oli abistatud suulise kokkuleppe alusel.

Ei meeldi mulle see, et iga külastus tuleb panna kirja ja märkida, kuidas tegi, rääkis. Ja miks peab olema nii ametlik ja allkirjadega. /.../ Võib-olla ma ei vaja kuu aega abi ja samas võib ootamatult mingi abivajadus tekkida. /.../ Kas ametlikult vormistada tema 1–2 abikorraks või teha nagu seni, vaikival nõusolekul. (Klient.)

Dokumentidest kuuldes osa inimesi alguses loobus, kuid kui koordinaatorid järjepidevalt selgitasid dokumentide sisu ja vajalikkust, oli nii mõnigi hiljem valmis neile alla kirjutama. Juhtus ka, et hoolekandetasutuse juht ei lubanud kliendil vabatahtlikule isikukoodi öelda. Näiteks Lääne-Virumaal vabatahtlikud AS Hoolekandeteenuste hooldekodudes oma tuge pakkuda ei saanud, sest hooldekodude juhid ei olnud valmis aitama kliente dokumentide vormistamisel. Ka Harjumaal sõltus koostöö loomine väga palju hooldekodu juhust ning nii mõnelgi korral jäi koostöö soiku või jäid dokumendid vormistamata, kuigi vabatahtlik tegutses. Võrumaal olid hooldekodud pigem positiivselt meelestatud ja soovisid, et dokumendid oleksid olemas. Koordinaatorid töid välja, et **vajadus anda nõusolek info kogumiseks ja allkirjastada kokkulepped vähendas nii potentsiaalsete vabatahtlike kui klientide soovi projektis osaleda**. Enam tekkis probleeme klientidel ning see mõjutas olulisel määral hankes ettenähtud abivajajate indikaatorite saavutamist. Täpset arvu on siiski keeruline määratleda, sest loobumisi eraldi ei fikseeritud.

Kaasamismudeli testimise perioodil tuli ette ka neid olukordi, kus vabatahtlik ei pruukinud pärast lepingu sõlmimist kohe leida sobivat tegutsemisvõimalust. Viivituse põhjuseks oli mõnel puhul see, et kliendi esialgne valmisolek koostööks muutus (klient loobus, sest ei olnud valmis allkirjastama dokumente, või lükkas kohtumisi pidevalt edasi). Enamasti väsis vabatahtlik ootamast, tekkisid uued huvid ja vabatahtlik kadus projekti meeskonna vaateväljalt. Mõnikord ei järgnenud lepingu sõlmimisele tegevust seetõttu, et vabatahtlik ise loobus, oli oma esialgset valmisolekut ja ajalisi võimalusi vabatahtlikuks tegevuseks lihtsalt üle hinnanud.

Mõnel juhul ei leidnud sobivat inimest või klient mõtles vahepeal ümber (kui läks paberite vormistamiseks) või ei suutnud pärast hea tahte kokkuleppe allkirjastamist otsustada, kas ta tahab või ei taha abi. Mõnel puhul koostööpartner ei suutnud klienti üldse leida, nt Saku vald tegi koostööleppe, kuid reaalseid kliente ei suutnud leida, kuigi vabatahtlik oli valmis. (Koordinaator.)

Kui klient tahtis koostööd vabatahtlikuga lõpetada, andis tema või vabatahtlik sellest koordinaatorile teada ning tehti viimane kokkusaamine, kus osales abivajaja, temaga seotud sotsiaalpartner ja vabatahtlik. Mõnikord tuli lõpuvestlus läbi viia koordinaatoril, sest vabatahtlik ei soovinud enam kliendiga kohtuda. Samuti tuli ette lõpetamisi abivajaja surma tõttu.

Kui vabatahtliku ja abivajaja koostöö lõppes, ükskõik kas planeeritult või ettekatsemata asjaoludel, osales viimasel kohtumisel taas sotsiaalpartneri esindaja või koordinaator. Kolmanda osapoole osalemine andis võimaluse koguda objektiivset tagasisidet ning kui koostöö lõppes ootamatult, leevendati vajadusel pingeid või negatiivseid emotsioone ning püüti kujundada positiivne meelestus tuleviku suhtes.

5.2.2.5. Vabatahtlike ja klientide koostöö

Mudeli testimise perioodil **aitasid vabatahtlikud inimesi enamasti nende kodus (või hooldekodus)**, kuid oldi **toeks ka väljaspool kodu** igapäevasel asjaajamisel või sotsiaalsetes tegevustes ja meelelahutuslikes ettevõtmistes.

Kokku toimus **12 065 külastust või kontakti**²⁹, mis hõlmasid erinevas vormis abi. Kõige sagedamini tuli ette ühekordseid külastusi, kuid oli ka väga pikaajalisi koostöösuhteid: kõige rohkem külastas vabatahtlik üht ja sama klienti 183 (keskmiselt 15) korda. **Kõige sagedamini jäi vabatahtliku ja abivajaja koos**

²⁹ Siin ei kajastu eriolukorra ajal lisandunud kliendid, kellega tehtud täpsete kontaktide arv ei ole teada, samuti need kontaktid, mis toimusid pärast 30.04.2020.

veedetud aeg tunni piiresse. Kuigi keskmiselt kulus ühele külastusele ca kaks tundi, siis oli ka neid olukordi, kus vabatahtlik veetis inimesega terve päeva. Ühele külastusele kulus üldjuhul keskmisest rohkem aega, kui vabatahtlik oli inimesele abiks toimetustel väljaspool kodu, näiteks saatjaks poes või arsti juures käies või meelelahutuslike ürituste külastamisel. Nii veetis üks vabatahtlik kliendiga järjest 11,5 tundi, sest klient läks haiglasse operatsioonile ning palus vabatahtlikul teda toetama jääda. Samas oli ka inimesi, kelle kodus toetamiseks kulus keskmisest rohkem aega, enamasti vajas inimene siis abi muuhulgas ka enesehooldusega seotud toimingutes. Vabatahtliku kõige lühem külastus jäi mõnekümne minuti piiresse, selliste lühikülastuste arv kasvas oluliselt märtsis, kui kehtestati eriolukord.

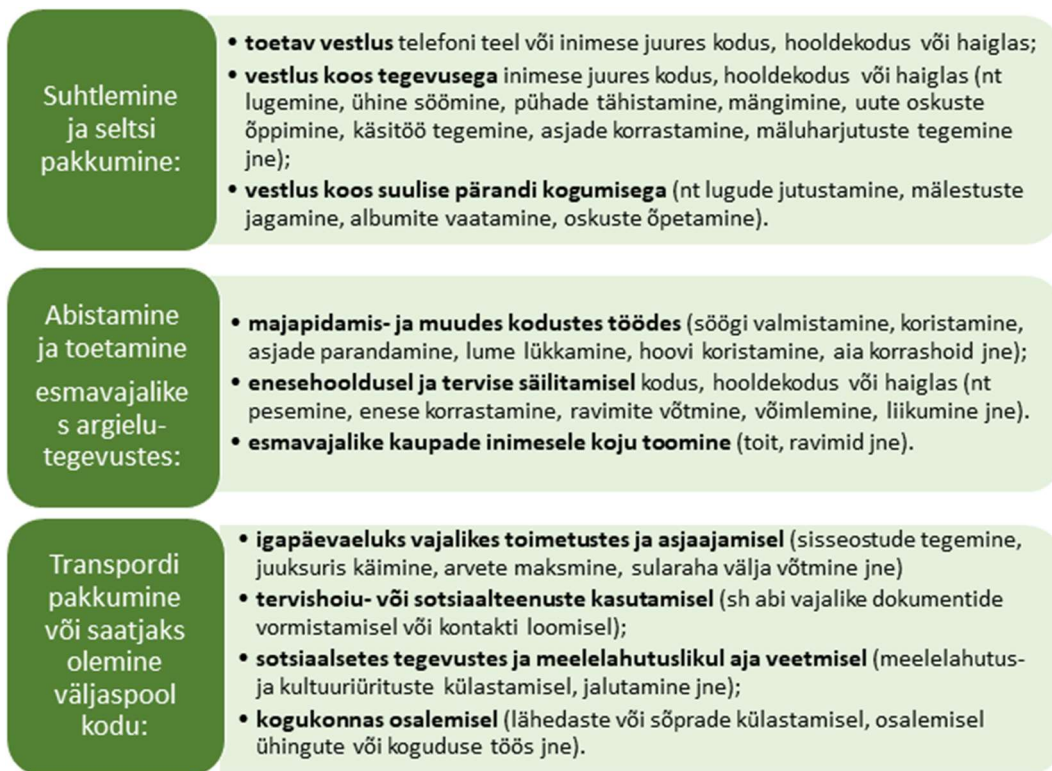
Vabatahtlike poolt pakutav abi. Mudeli kavandamisel seati sotsiaalvaldkonna vabatahtlike peamiseks ülesandeks vähendada sotsiaalset ilmajäetust ja seetõttu oli testperioodil plaanis osutada inimestele järgmist abi:

- seltsi pakkumine (nt vestlus, infovahetus, lugemine, käeline tegevus, aju stimuleerivad ja füüsilised harjutused);
- saatjaks olemine koduvälistes sotsiaalsetes tegevustes, nt ajaveetmisel ning meelelahutusüritustes osalemisel (sh kultuuritarbimisel);
- abi lihtsamate kodutööde tegemisel, mida abisaaja üksi teha ei suudaks, aga koos toetajaga oleks kasvõi osaliselt võimeline tegema (nt poeskäigul toidukoti kandmine või teejuhiks olemine mäluhäiretega inimesele jne);
- abi vaimset ja emotsionaalset rahuldust pakkuvates tegevustes, nagu näiteks inimese mälestuste ja lugude talletamine ning üksteiselt õppimine.

Üheski loetletud tegevustest ei ole klient täiesti passiivses rollis. Vabatahtliku pakutavate tegevuste **eesmärk on abisaajat vastavalt tema võimetele aktiveerida**, isegi juhul, kui tegemist on voodihaigega.

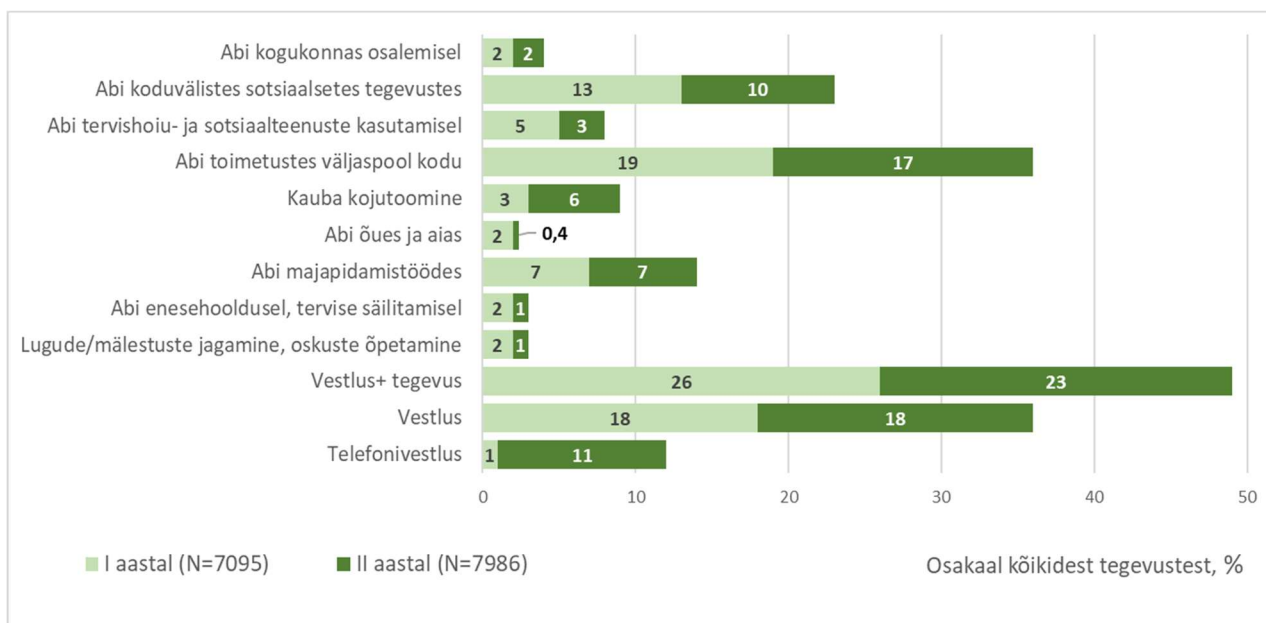
Mudeli testimise käigus sõltus vabatahtliku tegevus sellest, **millist abi konkreetne inimene vabatahtlikult ootas ning millisel viisil ja määral sai vabatahtlik abi pakkuda**. See lepiti üldjuhul kokku inimese ja vabatahtliku koostöö alguses hea tahte kokkuleppe sõlmimisega. Ühe külastuse ajal võis vabatahtlik **toeks olla väga erineval moel**, alates toetavast vestlusest ja seltsi pakkumisest kuni praktilise abini tegevustes, mida inimene iseseisvalt sooritada ei suutnud, kuid mis olid olulised toimetulemiseks kodus või hädavajalike teenuste kasutamiseks või sotsiaalsetes tegevustes osalemiseks väljaspool kodu.

Kliendipäeviku sissekannete alusel jaotati vabatahtliku poolt osutatud abi 12 kategooriaks (vt joonis 8). Kokku loendati kliendipäevikute sissekannete alusel **15 081 abistavat tegevust**, millest osa võidi osutada inimesele ka ühe kontakti käigus, näiteks aitas vabatahtlik kliendil toiduained poest koju tuua ja pärast joodi koos kohvi ja vesteldi. Või saatis vabatahtlik kliendi arsti juurde ja hiljem kodus aitas teha majapidamistöid. Oli ka neid kontakte, mille puhul abistamist ei järgnenud, sest klient oli haige või ei olnud mingil muul põhjusel valmis vabatahtlikuga suhtlema (paarkümmend juhtu kahe aasta kohta).

Joonis 8. Kaasamismudeli testimise perioodil klientidele osutatud abi.

Kõige sagedamini seisnes vabatahtliku abi **inimliku toe pakkumises**: toetavas vestluses, mis paljudel juhtudel oli seotud ka mingi tegevusega (vt joonis 9). Enamasti loeti ajalehti või võeti koos einet, mõned vabatahtlikud lahutasid kliendi meelt lauamängudega, tehti käsitööd või mäluharjutusi. Paljud vabatahtlikud pakkusid inimestele seltsi pühade ajal või tähistasid ühiselt pidupäevi. Mitmel puhul oli vestlus seotud lugude, mälestuste või teadmiste jagamisega või mingite oskuste õppimisega.

Joonis 9. Vabatahtlike osutatud abi erinevate tegevuste lõikes (osakaal kõikidest tegevustest, %).

Projekti esimesel aastal toimus vestlus enamasti otsekontaktis, harvemal juhul kasutati ühendusevõtmiseks telefoni. Teisel tegevusaastal kasvas (suuresti eriolukorra tõttu) oluliselt telefonikontaktide arv ning kliendile toidukauba või ravimite kojutoomine. Tõenäoliselt samal põhjusel vähenes teisel aastal mõnevõrra väljaspool kodu osutatav abi (poes ja teenustel käimine, koduvälistes sotsiaalsetes tegevustes osalemine). Samuti leidis sel perioodil kliendipäevikutes rohkem sissekandeid selle kohta, et sugulased või kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja võtsid enda kanda selle, mida seni vabatahtlik oli teinud, ning klient lõpetas koostöö vabatahtlikuga. Teisalt näitasid kliendipäevikute ja klientide tagasisideküsitluse andmed, et paljude klientide jaoks oli vabatahtlike poolt pakutav tugi eriolukorra ajal veelgi olulisem, sest lisaks tavaolukorras osutatud abile jagas vabatahtlik infot ja aitas esialgsest ärevusest üle saada.

Seltsi pakkumise kõrval panid vabatahtlikud käed külge **majapidamistöodes või aias**, olenevalt olukorrast **tehti töid ühiselt või tegi vabatahtlik need toimetused kliendi asemel** (enamasti seetõttu, et inimese tervis või enesetunne oli tavalisest halvem). Mitmel puhul aitas vabatahtlik lahendada kliendi koduses majapidamises leiduva tehnikaga (arvuti, telefon, pesumasin jms) seotud muresid. Samuti aitasid vabatahtlikud vajadusel **enesehoolduses**: enamasti rohtude võtmisel, vererõhu mõõtmisel või enese korrastamisel, aga ka liikumisel või võimlemisel, mõni klient sai tänu vabatahtlikule käia regulaarselt saunas või ujumas. Sellise abi osakaal oli teiste tegevustega võrreldes siiski pigem väike.

Küsitlusele vastanud klientide kommentaarid viitavad, et vabatahtlikud lähenesid inimese abistamisele loovalt ja võtsid vajadusel appi ka oma lähedased.

Sel ajal kui vabatahtlikuga aega veedan, aitab ta abikaasa suuremate meeste jõudu vajavate töödega, teeb puid,jne. (Klient.)

Vabatahtlik on asjalik ning ettevõtlik, kui ta mulle külla on jõudnud. Teinud käepärastest vahenditest abivahendeid ratastooliga liikumiseks. (Klient.)

Väljaspool kodu abistasid vabatahtlikud inimesi igapäevaeluks vajalike toimetustega, saatsid peaaesjalikult poes-, turul- või apteegiskäigul, sularaha väljavõtmisel. Mõnigi kord oli vabatahtliku peamine ülesanne **inimene vajalikku kohta transportida**. Kuid oli ka neid inimesi, kes vajasisid peale transpordi **tuge ja praktilist abi asjaajamisel**, olgu arвете maksimisel või teenustega seotud toimingutes. Kliendipäevikutes oli näiteid, kuidas vabatahtlik märkas ja reageeris olukorrale, mis vajanuks sotsiaaltöötaja sekkumist, samuti aitas vabatahtlik mitmel juhul inimesel ühendust võtta sotsiaaltöötajaga või vahendas ja/või aitas mõista sotsiaaltöötaja antud infot.

Vabatahtlike tegevustes oli märgatav osakaal sellel, **mis kuulub esmatasandi sotsiaaltöö ülesannete hulka**, näiteks abistati inimest tervishoiu- või sotsiaalteenuste kasutamisel, sh vahendati infot ja kontakte, julgustati spetsialisti poole pöörduma ja valmistati inimene teenuse kasutamiseks ette, pakuti transporti haiglas / EMO-s / perearsti juures / ravivõimlemisel käimiseks. Võrreldes muu tegevusega olid need siiski vähemuses. Võib oletada, et vabatahtlikud katsid vajadusi, mille rahuldamiseks ametlikku teenust ei osutata või tehakse seda viisil ja mahus, mis ei vasta vajadusele. Näiteks võib sotsiaaltransporditeenuse kasutamisel tekkida olukord, kus haiglast väljakirjutatud klienti tuleb aidata kodutrepist kaugemale. Enamasti on maakondades koduteenuse raames võimalik saada abi kergemates majapidamistöodes, lasta toitu koju tuua, teatud ulatuses ka abi enesehooldusel. Samas eelistab suurem osa inimesi ise poes käia ja toitu valida ning erinevalt koduteenusest seda vabatahtlike tugi ka võimaldas. Samuti on vabatahtlike eeliseks mitteametlikum suhtlus ja paindlikkus, vabatahtlik jõudis sageli inimeseni kiiremini kui ametlik abistaja.

Lisaks hädavajalikele igapäevatoimetustele **parandas vabatahtlike tugi inimeste võimalusi veeta aega väljaspool kodu** (käidi kinos, teatris, kontserdil, osaleti üritustel, jalutati linnas või metsas jne) **või**

osaleda kogukonna tegemistes (käidi kirikus, võeti osa koguduse või ühingute tööst, külastati lähedasi ja sõpru jne). Paljude klientide jaoks oli oluline, et nad said tänu vabatahtlikule käia lähedaste haudadel. Kliendipäevikutes ja klientide tagasisideküsitluses oli näiteid, kus vabatahtlik äratas inimese huvi tegevuste vastu, mida saab jätkata ka ilma vabatahtliku juuresolekuta.

Olen hakanud huvi tundma raamatute lugemise vastu. (Klient.)

Tänu vabatahtlikule saan kodust väljas käia ja teisi inimesi näha, tegelda käsitööga ja saada uusi kogemusi juurde. (Klient.)

Projekti mõlemal tegevusaastal oli vabatahtlike poolt osutatud abi esikolmikus vestlus, vestlus koos mingi tegevusega (lugemine, jalutamine, ühine toiduvalmistamine või einestamine jne) ning abi, mis võimaldab inimesel korda ajada igapäevased hädavajalikud toimetused väljaspool kodu.

Vabatahtliku ja abisaaja koostöös domineeriva tegevuse alusel **võib eristada nelja vabatahtliku abi profiili:**

- 1) vestluskaaslane (inimliku toetuse ja tähendusliku kontakti pakkuja);
- 2) vestluskaaslane, kes on toeks ka praktilistes asjades;
- 3) peamiselt transpordi pakkuja ja/või saatja koduvälistes toimetustes;
- 4) tugiisik, kes toetab emotsionaalselt ja praktiliselt, vahendab vajalikke kontakte, aitab lahendada probleeme, jõustab ja julgustab.

Esimesed kaks on iseloomulikud klassikalisele vabatahtlikule abile ning pakuvad abistatavale toetust, mida ta lähedastelt mingil põhjusel ei saa ning mida ametlikud teenused ei paku. Sellise koostöösuhte kujunemine eeldab usalduslikku kontakti (kasvõi juba seetõttu, et vabatahtlik toimetab inimese kodus). See tähendab omakorda enamasti rohkemat kui ühekordset külastust. Suurema osa projekti kestel osutatud vabatahtlikust abist võib liigitada nende kahe profiili alla ning kõige sagedamini oli vabatahtlik vestluskaaslaseks, kelle abil said lahenduse ka praktilised mured.

Kolmanda profiili puhul täiendab või asendab vabatahtlike poolt pakutav seda abi, mida inimene peaks saama ametlike teenustena, näiteks sotsiaaltransport haiglasse või perearsti juurde minekuks või isikliku abistaja teenus. Siin on võimalik kasutada vabatahtlikke, kes inimesega järjepidevalt kontakti ei hoia, kuigi teatud juhtudel on kliendi usaldus ka koduvälise saatja rollis oleva vabatahtliku suhtes väga oluline. Projektis pakuti puhast saatjateenust vähem. Samas ei pruukinud vabatahtlik päevikus välja tuua, et lisaks kliendi toomisele-viimisele aeti näiteks ka pikemalt juttu enne või pärast seda või külastati üritust koos ning see mõjutas andmete analüüsil saadud tulemusi. Siiski oli koordinaatoritega tehtud intervjuudes ja klientide tagasisideküsitluses viiteid, et mõned üksikud kliendid kasutasid vabatahtlikku peamiselt tasuta taksoteenuse pakujana.

Ülioluline, et on seltsiline koos autoga. Mina oma selja pärast ei saaks paljudesse kohtadesse päevasel ajal, kui oma lapsed on tööl. (Klient.)

Kliendipäevikute sissekannetes olid kõige väiksema osakaaluga lood, kus vabatahtlik lisaks toetavale vestlusele ja praktilisele abile tegeles intensiivselt kliendi probleemidega (võlgnevused, pereprobleemid, leinaga toimetulek, tööotsing jne) ning suhtles lisaks kliendile ka kliendi lähedastega ja/või professionaalsete abistajatega ning oli vahel ka nõustaja rollis.

Muuhulgas näitas mudeli testimise kogemus, et vahel võib olla raske otsustada, kuhu tõmmata piir lähedaste ja/või kohaliku omavalitsuse abistamiskohustuse ning vabatahtliku abistamise vahel.

Ühel hetkel nad avastavad, et teevad KOV-i tööd /.../ Kriisiolukorras ma vaatasin, et vabatahtlikke ei hakkaks KOV-id ära kasutama. KOV pani oma ukseid kinni ja saatis eesliinile vabatahtlikud, mis ei ole õige, sest vabatahtlikul ei ole mingit garantiid.

./.../ Kui keegi teine ei saanud inimesega hakkama, siis vabatahtlik justkui pidi saama. Teatud juhtudel me mängisime selle KOV-ile tagasi, nt kui pidi nädalas neli korda viima toitu. ./.../ (Koordinaator.)

Mõnikord võiks ka omaksed võtta aja, et minna kuhugi arstile inimesega, ka meil on üsna raske selleks vaba aega leida, kuid tundub, et loodetaksegi vaid meile. (Vabatahtlik.)

5.2.2.7. Vabatahtlike toetavad tegevused

Lisaks ettevalmistavatele koolitustele pakuti vabatahtlikele järjepidevat toetust **arengupäevade** raames, mille läbiviimiseks olid koordinaatorid saanud ettevalmistuse. Vajadusel kaasati arengupäevale täiendavaid koolitajaid või grupisupervisiooni läbiviijad. Arengupäevadelt saadud tagasiside oli oluliseks infoallikaks, mille abil täiendati projekti mudelit.

Vabatahtlike soovil ja initsiatiivil kutsuti ellu **maakondlikud vabatahtlike klubid**. Vabatahtlike klubiline tegevus ja selle korraldamine lepitati kokku protsessi käigus. Sellele lisandus **vabatahtlike pidev omavaheline kogemustevahetus erinevates suhtluskanalites** (kogemuse kirjeldamine Vabatahtlike Väravas avaldatud lugudes, kinnises Facebooki-grupis jms).

Ühistegevus, suhtlemine koordinaatoriga ja omavahel aitasid vabatahtlikel üksteiselt õppida ja tekkinud probleemidele lahendusi leida, aga vahel oli omavaheline suhtlus ka pingete leevendamise kanaliks. Mudeli testimise kogemus näitas, kui oluline on, et vabatahtlik ei jääks oma murega üksi, ning vajadust aidata vabatahtlikul mõista, kust jooksevad abistamise piirid.

Meil oli üks selline eakas, kes ütles, et siisaadik ära rohkem tule, siis läheb mõni päev mööda, et kuule, äkki sa ikka tuleksid, palub andeks. On oluline, et vabatahtlik ei võtaks asja isiklikult. ./.../ Inimene ei saa ise arugi, et käimisi on liiga palju, siis selline isiklikult võtmine näitab, et hakkab läbi põlema. Selle jaoks ongi meil need kokkusaamised. Meil on olnud juhtum, kus vabatahtlik ei suutnud piire seada, talle anti sisuliselt psühholoogilist abi, et ta saaks välja sellest olukorrast, tegime kliendiga aastase vahe sisse, et vabatahtlik n-ö ellu jääks, kuid grupis käis edasi. (Koordinaator.)

Kuivõrd kliendid olid suures osas eakad, tuli ette sedagi, et koordinaator pidi aitama vabatahtlikul toime tulla teatega kliendi surmast. Tagasisideküsitlusele vastanud vabatahtlikud pidasid ühistegevust ja suhtlust koordinaatoriga väga oluliseks.

5.2.3. Sotsiaalpartnerid

Kohalikud omavalitsused olid mudeli testimisel otsesed koostööpartnerid. Näeme, et nemad on ka tulevikus koostöös koordinaatori ning kohalike ühendustega otsesed vabatahtlike kaasamise mudeli elluvijad. Hanget ette valmistades oli omavalitsuste kaasamise eelduseks nende sisuline soov leida lahendusi vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesüsteemi.

Projekti käivitamisel panustasid omavalitsused sotsiaalpartnerite (kohalike ühenduste, hoolekandeesutuste) ning abivajajate kaardistamise. Samuti osalesid omavalitsuste esindajad kohtumistel, andsid tagasisidet kaasamismudeli toimimisest, lülitasid vajadusel probleemide lahendamisesse vabatahtlike ja abivajaja vahel (eriti kui esmaseks kokkuvijaks oli olnud sotsiaaltöötaja) ning tegid omapoolsed ettepanekud mudeli täiendamiseks. Süsteemselt küsiti sotsiaalpartneritelt tagasisidet 2019. aasta novembris toimunud rediseiniseminaridel ning 2020. aasta märtsis ja aprillis toimunud fookusgruppide aruteludel.

Projekti olid lepinguliselt kaasatud **Põhja-Eesti piirkonnast üheksa omavalitsust** (Harjumaalt: Keila vald, Saue vald, Saku vald, Raasiku vald; Lääne-Virumaalt: Viru-Nigula vald, Rakvere, Tapa vald, Väike-Maarja vald; Hiiumaalt: Hiiumaa vald). **Lõuna-Eesti piirkonnas sõlmiti lepingud 12 omavalitsusega** (Pärnu maakonnast: Pärnu linn, Saarde vald, Häädemeeste vald, Põhja-Pärnumaa vald ja Tori vald; Põlva maakonnast: Põlva vald; Võrumaalt: Võru linn, Võru vald, Setomaa vald, Rõuge vald ja Antsla vald ja Viljandi vald). Projekti teises, laienemise etapis kaasatud omavalitsustega eraldi lepinguid ei sõlmitud.

Kokku jõudsim e klientidele teenust pakkuda 43 omavalitsuses. Täpsem ülevaade projekti kaasatud omavalitsustest on lisa 12.

Sotsiaalpartneritena olid kaasatud ka hoolekandeesutuste esindajad ja sotsiaaltöötajad. Sotsiaalpartnerite ülesandeks oli kaardistada koostöös koordinaatoriga abivajajad ning valmistada nad ette vabatahtlike tulekuks. Samuti on sotsiaalpartnerid projekti aktiivse tegevusperioodi jooksul olnud vabatahtlike igapäevased kaasajad (nende ülesandeks on olnud vabatahtlike kohapealne toetamine ja juhendamine ning oma asutuse vabatahtlike kaasamisteede läbimõtlemine).

Sotsiaalpartneritena kaasasime ka **kohalikud ühendused ja kogukonnad**. Liikumise Kodukant võrgustiku kaudu kaasasime kõik külaliikumise algatused kõikides Eesti maakondades. Maakonnatasandi Kodukandi rolliks oli eelkõige projekti toetamine vabatahtlike kaasamisega, info jagamine kogukondadele ning omavalitsustele mudeli rakendamise võimalustest. Külaliikumise võrgustikust kasvas välja võimalus luua mudelisse kolmas – kogukondlik – tasand. Kohalike ühendustena osalesid projektis:

- Põhja-Eestis: Lääne-Virumaalt MTÜ Virumaa Tugikeskus, Hiiumaalt Kodukant Hiiumaa ja Harjumaalt Kodukant Harjumaa;
- Lõuna-Eestis: Võrumaalt ja Põlvamaalt MTÜ Maana, Pärnumaalt MTÜ Pärnumaa Kodukant.

Kohalike ühenduste kanda oli abivajajate kaardistamine ja vabatahtlike värbamine, vajadusel vabatahtlike kohta taustainfo jagamine, projektijuhi ja koordinaatori toetamine, tagasiside kogumine sotsiaalpartneritelt ning kommentaaride ja ettepanekute andmine lõppraportisse.

Pärnu Kolledž oli kaasatud juba hanke ettevalmistusse, sest neil on suurepärase teadmised sotsiaaltöö korraldusest. Kolledž koostas vabatahtlike esmase koolituse kava ja viis koolituste läbi. Kolledž tegi ka ettepaneku vabatahtlike koolituse korraldamiseks edaspidi. Raportile on lisatud ettepanek e- ja kontaktõppe korraldamiseks (vt lisa 9).

Hoolekandeesutuste ja sotsiaaltöötajate ettevalmistamiseks viisime Võrus, Pärnus, Lääne-Virumaal, Harjumaal ja Hiiumaal läbi seminarid, kus koos sotsiaalpartneritega vaadati üle mudeli toimimine ning partnerite rollijaotus. Lisaks viis Kodukant sotsiaalpartneritele läbi **vabatahtlike kaasamise ABC koolituse** ning andis juhendmaterjalid (vt lisa 4), et iga hoolekandeesutus, vabatahtlike otsene kaasaja, saaks välja töötada oma vabatahtlike kaasamise juhendi.

Projekti lõppfaasis kohtusid sotsiaalpartnerid (omavalitsused, kogukonnaühendused, hoolekandeteenuste pakkujad) maakondades veel kolmel korral, mille käigus tehti vahekokkuvõtteid projekti elluviimisest, tagasisidestati mudeli testimisega seotud kogemusi ning arutati võimalusi mudeli parandamiseks. Kohtumiste tulemused on analüüsitud ja toodud peatükis 7.

5.2.4. Vabatahtliku seltsilise teenuse pakkumine eriolukorras

Juba 2020. aasta veebruaris kerkisid takistused, kui hoolekandeesutused hakkasid piirama külastusi (sh ka vabatahtlike külastusi) seoses viirushaiguste levimisega. Lisaks tavapärastele viirustele hakkas Eestis levima ka COVID-19.

Pärast eriolukorra kehtestamist 12. märtsil 2020 tuli vabatahtlike tegevus ümber korraldada. Vabatahtlikud pidid seniste silmast silma kohtumiste asemel pakkuma seltsi telefoni teel. Samuti aidati abivajajatele viia koju toitu, ravimeid ja esmatarbekaupu. Soovituse tõttu vältida lähikontakte (eriti riskirühma kuuluvate inimestega) muutus dokumentide vormistamine sel perioodil pea võimatuks. Seetõttu fikseeriti sotsiaalministeeriumi juhiste kohaselt vabatahtlike tegevus eraldi tabelis. Kokku toetati lisaks olemasolevatele klientidele eriolukorras 155 uut abivajajat. Välja tuleb tuua ka asjaolu, et

üle veerandi (28 %) meie vabatahtlikest olid 65-aastased või vanemad ja seetõttu sattus nii mõnigi ise abivajaja rolli, kellele tuli toitu koju viia.

Kuivõrd dokumentide vormistamine oli võimatu, takistas eriolukord projektimeeskonna plaane abivajajate indikaatori täitmiseks. Näiteks oli 2020. aasta kevade hakul projektimeeskonnal sõlmitud kokkulepe Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžiga, Tartu Ülikooli Kliinikumiga, Tallinna Tugikeskusega JUKS, Haabersti klubimajaga ning mitmete külakogukondadega üle Eesti. Eriolukorra tõttu jäid need kokkulepped suures osas realiseerumata.

Tekkinud olukord muutis keeruliseks mitmesugused algatused, mis kutsusid samuti vabatahtlikke appi. Nende algatuste eestvedajad ei olnud mõelnud ei vabatahtlike ettevalmistusele ega vabatahtliku ja abivajaja turvalisusele. Seetõttu koostasime nii oma projekti vabatahtlikele ja abivajajatele kui ka kõigile teistele juhendmaterjalid kriisiolukorras vabatahtlikuna tegutsemise ning abi vastuvõtmise kohta (vt lisa 10 ja lisa 11). Ekspert Tiina Tambaum koostas kaks näidisvideot sisuka telefonikõne tegemisest.³⁰

Aktiivsed külakogukonnad toimetavad eriolukorras väga tõhusalt. Nimelt võtsid külavanemad oma inimestega telefoni teel ühendust ja selgitasid välja, keda ja kuidas on vaja aidata. Vajadusel andsid nad info edasi omavalitsuse sotsiaaltöötajatele. Vastava tagasiside saime Liikumise Kodukant võrgustikust. Inimeste toetamine toimus ilma bürokraatiata ja kiiresti. Külakogukondadele olid abiks Liikumise Kodukant koostatud juhendmaterjalid. Külakogukondade selline toimimine on eriti tänuväärne, sest inimesed tunnevad üksteist ja seega on turvalisus tagatud. Eriolukorra kogemus näitab, et kogukonna tasandil vabatahtlike karistusregistri väljavõtted ning lepingud ei pruugi olla mõistlikud. Oluline on hoopis kohapealse koordineerija olemasolu, kes teavitab omavalitsust, koordinaatorit, kogukonda, kes on vabatahtlikud ja keda aidatakse.

Mõneti võime kõrvutada meie tegevust enne eriolukorda ning eriolukorra ajal. Eriolukorras pakkusime vähem kui kahe kuuga teenust 155 inimesele. Novembrist 2018 aprillini 2020 suudeti koos dokumentide vormistamisega toetada 18 kuu jooksul 523 klienti. Siit saab tuletada, et ilma igasuguse bürokraatiata oleksime 18 kuu jooksul suutnud aidata ligikaudu 1300 inimest. **Seega on vaja leida tasakaal, mis tagaks inimeste turvalise aitamise, vajaliku info teenuse arendamiseks ja samas arvestaks klientide ja vabatahtlike valmisolekut pabereid vormistada.**

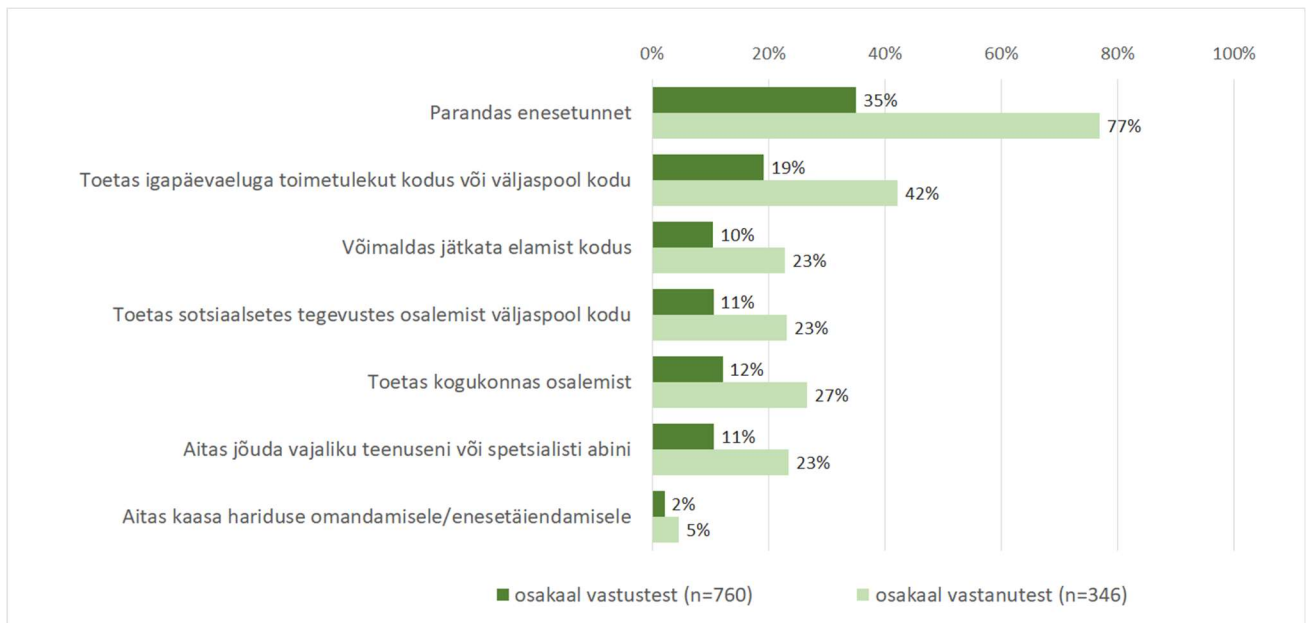
5.2.5. Vabatahtliku seltsilise teenuse tulemused

Testimise jooksul ja lõpus kogutud tagasiside näitas, et testimisperioodil elluviidu mõjutas positiivselt nii vabatahtlike poolt toetatud inimesi kui ka vabatahtlikke endid.

Kõige sagedamini parandas vabatahtliku toetus **abisaanute enesetunnet ja aitas paremini toime tulla koduste toimetuste või asjaajamisega väljaspool kodu** (joonis 10). Ligi veerand klientidest leidsid, et **vabatahtliku pakutud abi võimaldas neil jätkata elamist kodus.**

---

³⁰ <https://vabatahtlikud.ee/kuidas-pakkuda-uksi-elavale-eakale-vabatahtlikuna-telefoni-teel-seltsi>.

Joonis 10. Küsitlusele vastanute hinnang vabatahtliku osutatud abi tulemusele.

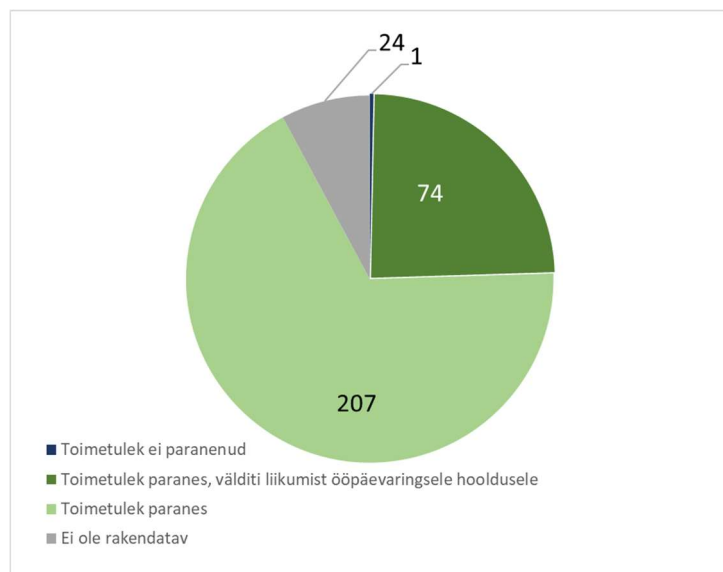
Vastajate vabas vormis kommentaarid näitavad, et vabatahtliku tugi on muuhulgas kasvatanud inimestes turvatunnet ja enesekindlust ning toetanud elutahet.

Tulen nüüd nii paljude asjadega toime, mis üksinda ei õnnestunud enam. Tunnen ennast hästi, sest on tekkinud kindlustunne ja soov veel veidi elada. (Klient.)

Enamasti oli pakutud abi see, mida inimesed lootsid. Ligi kolmveerand (74 %) leidsid, et nende ootused vabatahtliku abile täitusid täiesti ja 20 % vastajate ootused täitusid osaliselt.

Algul andis moraalset jõudu kodus paremini hakkama saada, aga ega seltsiline füüsilist tervist ikka anda ei saa. Isegi kui ta väga tahaks seda! (Klient.)

Märkimisväärne osa (68 %) klientide tagasisideküsitlusele vastanutest, kelle hulgas oli nii nooremaid kui vanemaid vastajaid, leidsid, et tänu vabatahtliku toele **paranes nende toimetulek**. Ligi veerand (24 %) vastajatest leidsid, et nende toimetulek paranes ning välditi hooldusasutusse minekut, neist üle kolmveerandi olid vanemad kui 70-aastased. 24 vastaja puhul ei olnud võimalik anda täpset hinnangut muutusele inimese toimetulekus (inimene ei olnud suuteline oma toimetulekut hindama või oli klient andmete kogumise ajaks surnud, tegemist oli valdavalt üle 80-aastaste inimestega). Samas tuleb arvestada, et tegemist oli inimese subjektiivse hinnanguga oma toimetulekule ning toimetuleku paranemine või halvenemine ei pruugi olla seotud üksnes vabatahtliku pakutud abiga, vaid ka muude muutustega (nt inimese tervislikus seisundis või elukeskkonnas). Siiski näitavad klientide poolt küsitluses antud vastused, et vabatahtlike abi parandas kui mitte enam, siis vähemalt inimese enesetunnet, mõjutades seekaudu positiivselt inimese üldist heaolu.

Joonis 11. Klientide toimetulek kuus kuud pärast vabatahtlikuga koostöö alustamist (vastajate arv).³¹

Koostöö vabatahtlikuga pälvis küsitlusele vastanud klientide rahulolu: väga hea hinnangu andis üle poole (54 %) vastanutest, **isegi suurepäraseks pidas seda** 37 % vastanutest. Ainult üks inimene väljendas rahulolematust. Küsitlusele vastanud klientide vabad kommentaarid peegeldasid inimeste rõõmu saadud abi üle ja siirast tunnustust vabatahtlikule. Ülejäänud märkisid, et jäid koostööga enam-vähem rahule. Vabad kommentaarid viitasid sellele, et inimeste ootused ei pruugi alati olla kooskõlas saadud abiga. Nii näiteks soovis üks klient projekti kaudu leida endale elukaaslast. Enamasti oodati seda, et vabatahtlik käiks tihedamini või viibiks kliendi juures pikemalt. Kuivõrd seltsilise teenus osaliselt kattub kohaliku omavalitsuse koduteenuse raames osutatava abiga, võib mõne kliendi jaoks olla raske neid eristada.

Vabatahtlik peaks käima tihemini ning viima mind arstile jne. Ma ei näe, et peaksin kogu aeg kuulama, mis on tema roll ja mis on sotsiaaltöötaja roll. Mis mul vahet. (Klient.)

Kõige enam hinnati vabatahtliku abi juures ühist aega ja seltsis tegutsemist, võimalust suhelda ja kodust väljas saada. Vabatahtliku isiku juures hinnati eelkõige tema heatujulisust ja mõistvust.

Paljudel klientidel oli **alguses raske suhelda võõra inimesega**, kuid pärast kohanemist oodati vabatahtlikku pikisilmi. Mõned vastajad kirjeldavad vabades vastustes **koormaks olemise tunnet**, teadvustati, et vabatahtlik abistab tasuta ja oma ajast. Vahel võis vabatahtlikuga suhtlemise teha raskeks ka see, et ei oldud abilise külastuseks psühholoogiliselt valmis.

Raskem oli oma soovidest / sõitudest rääkimine / tellimine, sest tema teeb ju seda oma ajast ja tasuta. (Klient.)

Kõige sagedamini avaldati küsitlusele vastanute vabades kommentaarides nii lootust kui soovi, **et projekt kindlasti jätkuks** ning usalduse võitnud vabatahtlik oleks inimesele jätkuvalt toeks.

Suurem osa testimisperioodil tegutsenud **vabatahtlikest hindasid oma kogemust positiivseks**. Vabatahtlikud leidsid, et see pakkus neile rõõmu tegutsemisest ja suhtlemisest ning kinnitust, et ollakse vajalik. Vabatahtlike küsitluse kaudu kogutud andmed viitavad, et vabatahtlik kogemus mõjutab enamasti inimese argielu rütmi ja ajakasutust – vabatahtlik tegevus tähendab tihedamat suhtlemist ja suuremat (liikumis)aktiivsust. Mõnegi vastaja meelest andis vabatahtlik tegevus uusi teadmisi ja

³¹ Küsitlusele vastanud 344 kliendist andis hinnangu muutusele oma toimetulekus 306 klienti.

kogemusi, võimaldas rahuldada uudishimu või panna ennast proovile. Osa vastajaid ei andnud otsest hinnangut, kas muutused olid nende jaoks positiivsed või negatiivsed, kuid arvestades, et paljud liitusid projektiga just vajadusest olla aktiivne või saada uusi kogemusi, võib eeldada, et enamiku jaoks oli tegemist positiivse mõjuga. Siiski oli ka neid, kelle jaoks vabatahtlikuks olemine tähendas suuremal või vähemal määral pettumust või probleeme. Vabatahtlike probleemid olid enamasti seotud ajanappusega, vahel võis olla raske kohaneda mõne kliendi käitumise iseärasustega. Teatud olukorras võib hakata segama soov pakkuda rohkem, kui on võimalik. Osa vabatahtlikest leidis, et vabatahtlik tegevus hoolekandes või projektis olnud tingimustel ei sobi neile. Põhjalikum ülevaade vabatahtlike hinnangutest vabatahtliku tegevuse mõjust oma igapäevaelule on lisas 13.

Otse peale tööd (öötöö) on väga raske minna, üritan küll sättida, et seda ei juhtuks. (Vabatahtlik)

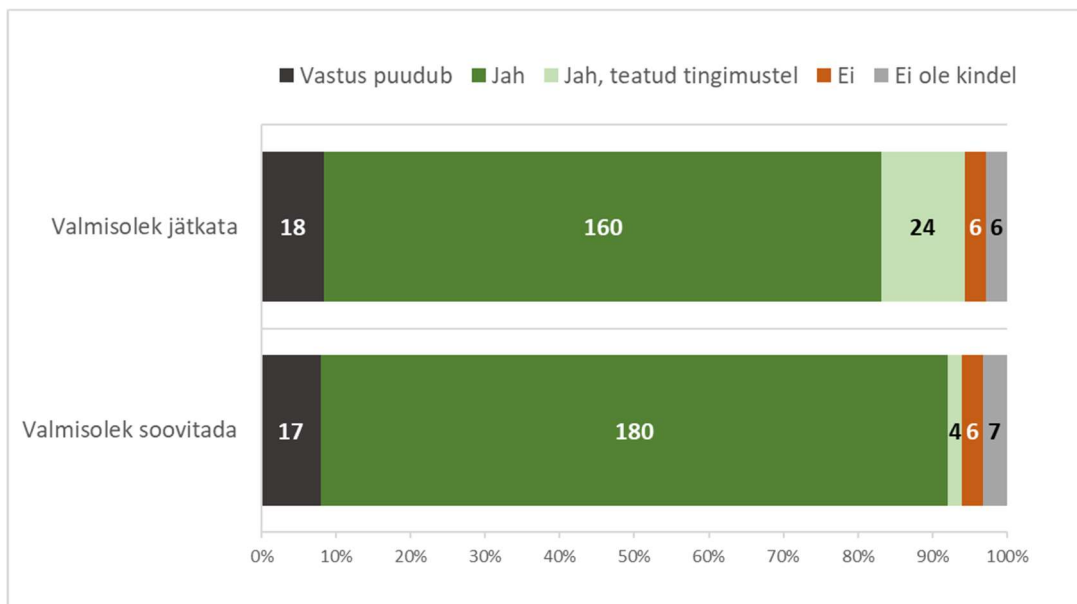
Eelmine päev lepime kokku, et lähen sinna ja kui seal olen, siis ütleb läbi ukse, et ei soovi täna näha.

Peamiselt see, et inimene hakkab igatsema ja rohkem külla ootama, mis teeb teda natuke kurvaks ja seeläbi mind ka.

Sain selgeks, et hooldaja töö pole minu jaoks, inimesi mingil määral aidata sooviks ikka, võib-olla pigem taustatöolisena.

Kindlasti ei soovi ma edaspidi teha vabatahtlikku tööd ühegi projekti raames. Teen jätkuvalt ka muid vabatahtlikke tegevusi, aga ei pea selle kohta täitma mingeid exceli-tabeleid.

Hoolimata kirjeldatud probleemidest oli ligi kolmveerand küsitlusele vastanud vabatahtlikest valmis tegevust jätkama ja enamik (84 %) soovitaks seda kogemust teistelegi (joonis 12).

Joonis 12. Küsitluses osalenute valmisolek jätkata ja soovitada vabatahtliku tegevust (absoluutarvud).

Suurem osa neist vabatahtlikest, kes lõpetasid tegevuse projekti kestes, tõid põhjenduseks ajanappuse. Oli ka neid, kes pidid seltsiliseks olemisest loobuma oma tervise halvenemise tõttu. Mõnel juhul oli lõpetamisotsus seotud sellega, et vabatahtliku jaoks kaasnesid teatud kulud. Ülejäänud juhtudel oli lepingu lõpetamise põhjuseks see, et klient enam abi ei soovinud, vabatahtliku ja kliendi koostöö ei sujunud. Projekti kaheaastase perioodi sees oli ka paar juhtumit, kus leping lõppes kliendi või vabatahtliku surma tõttu. Vabatahtlike küsitlusest ja koordinaatorite intervjuudest selgus, et osa vabatahtlike lõpetavad oma tegevuse projektis, kuid jätkavad vabatahtlikuna mujal. Hoolimata ebakindlusest edasise rahastuse osas jätkavad vähemalt aasta lõpuni aktiivset vabatahtliku seltsilise teenuse pakkumist Võru- ja Põlvamaal MTÜ Maana, Pärnumaal Pärnumaa Kodukant ja Pärnumaa Punane Rist, Viljandimaal Seltsiks Sinule ja Hiiumaal MTÜ Tuulte Tee.

5.2.6. Järeldused

1. Klientide ja vabatahtlike küsitluste ning sotsiaalpartnerite fookusrühmadest kogutud andmed kinnitavad, et Eesti sotsiaalhoolekanne vajab vabatahtlikke.

Testimise tulemused näitasid, et vabatahtliku seltsilise roll annab eakatele võimaluse ka pärast töölt eemalejäämist tunda end vajalikuna ja olla aktiivne. Projektis vabatahtlikuna tegutsenud vanemaealiste hinnangul pakkus projektis osalemine võimaluse luua sotsiaalseid suhteid, säilitada ning arendada oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud toimetulemiseks ja aktiivseks osalemiseks. Selline tegevus on kasulik nii inimesele endale kui ka ühiskonnale tervikuna.³² Vabatahtliku tegevuse pakkumine äsja pensionile jäänud inimestele ning eakatele on üks lihtsamaid viise hoida inimesi aktiivsena ja ennetada nende sattumist abivajajate hulka. Projekti tulemused lubavad soovitada omavalitsustel ja riigil nii antud mudeli raames kui laiemalt mõelda eakate kaasamise ja aktiveerimise võimalustele vabatahtliku tegevuse abil. Uuringutulemused vanemas keskeas vabatahtlike kaasamise suhtes on kooskõlas valdkonna akadeemilises kirjanduses väljendatud seisukohtadega, mis osutavad, et pikaajaliste poliitikameetmeteta ning investeringuteta ei ole võimalik suurendada vanemate inimeste lülitumist vabatahtlikku tegevusse (Principi *et al.*, 2012).

Projekti kogemus kinnitab, et vabatahtlike toetus võimaldab vajadusel täiendada kohaliku omavalitsuse teenust (nt kodu-, transpordi-, isikliku abistaja teenust) **või tulla lähedasele ajutiselt appi, kui inimese abivajadus teatud elumuutuste korral ootamatult kasvab** (nt haiglaravijärgne taastumine või pereliikme surm). Siinjuures on oluline koostöö vabatahtlike seltsiliste ja kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate vahel. Vabatahtlikul on rohkem võimalusi märgata abivajadust ning anda sellest teada sotsiaaltöötajale, kergendades sellega omavalitsuse koormust ennetustöö tegemisel. Sotsiaalpartneritega korraldatud fookusrühmades pakuti välja näiteks nädalalõpu sotsiaaltöö, kus vabatahtlik abistab sotsiaaltöötajaga kokkulepitud viisil klienti nädalavahetustel (vt täpsemalt lisa 15). **Vabatahtlike ja avahooldusteenuste kombineerimine võimaldab ennetada või edasi lükata inimeste sattumist ööpäevaringsele hooldusele**, mis on oluliselt kallim nii teenust kasutava inimese kui kohaliku omavalitsuse jaoks. Siiski on oluline jälgida, et vabatahtlikust seltsilisest ei kujuneks kohaliku omavalitsuse teenuse aseaine.

2. Piisava hulga vabatahtlike kaasamine hoolekandesse vajab süsteemset ja läbimõeldud tegevust nii riiklikul kui kohalikul tasandil.

Pooled (koordinaatorite hinnangul isegi rohkem) projektis osalenud vabatahtlikest tegutsesid juba enne projektiga liitumist vabatahtlikuna teistes valdkondades või mitteformaalsete aitajatena. See võis olla seotud värbamiskanalitega – koordinaatorid kasutasid isiklike kontakte, mis osutusid inimeste kaasamisel kõige mõjusamaks, ning need kontaktid viisid paratamatult inimesteni, kes juba mingis vormis vabatahtlikuna tegutsesid. Samas võib oluline olla ka see, et vabatahtlikuks tulemise ja olemise mõte vajab küpsemiseks aega ning **projekti tegevusperiood (kaks aastat) ei olnud piisav aeg muutmaks nende inimeste hoiakuid ja arvamusi, kes vabatahtlikku tegevust varem kaalunud ei olnud.** Vabatahtlikud viitasid oma tagasisides sellele, et vabatahtlikkuse mõtteviis on paljudele võõras ja arusaamatu ning koordinaatorid tõid näiteid, kuidas inimesel kulus ideest konkreetse kontaktini väga palju aega. Projekti käigus saadud kogemused viitasid ka maakondlikele erisustele, näiteks oli Harjumaal võrreldes teiste maakondadega raskem leida nii vabatahtlikke kui sotsiaalpartnereid. Ka sotsiaalpartnerite hinnangul on sotsiaalvaldkonnas vabatahtlike kaasamise juures kõige keerulisem vabatahtlike leidmine. **Vabatahtlike otsimisel peaksime lähtuma ennekõike väärtushinnangutest ja**

---

³² Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015. Poliitikauuringute keskus PRAXIS, Eesti turu- ja arvamusuuringute keskus EMOR, lk 132.

pakkuma kandidaadile võimalust tunda ennast ühiskonna ja kogukonna heaolu parandajana: vabatahtlik tegevus on võimalus panustada oma piirkonna elanike heaolusse. Kuigi projektis osalenud vabatahtlikest ülekaaluka osa moodustasid vanemaealised, näitasid nooremaste vanuserühma kuulunud vabatahtlike kogemused, et **vabatahtliku seltsilise rolli täitmisel** ei ole vanus määrav. Pigem **on oluline inimese soov ja valmisolek aidata ja kaasa lüüa.**

3. Jätkusuutlik saab vabatahtlike tegevus olla, toimides võrgustiku põhimõttel, mida juhib koordinaator, kellel on individuaalne suhe kõikide võrgustiku liikmetega.

Nii küsitluses osalenud vabatahtlike tagasiside andmed kui koordinaatorite intervjuudes kirjeldatud lood näitasid, et **positiivse kogemuse saamiseks ja algse entusiasmi püsimiseks on vaja kedagi, kes aitab vabatahtlikul jõuda õige kliendi või tegevuseni, toetab ja tunnustab, vajadusel aitab seada piire ja lahendada probleeme.** Käesolevas projektis oli selleks enamasti koordinaator. Sotsiaalpartnerid tõid fookusgrupi intervjuudel välja, et seltsilisteenuse pakkumiseks peaks igas maakonnas töötama palgaline koordinaator, kellele on loodud töökoht ja kellel on võimalik kasutada vabatahtlike transpordi kompenseerimise fondi. Igas omavalitsuste liidus (endine maakond) peaks töötama üks koordinaator. Sõltuvalt vabatahtlike arvu kasvust võib töökoormus edaspidi areneda vallapõhiseks. Nõuded koordinaatorile sõltuvad piirkonnast. Koordinaatoril on vabatahtlikus töös võtmeroll ja ta peab olema kohalikke olusid tundev inimene, keda kogukonnad usaldavad.

Fookusgruppides avaldati arvamust ka koordinaatori koostöövõrgustiku kohta. Arvati, et koordinaatori peamine partner peaks olema valla sotsiaalosakond (kui pilootprojekt testpiirkondades õnnestub, siis kohalike omavalitsuste hoolekandekoordinaatorid³³), kelle kaudu saadakse valdav osa infost abivajajate ja võimalike tööde kohta. Samuti peavad võrgustikku kuuluma sotsiaaltöötajad, sotsiaalpartnerite esindajad, vabatahtlikud ning kliendid ja nende lähedased. Koordinaator peab võrgustikku lülitama ka need asutused ja institutsioonid, kellega potentsiaalne klient igapäevaelus kokku puutub: eriarstid, ohvriabi, perearst ja pereõde, bussijuhid, väikepoodide müüjad, kirikuteenijad, postiljonid.

4. Abivajaja ja vabatahtliku kokkuvõimisel tuleb lähtuda vastastikusest sobivusest, huvidest ja ootustest.

Vabatahtlik tegevus peaks pakkuma soovijale võimaluse leida endale südamelähedane tegevus. Vabatahtlik ei saa tänapäeval olla lihtsalt energiaallikas, käepikendus või tööjõud. Koostöö eesmärk peab olema abivajaja ja vabatahtliku suhte tasakaal andjana ja saajana, see tagab koostöö jätkumise. Seetõttu peab välja töötama vabatahtliku töö eri vorme, sh nädalalõpu sotsiaaltöö või tööampsud. Kuivõrd vabatahtliku peamine käivitav jõud on soov ja huvi aitamise vastu ning kliendid hindavad vabatahtlike abi juures eelkõige paindlikkust ja mitteformaalset suhtlemist, **on oluline, et vabatahtliku poolt osutatava abi sisu määraks eelkõige asjaosaliste kokkulepe, mitte niivõrd väljastpoolt etteantud raamid.** Kaasamismudeli testimisel rõhutas tellija personaalset abistamist. Tegevuse käigus tuli korduvalt tõdeda, et hooldekodude kliendid osalevad meelsasti ühistegevustes (nt koos meisterdamine või ühised lauamängud, jalutuskäigud või vestlusringid). Näiteks leidis üks küsitlusele vastanud vabatahtlik: „*Hooldekodus võiksid olla vabamad käed (et ei oleks seotud ainult kindlate klientidega). Vahel ajaks juttu või käiks jalutamas ka kellegi teisega või võtaks midagi kambakesi ette.*“ Tulevikus tuleb kindlasti pöörata võrdselt tähelepanu nii personaalsele abistamisele kui rühmategevustele.

5. Vabatahtlikud vajavad ettevalmistavat koolitust.

Peale järjepideva toetuse vajab vabatahtlik kindlasti ettevalmistust, mis aitaks tal mõista oma rolli ja tegutsemise piire. Alguses kartsid sotsiaalpartnerid, et vabatahtlik kasutab abivajajaid ära. Tegelik elu

³³ https://www.sm.ee/sites/default/files/luhiulevaade_koodrinatsioonimudeli_konkursist_ii.pdf.

näitas pigem seda, et kliendi soovid võivad algselt kokkulepitust suuremaks kasvada ja/või kliendi olukord / tervis halveneda ning sellisel juhul on vabatahtlikul tähtis teada, kuidas vajadusel piire seada ja kust vajadusel abi küsida, kui ise aidata ei saa.

Projekti raames korraldatud koolitust peeti üldjuhul väga heaks, kuid nii vabatahtlikud kui koordinaatorid leidsid, et paremaid tulemusi annaks koolituse hajutamine pikema perioodi peale. See vähendab riski, et muidu hõivatud vabatahtlikul ei pruugi olla võimalust koolitusel osaleda, ning tal on kergem uut infot vastu võtta. Lisaks loob see täiendavaid võimalusi vabatahtlike kohtumiseks ja omavahelisteks kontaktideks. Lisaks ettevalmistavale koolitusele on oluline juhtida vabatahtlike regulaarset võrgustikutööd, mille käigus kohtutakse kohalike omavalitsuste esindajaga, tehakse kogemusnõustamist ja tõstetakse motivatsiooni. Vabatahtlike regulaarne omavaheline suhtlemine ei nõua olulisel määral lisaressursse.

6. Testimise käigus kogetud vastuseis dokumenteerimisele näitab, et vabatahtlike ja klientidega seotud andmete kogumise ja kokkulepete dokumenteerimise praktika vajab läbimõttlemist.

Paljud tagasisideküsitluses osalenud vabatahtlikud leidsid, et kuigi paberite vormistamine võib olla tülikas, on teatud dokumendid vajalikud nii vabatahtlike kui klientide kaitsmiseks, ning tegid ettepaneku aruandlust vähendada ja lihtsustada. Sotsiaalpartnerite hinnangul puudub vajadus vabatahtliku ja kliendi vahelise ametliku lepingu järgi, kuid mitteformaalsete meetodite abil peab kliendiga jõudma „vastastikuse vastutuse võtmiseni“. Vabatahtlikuga peab sõlmima lepingu ja tema tausta tuleb kontrollida. Need asjaolud on koordineeritud vabatahtliku tegevuse eelis informaalsete abiga võrreldes. Vabatahtliku töö kohta peab tekkima optimaalse mahuga aruandlus. Fookusgrupi intervjuudel on pakutud võimalust kaaluda võimalust lahendada kliendiga lepingu sõlmimise ja vabatahtliku aruandluse küsimused STAR-i arenduse kaudu, mis lubab hallata vabatahtlike teenust sarnaselt teiste kohalike omavalitsuste sotsiaalteenustega. Samas ei leidnud ettepanek kuigi laialdast toetust sotsiaalpartnerite seas, sest STAR on keerukas ning võib vabatahtlike eemale peletada. Kaasamismudeli jätkumisel tasub ka edaspidi kasutada hea tahte kokkulepet (vt lisa 6), kui vabatahtlik toetab kodus elavat inimest. Hoolekande- ja tervishoiuasutuses piisab, kui leping sõlmitakse asutuse ja vabatahtliku vahel. Hea tahte leping võimaldab vähendada arusaamatusi vabatahtliku ja kliendi koostöös ning ära hoida vabatahtlike läbipõlemist. Nii kodus kui hoolekande- ja tervishoiuasutuses tegutseva vabatahtliku puhul tuleks kasutada vabatahtliku päevikut (vt lisa 8), mille sissekanded aitavad jälgida ja märgata muutusi kliendi seisundis. See info on vajalik nii lähedastele kui sotsiaaltöötajatele, et õigel ajal avastada kriitilised muutused inimese füüsilises või vaimses tervises ning vajadusel sobivat abi pakkuda, et täiendada vabatahtliku abi või asendada see mõne sotsiaalteenusega. Samuti tuleb ühiskonnas teha tööd inimeste hirmu ja valearusaamadega dokumentide allkirjastamisel.

7. Vabatahtliku seltsilise teenuse arendamisel tuleb arvestada piirkondliku eripäraga.

Testimiskogemused näitasid, et nii vabatahtlike värbamiseks sobivad kanalid kui ka klientide vajadus vabatahtlike abi järele võivad mõnevõrra sõltuda konkreetsest piirkonnast. Näiteks on erisusi Lõuna-Eesti hajaasustusega piirkondade ning Tallinna ja Tallinna lähistel asuvate asulate vahel. Nii on eriarstikeskustest (Tallinn, Tartu) kaugel asuvates piirkondades üks oluline vabatahtlike tegevus transport eriarsti juurde koos saatjateenusega, samas kui suhteliselt hea ühistranspordivõrguga kaetud Harjumaal oli see vajadus minimaalne. Intervjuud koordinaatoritega viitavad, et lisaks võivad mõjutada erinevused inimeste hoiakutes vabatahtliku ja ühise tegutsemise suhtes.

6. Vabatahtlike kaasamise mudeli finantseerimine

Testimine toimus Euroopa Sotsiaalfondi rahastusel ning Sotsiaalministeeriumi tellimusel.

Osa 1 maksumus oli ilma käibemaksuta 183 970,00 eurot.

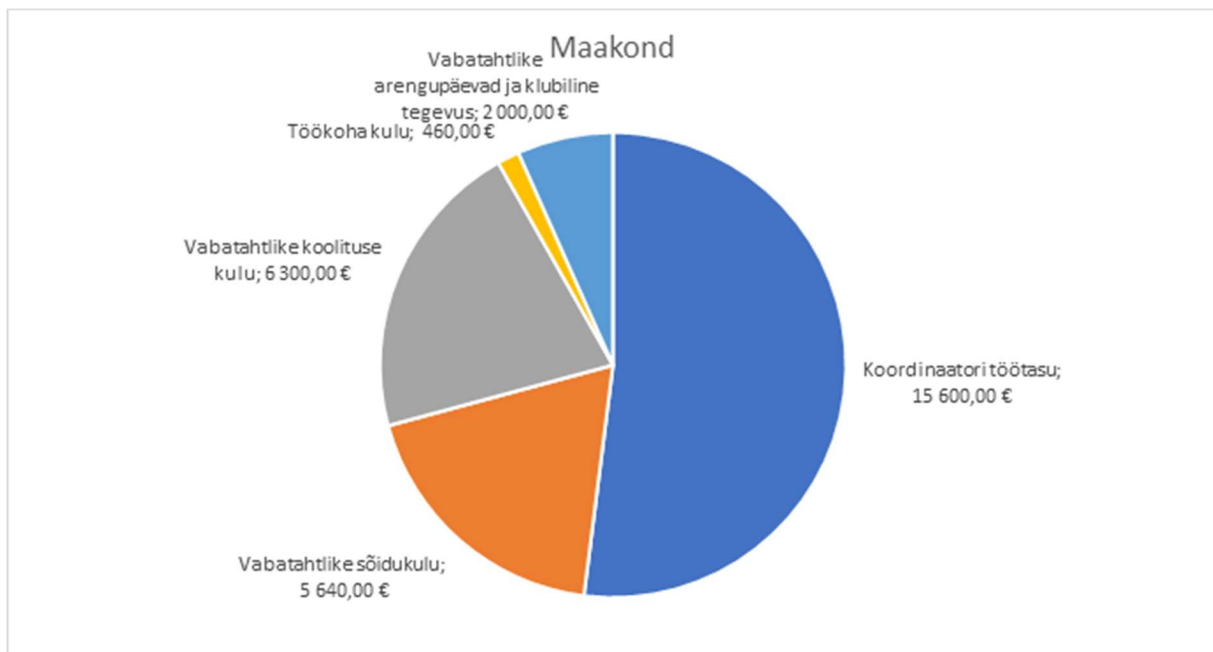
Osa 2 maksumus oli ilma käibemaksuta 182 560,00 eurot.

Vajalikud kuluartiklid mudeli elluviimiseks:

- maakonna vabatahtlike koordinaatori tasu;
- vabatahtlike sõidukulud;
- vabatahtlike toetavate tegevuste läbiviimise kulud (klubilised tegevused, arengupäevad, kovisioon);
- vabatahtlike ettevalmistusega seotud kulud (koolituse läbiviimine, juhendmaterjalid);
- koordinaatori töökoha kulu (sidekulud, sh telefon ja internet, päringute tegemine karistusregistrisse, vajadusel ruumi rent, bürootarvete, sh sülearvuti kulud).

Testimise põhjal saab välja tuua kaasamismudeli rakendamise otsesed kulud ühe maakonna kohta. Alltoodud numbrid on toodud osalenud maakondade keskmisena, suurimad erisused tekkisid eelkõige sõidukulude osas. Sõidukulude erisused tekkisid näiteks sellest, kas tegevust pakuti tihe- või hajaasustusosalal. Samuti tekkis maapiirkondades tegutsevatel ning inimeste kodudes käivatel vabatahtlikel sõidukulud enam. Torkas silma ka, et näiteks Harjumaal, kus keskmine palgatase kõrgeim ning vabatahtlike seas kõige enam tööl käivaid inimesi, sõidukulude hüvitamist vajalikuks ei peetud.

Joonisel on kaasamismudeli keskmised kulud maakonna kohta toodud käibemaksuga (v.a koordinaatori tasu, mis on esitatud palgafondina). Meie kogemuse põhjal on mudeli aastane rakendamiskulu maakonna kohta ligikaudu 30 000 eurot (vt joonis 13).

Joonis 13. Vabatahtlike kaasamise mudeli rakendamise kulud.

Peale maakonnas tekkivate otsekulude tuleb edaspidi mõelda ka üleriigilise tasandi vajadustele. Testimisel kaeti projekti vahenditest üldjuhtimise, ekspertide kaasamise, andmebaasi loomise ja haldamise, teavitustöö ning raamatupidamise kulud. Kindlasti ei ole edaspidi vaja nii mahukat projektijuhtimist ega nii suures mahus ekspertide tööd, kuid kui ministereium ning omavalitsused

soovivad teenust süsteemselt arendada, jälgida ja analüüsida, tuleb edaspidi planeerida üldkoordineerimise kulud üleriigilisel tasandil.

Tänu projektirahastusele oli võimalik kaasata kõik koostööpartnerid nii, et nad ei pidanud rahaliselt panustama. See oli ka ainuvõimalik viis, sest tegemist oli täiesti uue tegevuse testimisega, mis vajas ja vajab endiselt omavalitsusjuhtidele tutvustamist ja tõestamist, et vabatahtlike kaasamise panustades on võimalik tõsta nii hoolekandeteenuste kvaliteeti kui pikemas perspektiivis hoida kulused kokku. Sellest, kuidas vabatahtlike pakutu muutis klientide arvates nende elu, saab täpsemalt lugeda punktist 5.4.2.

Kodukandi 1,5-aastase testimise tulemused viitavad, et pikemas perspektiivis saab tekkida rahaline kokkuhoid, kui vabatahtlike kaasabil saavad abivajajad jääda elama oma koju. Testimise käigus sai hinnanguliselt koju edasi jääda 23 % küsimustikule vastanud inimestest (s.o 83; vt joonis 5). Arvestades, et aasta hooldekodus maksab ühe inimese kohta keskmiselt 9600 eurot (SKA küsitluste järgi on keskmine kohatasu inimese kohta kuus 814 eurot³⁴), võib kaudselt järeldada, et säästeti 796 800 eurot. Samas mõistame, et inimest, kes üha enam abi vajab, ei saa jätta ainult vabatahtlike hoolde. Ometigi võib teadlik koostöö sotsiaaltöötaja, kliendi ja vabatahtliku vahel aidata edasi lükata hooldekodusse sattumist.

Kaudseks panuseks saame lugeda ka eakate kaasatust vabatahtlikuna. Uuringud (vt lisaks peatükk 4.1) näitavad, et mida kauem on inimene ühiskonnas aktiivne ega jää üksi koduseinte vahele, seda kauem püsib ta terve ning seda vähem vajab ta toetust ja hoolekannet. Vabatahtliku tegevuse pakkumine eakatele on üks lihtsamaid viise inimesi hoida aktiivsena ja seega ennetada nende sattumist abivajajate hulka.

Oleme välja arvutanud ka vabatahtlike panustatud aja rahalise väärtuse, kombineerides selleks investeerimisväärtust ning vabatahtliku tegevuse mõju hindamist.³⁵ Liikumine Kodukant ja sotsiaalministeerium leppisid testimise alguses kokku vabatahtliku seltsilise töötunni rahalise väärtuse. Arvestades sarnase iseloomuga kõrvalabi pakkuvate spetsialistide töötasu kaalutud keskmist, saime keskmiseks vabatahtliku seltsilise tunni brutotasuks 4,92 eurot. Testimise käigus panustasid vabatahtlikud seltsilised kokku 21 600 tundi, luues sellega lisaväärtust 106 273 eurot. Lisaks tegutsesid eriolukorras vabatahtlikud, kelle tunde ei fikseeritud, seega kogupanus on fikseeritust mõnevõrra suurem.

Kokkuvõttes võime täie kindlusega väita, et vabatahtlike kaasamise investeerimine toob süsteemi kaudselt raha tagasi.

---

³⁴ Sotsiaalkindlustusameti andmed ja sotsiaalministeeriumi arvutused, 2020.

³⁵ <https://vabatahtlikud.ee/milline-on-vabatahtliku-tegevuse-majanduslik-vaartus/>.

7. Testimise käigus väljatöötatud soovitatav mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesse

Liikumise Kodukant hankepakkumine põhines eelkõige maakondliku tasandi mudelil, taustal üleriigiline tasand juhendamise, koolitamise ja analüüsiga. Töö käigus mõistsime, et ühe koordinaatoriga ei ole maakonnas võimalik jõuda kõigi abivajajateni, sest piirkonnad on liiga suured; kui koordinaator tegutseb linnas, ei tunne ta keskustest kaugemal asuvaid külasid ning tal pole võimalik füüsiliselt sinna jõuda. Seega on ääretult oluline kohalike kogukondade kaasamine. Kohalikud tunnevad oma inimesi, neil on võimalik võita abivajajate usaldus. Samuti saavad nad olla head koostööpartnerid omavalitsuse sotsiaaltöötajatele. Seega toome pakutavasse mudelisse juurde kogukondliku tasandi. Seda tasandit kirjeldades oleme toetunud Liikumise Kodukant 20 aasta pikkusele praktikale töös külakogukondadega ning antud mudelis osalenud kogukondade eestvedajate tagasisidele (vt joonis 14).

Joonis 14. Vabatahtlike kaasamise kolmetasandiline mudel.

7.1. Üleriigiline tasand

Üleriigiline tasand on vajalik, et tagada maakondlikul tasandil tegutsevate koordinaatorite toetamine ning kogemuste vahetamine, samuti vabatahtlike koolitamine ja juhendmaterjalide täiendamine ja väljatöötamine. Ilma üleriigilise tasandita on riigil võimatu süsteemselt arendada vabatahtlike kaasamist hoolekandesse ja laiemalt sotsiaalvaldkonda. Meie soovime sotsiaalministeeriumil valdkonda panustada, nagu seda teevad sise- ja kaitseministeerium, kus siseturvalisuse vabatahtlikele (abipolitsei, vabatahtlikud päästjad, Kaitseliit) on tagatud vajalik ettevalmistus, teavitustöö ja juhendmaterjalid.

Üleriigilise tasandi rakendamiseks tuleb sotsiaalministeeriumil leida pikaajaline strateegiline partner või delegeerida mõnele allasutusele ülesanne pakutud mudeli koordineerimiseks. Meie soovime leida strateegiline partner vabaühenduste hulgast, sest neil on lihtsam olla paindlik, kaasata kohalikke kogukondi ning korraldada oma töö ümber vastavalt olukorrale ning kaasamiskeskonnale.

Samuti tuleb kaaluda, kas pole otstarbekam vabatahtlike sotsiaalvaldkonda värbamist ja teavituskampaaniat edaspidi keskselt koordineerida, et vältida huviliste tähelepanu killustamist sarnast tüüpi, ent erisuguste üleskutsete vahel.

Selleks et vabatahtlike tegevusest oleks täielik ülevaade nii üleriigilisel kui ka maakondlikul tasandil, soovime kasutule võtta meie poolt väljatöötatud andmebaas. Andmebaas võimaldab fikseerida vabatahtlike tegevuse ja seeläbi regulaarselt analüüsida kaasamismudeli toimimist. Projektijärgne kasutamine eeldab andmebaasi mõningat kohendamist, selle töö maht ja laad sõltub edasistest eesmärkidest ja vajadustest. Suure tõenäosusega on vaja sättida kasutajaõigusi: kui koordinaator näeb maakondlikku tasandit, siis tulevikus võiks andmetele ligi pääseda ka kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja, kes saaks vaadata oma vallas või linnas tegutsevate vabatahtlike infot. Samuti tuleks kindlaks teha, milliseid andmeid tuleks koguda pärast pilootprojekti lõppu, ning täiendada ja kustutada andmevälju vastavalt sellele. Uuendamist ja kohendamist vajavad ka andmepäringud, et neid saaks filtreerida näiteks perioodi, tegevustüübi, omavalitsuse vms järgi.

7.2. Maakondlik tasand

Maakondlikul tasandil toetub töö palgalisele koordinaatorile, kelle ülesandeks on luua maakonnapõhine koostöövõrgustik vabatahtlike kaasamiseks, vabatahtlike ja abivajajate kokkuviiamiseks ning vabatahtlike toetamiseks. Palgaline koordinaator peab täistööajaga tegelema vaid vabatahtlike tegevuse korraldamisega. Erinevalt hankes testitud mudelist võiks koordinaatori lisaülesanne olla eakate aktiveerimine vabatahtlikus tegevuses osalemise abil. Euroopa SHARE uuring (SHARE, 2014) on välja toonud, et Eestis on eakate kaasatus ühiskonda väga madal. Eakate madalat kaasatust näitas ka vabatahtliku tegevuse uuring (Balti Uuringute Instituut, 2019), samas on vabatahtlik tegevus üks lihtsamaid viise eakate aktiveerimiseks. Arvestades, et eakate osakaal elanikkonnast pidevalt kasvab, on nii riigi kui omavalitsuste seisukohast ülioluline toetada nende aktiivsust.

Ka edaspidi on koordinaatoril keskne roll nii vabatahtlike värbamisel, vabatahtlike ja abivajajate kokkuviiamisel kui vabatahtlike toetamisel. Mitmesugused veebiplatvormid (nt Vabatahtlike Värav³⁶, Helpific³⁷) saavad toetada tegevuste vahendamist, kindlasti on oluline koordinaatori ja niisuguste veebiplatvormide haldajate omavaheline koostöö ja infovahetus. Eriti asjakohane on vahendusplatvormide kasutamine ühekordse abivajaduse puhul. Ometigi on oluline, et vabatahtlik tegevus ja vabatahtlike pakutav seltsilisteenus oleks kättesaadav kõikidele huvilistele hoolimata digioskustest või harjumusest oma vajaduste ja soovide rahuldamiseks digilahendusi kasutada. Samuti on inimese, sh koordinaatori roll keskne vabatahtlike ja abivajajate kokkuviiamisel pikema koostöö puhul,

---

³⁶ <https://vabatahtlikud.ee/>.

³⁷ <https://helpific.com/et/signin>.

kus tulevad mängu inimeste sobivus, võimalikud ühised huvid ja jututeemad. Vabatahtlikke toetada, tagasisidet anda, tundeid peegeldada jms saab aga siiski ainult koordinaator. Ka ühekordse abivajaduse, n-ö mikrovabatahtlikkuse puhul on oluline märkamine ja positiivne tagasiside, et inimene tahaks uuesti vabatahtlikuna appi tulla.

Koordinaatori ülesandeid näeme alljärgnevas:

- Abivajajate info kaardistamine kohalike omavalitsuste jt sotsiaalpartnerite abil ning oma tegevuspiirkonna info sisestamine andmebaasi.
- Vabatahtlike värbamise kampaania läbiviimine koostöös piirkondlike partnerorganisatsioonide ja projektijuhiga.
- Eraldi tähelepanu pööramine eakate kaasamisele, eakatele vajaliku teavituse korraldamine ja neile meelepärase vabatahtliku tegevuse pakkumine. Kõik eakad ei soovi olla aktiivsed teise eaka juures, eakale võib sobida ja huvi pakkuda näiteks hoopis vabatahtlik tegevus kohalikus külaseltsis, spordivõistlustel, muuseumis, erinevatel festivalidel jne.
- Vormikohaste sooviavalduste kogumine vabatahtlikelt.
- Poolstruktureeritud vestluse läbiviimine vabatahtlikega ja vabatahtliku tegevuse hea tava tutvustamine. Vajadusel kontakteerumine vabatahtlikuks kandideerija soovitajaga, samuti päringu tegemine karistusregistrisse vabatahtlikuks soovija kohta, kui vabatahtlikul endal ei ole seda võimalik teha.
- Kokkulepete sõlmimine vabatahtlikega.
- Koolituse korraldamine alustavatele vabatahtlikele ning lühiväljaõppe läbiviimine vabatahtlikele, kel juba on vastavaid kogemusi ja nõutav haridus.
- Vabatahtliku ja kliendi kokkuviiimine, sh esmakohtumise korraldamine osapoolte vahel (koordinaator, abivajaja, vabatahtlik), hea tahte kokkuleppe (lepingu) sõlmimine ning vabatahtliku ja abivajaja kliendisuhete jälgimine.
- Vabatahtlike arengupäevade ja klubilise tegevuse korraldamine.
- Vabatahtlike toetamine, motiveerimine ning tagasiside andmine.
- Abivajaja ja vabatahtliku koostöö lõpetamise fikseerimine, sh lõpukohtumise korraldamine abivajaja, vabatahtliku ja sotsiaalpartneri vahel.
- Ülevaate andmine omavalitsustele, sh kvartalipõhise aruande koostamine.

7.2.1. Vabatahtlike poolt klientidele pakutavad teenused

Sotsiaalvaldkonna vabatahtlike peamine ülesanne on vähendada sotsiaalse ilmajäetuse tunnet. Samuti on oluline jälgida, et vabatahtlikud ei hakkaks asendama hooldus- või sotsiaaltöötaja rolli.

Vabatahtlike pakutavad nn põhiteenused on:

- seltsilisteenus (nt arutelud, infovahetus, lugemine, käeline tegevus, aju stimuleerivad harjutused, füüsilised harjutused);
- saatjateenus tegelemiseks koduvälise sotsiaalse tegevusega ja kultuuritarbimiseks;
- tugiteenus lihtsamate kodutööde tegemiseks, millega abisaaja üksi hakkama ei saa, aga koos toetajaga oleks (kasvõi osaliselt) võimeline tegema (nt poeskäigul kotti kanda või olla teejuht, kui abivajajal on mäluhäired);
- abi vaimset ja emotsionaalset rahuldust pakkuvate tööde tegemiseks, nagu näiteks kliendi lugude talletamine ning üksteiselt õppimine;
- hooldekodudes ja hooldushaiglates toetada tegevusjuhendajaid, lugedes näiteks rühmale raamatut, mängides lauamänge, korraldades kontsertide ühiskülastusi jne.

Rõhutame, et ükski loetletud tegevus ei näe abisaajat täiesti passiivses rollis. Vabatahtliku pakutava eesmärk on abisaajat vastavalt tema võimetele aktiveerida, isegi juhul, kui tegemist on voodihaigega. Ka pilootprojekti lõpul on projektmeeskond arvamusel, et hoolimata igasugustest trendidest on vabatahtlike olulisemaid ülesandeid ja tegutsemisvõimalusi emotsionaalse heaolu kasvatamine ning sotsiaalse ilmajätuse vähendamine. Hanke testimise käigus oli näha, et paljudel juhtudel vabatahtlikud tegid ka seda, mis kuulub koduhooldusteenuse juurde või sotsiaaltöötaja kompetentsi. Seda tihti peale põhjusel, et nappis omavalitsuse poolt pakutavaid teenuseid, abivajajale meeldis vabatahtliku mitte nii ametlik lähenemine jne. Peame oluliseks siiski jälgida, et vabatahtlik ei dubleeriks olemasolevaid teenuseid, vaid pigem täiendaks neid. Koostöös sotsiaaltöötajatega saaks tekkinud dubleerimisi ja abivajaja suurenenud ootusi analüüsida ja vajalikud lahendused leida.

7.2.2 Vabatahtlikud

Vabatahtlike värbamine on koordinaatori ülesanne. Seda tuleb teha koostöös maakonnas tegutsevate ühingute ja organisatsioonidega, kes puutuvad kokku võimalike huvilistega.

Meie kogemuste põhjal ei ole võimalik öelda, et vabatahtlikeks seltsilisteks sobivad mingi kindla profiiliga inimesed. Vabatahtlik seltsiline võib olla nii eakas, noor kui keskealine. Pigem on küsimus selles, millised on tema isikuomadused ja motivatsioon. Selle väljaselgitamiseks on oluline, et koordinaator (kogukondlikul tasandil kogukonna eestvedaja) vestleks potentsiaalsete vabatahtlikega.

Järgnevalt toome välja kolm peamist sihtrühma, kelle seast soovime vabatahtlikke seltsilisi värvata.

- 1) **Eakad** on kindlasti väga oluline sihtrühm. Vabatahtlikkus aitab eakal tulla kodust välja ning olla kellelegi vajalik. Samas tuleks eakaid värvates pakkuda neile laiemat valikut, mitte ainult vabatahtlikuks seltsiliseks olemist. Eakatel – nagu inimestel ikka – on erinevad huvid ja soovid. Näiteks võib mõnda eakat huvitada hoopis panustamine kohalikus muuseumis või spordivõistlusel. Mõnikord tahetakse panustada mitmes kohas, seega on hästi oluline, et koordinaator suudaks pakkuda eakatele valikuid. Isegi kui eakas ei vali vabatahtliku seltsilise rolli ning eelistab vabatahtlikuks olla kuskil mujal, oleme saanud eakat aktiveerida ning loonud eeldused, et ta püsib kauem terve ja tegus.
- 2) **Noored** osalesid samuti meie mudeli testimisel. Mitmest koolist on käinud rühmad abiks hooldekodudes. Hea näide on ka MTÜ Jututaja, kus just noori kaasatakse eakatele seltsiliseks. Need kogemused näitavad meile, et noored on valmis eakatele seltsi pakkuma ja hooldekodudes läbi viima rühmategevusi. Soovime koordinaatoril luua sidemed kohalike koolide ja ühingutega, kus noored tegutsevad, ning sõlmida kokkulepped noorte tegutsemiseks vabatahtlike seltsilistena. Soovime vabatahtlikena kaasata juba 16-aastaseid noori. Alaealistele sobib pigem tegevus hooldekodus või haiglas, kus on olemas kohapealne juhendaja, kes vajadusel noort toetab ja julgustab.
- 3) **Kogukondade** kaasamisest räägime pikemalt peatükis 7.3. Vabatahtlike seltsiliste pakkumine kogukondade kaudu on turvalisemaid viise, sest inimesed juba tunnevad ja usaldavad üksteist. Eestis on üha enam aktiivseid kogukondi (asumi- ja külaseltse), kus on selline potentsiaal täiesti olemas. Kui koordinaatoril õnnestub nendega koostööd teha, on võimalik kogukondade kaudu leida nii kliente kui julgustada kõiki oma kodukandi inimesi märkama ja toetama.

7.2.2.1. Vabatahtlike teavitamine

Peame oluliseks teha laiemalt reklaami ja teavitustööd vabatahtlike seltsiliste tegevusest. Seda on vaja, et inimesed märkaksid niisugust tegutsemisvõimalust ning teaksid vabatahtlikuks tulla. Tegelda on vaja ka mainekujundusega üldiselt: laialdasemalt tuntud ja kuuldud tegevus näib usaldusväärsem ning tõstab sotsiaalvaldkonnas tegutsevate vabatahtlike mainet. Vabatahtlike värbamisel ning vabatahtlike seltsiliste

tegevuse tutvustamisel saab kindlasti kasutada ka Vabatahtlike Värava võimalusi (nt kuulutuste lisamine, blogi- ja kogemuslugude avaldamine, juhendmaterjalide levitamine).

Kindlasti on mõistlik teha järjepidevat teavitust sotsiaalmeediakanalites (nt Facebook, Instagram) ning omavalitsuste ja sotsiaalpartnerite kodulehtedel. Info võiks olla üleval ja kergesti leitav ka raamatukogudes, päevakeskustes, omavalitsuste infolauas, kuid miks mitte ka kohalikes kauplustes ja kogukondade infostendidel. Lisaks digitaalsete võimaluste kasutamisele on väga oluline levitada koordinaatori telefoninumbrit, sest paljud eakad tahavad enne otsuse tegemist koordinaatoriga rääkida ega soovi täita internetis sooviavaldusi vms vorme.

Kindlasti tasub hooldekodudel ja haiglatel kuulutada oma vabatahtlikuna tegutsemise võimalusi ka eraldi. Paljud inimesed on valmis justnimelt haiglate juures inimesi toetama. Seda tõestas meie koostöö Tartu Ülikooli Kliinikumiga, kelle vabatahtlike värbamise kuulutusele laekus kahe nädala jooksul lausa 40 sooviavaldust.

7.2.2.2. Vabatahtlike taustakontroll, lepingud ja ettevalmistus

Erinevad veebiplatvormid toetavad kindlasti teavitustööd, kuid leiame, et vabatahtlike vahendamine ei saa toimuda vaid veebiplatvormide kaudu. Vabatahtliku tausta kontrollimiseks ning tema ootuste ning motivatsiooni täpsustamiseks on vaja, et koordinaator ja vabatahtlikuks soovija vestleksid silmast silma. Samuti on vaja vabatahtlikud ette valmistada, korraldada juhendamise ning koolituse. Ilma inimest tundmata on väga keeruline leida talle sobivat klienti. Liikumise Kodukant pilootprojektkogemused näitavad, et eriti kodus toetamas käimise puhul on oluline, et inimesed omavahel klappiksid.

Vabatahtlike ettevalmistamise protsess koordinaatori kaudu:

- vabatahtlik täidab sooviavalduse vormi või annab endast telefonitsi koordinaatorile teada. Lepitakse kokku kohtumine;
- vestlus vabatahtlikuga: tema ootuste ning motivatsiooni väljaselgitamine, taustakontroll (väljavõtte karistusregistrist, vajadusel küsitakse soovitajaid);
- vabatahtlikule koolituse pakkumine või individuaalne juhendamine;
- sobiva partneri leidmine lähtuvalt vabatahtliku soovist kas kodus, haiglas või hooldekodus;
- kui vabatahtlik hakkab käima kliendi juures kodus, lepib ta kokku esimene kohtumine, mille käigus sõlmitakse hea tahte kokkulepe (vt lisa 6);
- kui vabatahtlik hakkab käima hooldekodus või haiglas, sõlmitakse vabatahtlikuga leping. Lepingu üheks osapooleks võib olla erandjuhul koordinaator, kuid sisuliselt on lepingupartnerid siiski asutus (hooldekodu, haigla) ja vabatahtlik. Asutuses peab vabatahtlikku juhendama asutuse esindaja. Samuti peab asutuse esindaja enne vabatahtliku tulekut sõlmima kokkulepped asutuse klientidega, et kliendid teaksid, kes on tulemas ning mida ta hakkab tegema.

Vabatahtlike baaskoolitused viiakse läbi koostöös üleriigilise tasandi partneriga.

7.2.2.3. Vabatahtliku päevik

Kodudes käivad vabatahtlikud võiksid pidada lihtsat päevikut, kuhu nad märgiksid külastuse kuupäeva ja kestuse ning kirjeldaksid, mida nad tegid (vt päeviku näidist lisa 8a). Päevikut võib täita nii paberil kui elektrooniliselt. Paberkujul päeviku andmed saab vabatahtlik koordinaatorile üle anda kord kvartalis, mil koordinaator ja vabatahtlik võiksid omavahel kohtuda. Statistika kogumist kindlas mahus ja regulaarseid vestlusi vabatahtlikega peame oluliseks sisendiks teenuse arendamisel. Samuti on päevikute põhjal lihtne koostada sõidukulu hüvitamise taotlusi.

Hooldekodudes ning haiglates tuleb sisse seada vabatahtlike tegevust kajastav raamat (vt lisa 8b), mis võib olla nii paberil kui arvutis ning kuhu vabatahtlik enne lahkumist märgib üles külastuse kuupäeva, mitme kliendiga tegeles, mida tegi ja kui kaua asutuses viibis.

7.2.2.4. Vabatahtliku andmete töötlemine

Vabatahtlikelt peab lepingu või hea tahte kokkuleppe raames võtma nõusoleku tema andmete töötlemiseks. Andmed, mida koordinaator töötleb, on:

- vabatahtliku nimi ja sünnikuupäev,
- vabatahtliku kontaktandmed (telefon, e-posti- ja elukohta aadress),
- vabatahtliku panustatud tundide arv ja
- vabatahtliku poolt tehtud tegevused.

7.2.2.5. Vabatahtlike toetamine koordinaatori poolt

Tagada tuleb vabatahtlike pidev omavaheline kogemustevahetus erinevates suhtluskanalites (kogemuse kirjeldamine Vabatahtlike Väravas avaldatud lugudes, kinnises Facebooki-grupis jms). Testimise tulemuste põhjal saame tõdeda, et vabatahtlikud soovivad kohtuda ning kogemusi jagada. Tihtipeale on vajalik ka teatud teemade põhjalikum käsitlemine, näiteks eakate väärkohtlemine, esmaabi andmine, dementsete inimestega töötamine jne. Sellised kohtumised võiksid ideaalis toimuda kord kuus ning vabatahtlik saab otsustada, kas ta osaleb või mitte. Neil kohtumistel saaksid vabatahtlikud anda üle oma paberpäevikukanded. Vähemalt kord aastas vestleb koordinaator iga vabatahtlikuga põhjalikumalt, et saada tagasisidet vabatahtliku tegevusest, võimalustest ning tajutud kitsaskohtadest. Ühiselt tehakse otsus, kas vabatahtlik jätkab tegevust või mitte.

7.2.2.6. Vabatahtlike kindlustamine

Vabatahtlikel seltsilistel on otsene kokkupuude inimestega ning seega võiks vabatahtlikel olla õnnetusjuhtumikindlustus. Nimelt võib vabatahtlik hoolekandes kokku puutuda inimestega, kellel on vaimseid probleeme või kes on jäänud elu hammasrataste vahele, kes liigtarbivad alkoholi jne. Sellistel juhtudel võib ette tulla näiteks rünnakuid. Mida selline kindlustus Eestis peaks katma ning mille vastu vabatahtlikud peaksid olema kindlustatud, vajab siiski veel täiendavat arutelu. Tänapäeval on kindlustustemaatika Eestis tugevalt päevakorral ning teemat veab siseministerium.

7.2.3 Abivajajad

Kaasamismudeli testimisel olid abivajajaks eakad alates 65. eluaastast ja täiskasvanud erivajadustega inimesed. Mudeli edasisel rakendamisel soovime vabatahtlikku seltsilist pakkuda vajaduspõhiselt igaühele, sõltumata vanusest ja erivajadusest.

Koordinaatoril on kliente kõige mõistlikum leida koostöös sotsiaaltöötajaga, hoolekande- ja tervishoiuasutusega või kogukonnaga. Abivajajaid ei ole mõistlik ega võimalik koordinaatoril ette ära kaardistada, pigem toimib siiski järjepidev koostöö osapoolte vahel. Koordinaator saab sotsiaaltöötajatele ja hoolekandeasutustele ning kogukonnale anda infot vabatahtlike poolt pakutavast ja sellest lähtuvalt saavad partnerid esitada sobivaid abivajajaid. Kindlasti tasub koostööd teha ka näiteks Helpificu platvormiga, mille kaudu samuti abivajadusest teada antakse. Koostöös koordinaatoriga saaks abivajajale suunata vajaliku ettevalmistuse ja kontrollitud taustaga vabatahtliku.

Testimise käigus tekkis meil häid näiteid koordinaatori ja sotsiaaltöötaja sujuvast koostööst. Näiteks Pärnu linna sotsiaaltöötaja selgitas juba klientide hindamisel välja, kas abi võiks olla vabatahtlikust seltsilisest, ja koordinaator andis sotsiaaltöötajale teada, kui talle tuli juurde uus vabatahtlik, ning küsis

talle sobivat klienti. Tõdesime, et kui kaks osapoolt tihedalt koostööd teevad, on võimalik inimestele kiiresti abilised leida. Võrumaal toimus analoogne koostöö koordinaatori ja mitme hooldekodu vahel. Testimise käigus ei jõutud teemat läbi arutada pereõdedega, kes võiksid tulevikus olla samuti koordinaatori partnerid.

Liikumise Kodukant pilootprojekti kogemus kinnitab, et ka kliendid vajavad järjepidevat teavitust julgustamiseks üksikuid inimesi ja/või nende lähedasi abivajajatest teada andma.

Kui klient soovib seltsi kodus, viib vabatahtliku ja abivajaja omavahel kokku koordinaator. Esimesel kohtumisel pannakse ühtlasi kokku hea tahte kokkulepe (vt lisa 6).

Kui vabatahtlik pakub seltsi asutuses, siis koordinaator abivajajaid eraldi ei fikseeri. Koordinaator lepib asutusega kokku, mis tegevusse ja kui palju abistajaid on vaja, ning värbab seejärel vabatahtlikud, teeb taustakontrolli, viib läbi vestluse ning vajadusel suunab koolitusele. Pärast ettevalmistust toimub vabatahtlike ja asutuse esindajate kohtumine, sõlmitakse vabatahtliku leping (vt lisa 7) ning asutuse kontaktisik võtab vabatahtlike juhendamise üle. Asutus peab oma klientidega ise eelnevalt kokku leppima vabatahtlike seltsiliste tegevuse. Vabatahtlikud saavad toetada vaid neid inimesi, kes on vabatahtlikust teadlikud ning on valmis temaga koos tegutsema.

7.2.3.1. Andmekaitse

Vabatahtlikud peaksid andmete kogumisega tegelema võimalikult vähe. Kodus oleva abivajaja kohta fikseerib vabatahtlik vaid tema nime, vanuse, aadressi ja kontakttelefoni. Hea tahte kokkuleppes fikseeritakse andmete töötlemise nõusolek ning kliendi ootused vabatahtlikule seltsilisele. Asutuses tegeleb abivajaja andmetega asutus, kes esitab kokkuvõtted ka koordinaatorile.

Vabatahtlike päevikute kaudu (vt näidiseid lisa 8) kogutakse järgmisi andmeid:

- kliendi nimi, hooldekodu puhul vaid aidatud inimeste arv,
- aadress (vaid kodus toetatud abivajajate puhul),
- kliendi vanus,
- mida vabatahtlik tegi ning
- kuupäevad, millal vabatahtlik tegutses, ja töö maht.

Teenuse statistika ja sisu kirjeldamisel ei täpsustata klientide nime ega sünnikuupäeva, vaid ainult teenust saanud inimeste koguarvu, keskmist vanust, tegevusi, mida vabatahtlikud tegid, ning vabatahtliku tegevuse mahtu tundides.

7.2.4. Sotsiaalpartnerid koordinaatori mudelis

Peamisteks sotsiaalpartneriteks on pakutavas mudelis omavalitsused, esmajoones sotsiaaltöö osakonnad ja sotsiaaltöötajad, samuti hoolekande- ja tervishoiuasutused. Partneriteks võivad olla ka kogukondlikud seltsid, perearstid, hooldekodud ja tervishoiuasutused ning teised abivajajaid ühendavad organisatsioonid (nt eakate ja puuetega inimeste ühingud, sotsiaalvaldkonna vabatahtlike vahendavad veebikeskkonnad).

Omavalitsuse peamised ülesanded mudeli rakendamisel on:

- abivajajate väljaselgitamine (vt abivajajate kaardistamise juhendit lisa 2) koostöös koordinaatoriga. Ideaalis saab seda teha sotsiaaltöötaja juba siis, kui ta hindab inimeste abivajadust;

- koordinaatori toetamine teenuse käigus tekkivate probleemide lahendamisel. Peame siinkohal esmajoones silmas küsimusi, mis on seotud abivajaja vajaduste muutumisega, probleemidest lähedastega jms;
- teenuse arengu jälgimine. Soovitame vähemalt kord aastas teha käsikäes koordinaatoriga kokkuvõtte töö sisust, arutada läbi kitsaskohad ja kohendada mudelit ning teavitustööd vastavalt tagasisidele;
- teenuse usaldusväärsusele ja turvalisusele kaasaaitamine. Kindlasti võiks omavalitsus seltsilisteenuse tuua välja oma teenuste nimekirjas. Omavalitsusel peaks olema kättesaadav aktiivsete vabatahtlike nimekiri, mis annaks lähedastele ning üksikutele võimaluse kontrollida, kas nende ukse taha ilmunu on päriselt vabatahtlik või on tegemist pahatahtliku inimesega. Omavalitsus võiks koostöös koordinaatoriga vabatahtlikele väljastada vabatahtliku tõendi;
- rahastamine. Mudelit piloteeriti vaid lühikest aega, seepärast leiab Liikumine Kodukant, et 2021.–2022. aastal peaks omavalitsus rahastama tegutsemist koostöös riigiga. Meie meelest peaks esmajoones vabatahtlike sõidukulud kompenseerima omavalitsus. Tulevikus võiks omavalitsuse kanda olla ka koordinaatori tasu ning vabatahtlike arengupäevade kulud (omavalitsustele tehtud ettepanekuid ja soovitusi vt lähemalt peatükist 8.2).

Hooldekodude ning tervishoiuasutuste ülesanne on eeskätt panustada vabatahtlike juhendamisse ja toetamisse:

- asutuse klientide ja personali ettevalmistamine vabatahtlike tulekuks;
- vabatahtlike esmane juhendamine: asutuses peab olema kontaktisik, kes vabatahtlikud vastu võtab, maja, inimesi ning töökorraldust tutvustab ning kelle poole vabatahtlik küsimuste korral alati saab pöörduda (juhend sotsiaaltöötajatele vabatahtlike kaasamiseks vt lisa 4);
- lepingu sõlmimine vabatahtlikega. Lepingus fikseeritakse vabatahtliku roll ja ülesanded;
- vabatahtliku tegevuse andmete edastamine koordinaatorile statistika koostamiseks ja analüüsiks.

Perearstid võiksid olla head partnerid võimalike klientide teavitamisel. Perearstide juures käivad tihti üksikud eakad, kes tegelikult soovivad suhelda. Selleks et perearstide koormust vähendada, võiksid nad sellistest klientidest (nende nõusolekul) anda teada koordinaatorile.

Kindlasti on olulised partnerid kohalikud küla- ja kogukonnaseltsid nii maal kui linnades. Nende kaasamisest on pikemalt kirjutatud järgnevas alapeatükis.

7.3. Kogukondlik tasand

Antud kontekstis on **kogukond ühes piirkonnas elavate inimeste rühm, keda ühendab teatud sotsiaalsete suhete võrgustik.**

Sel tasandil eeldab vabatahtlike kaasamine hoolekandesse, et kogukond on oma arengus jõudnud sellisesse etappi, kus ollakse valmis seda tegema. Kogukond, kus inimesed omavahel ei suhtle, kus ei ole ühtset meie-tunnet, on väga keeruline paluda inimestel vabatahtlikena teisi aidata. Tänapäevases Eestis näeme väga erinevas arenguetapis kogukondi. On kogukondi, mis suudavad pakkuda teenuseid ning haldavad keskusi, ning on ka selliseid, kus mõned eestvedajad korraldavad aeg-ajalt mõne ürituse. Aga on palju kogukondi, kus omavahel praktiliselt üldse ei suhelda. Kodukant on 20 aastaga välja töötanud kogukondade loogilised arenguastmed, millega tuleks igal omavalitsusel ning kogukonna eestvedajal arvestada, et mõista, miks mõnel pool inimesed tulevad kaasa ja mõnel pool mitte. Kokkuvõttes võib öelda, et ei ole edukamaid ja andekamaid kogukondi, on vaid kogukonnad, mis on oma arengu üle hakanud mõtlema varem kui teised ning on jõudnud seega järgmistele arenguastmetele. Vastavalt üheskoos arenemise ja õppimise protsessile suureneb kogukondade võime lahendada ambitsioonikamaid ülesandeid.

Algeis: äratamata kogukonnad. Kui küla, alevi või linnaosa elanikel puudub ühtekuuluvustunne ja ühised huvid on väljendamatad, ei saa neid asumeid veel kogukonnaks nimetada. Iseloomulik on ka kooskäämistraditsiooni puudumine. Omavahel ei suhelda, järelikult ei suudeta ka kokkuleppele jõuda, ühiseid eesmärke seada ega probleeme lahendada. Ilma välise abita võib nende asumite ärkamine venida väga kaugesse tulevikku. Välise tõuke võib anda maakondlik külaliikumise ühendus, omavalitsuse inimene, energiline esindaja või kogukonda äratav probleem, mis seab ohtu inimeste senise eluviisi.

Esimene etapp: kooskäämine. Kogukonna ühise tegevuse aluseks on koostööd toetavad ettevõtmised: suvise kooskäämiskoha rajamine, sportlike ja kultuuriliste ühisürituste korraldamine. Esialgu võib tunduda, et kogukonnal ei jätku fantaasiat mõelda n-ö kiigeplatsist kaugemale, kuid kooskäämise võimalus ja traditsioon on just see kapital, millest sugenevad kõik edasised ettevõtmised. Ainult koostöö kaudu tekib arusaamine, sallivus ja usaldus, mis võimaldab teha kokkuleppeid tuleviku suhtes.

Teine etapp: esmavajaduste rahuldamine (vesi, toit, teed, elekter, transport, tervis, turvalisus jm). Ühise vajakajäämise tajumine võib küll olla hea ajend kokkusaamiseks, kuid tavaliselt ei ole need probleemid esialgu asumi tasandil lahendatavad. Samas tuleb nendega tegelda ja mõelda, mis on kogukonna võimuses, näiteks kasvõi märgukirja kirjutamine omavalitsusele. Just selles etapis aitab kogukonna arengule kaasa asjaolu, et neil on võimalus esmavajadustest ja probleemidest omavalitsusele teada anda ja saada tagasisidet, et nende teemadega tegeldakse, neid võetakse kuulda.

Kolmas etapp: koosloomine.

SAMM 1. Kõigepealt hakatakse ühiselt mõtlema koduümbruse korrastamise peale. Just kogukonna korrastustalgud on esimene samm, kus annab kiiresti üheskoos midagi ära teha: tulemus kohe näha ja käega katsuda. Eduelamus on hea alus järgmisteks sammudeks!

SAMM 2. Seejärel asutakse tavapäraselt enesemääratlemise teele (nt korrastatakse viidamajandus, kogutakse küla ajalugu, taastatakse kultuuritraditsioone, korraldatakse kokkutulekuid, mõeldakse oma sümboolikale jne). Selles protsessis on olulisel kohal algatusrühm, ühiselt valitud külavanem, külaselts ja eestvedajad.

SAMM 3. Järjest ambitsioonikamad ettevõtmised esitavad tegijatele suuremaid väljakutseid ning tekib täiendava info vajadus (oma infolist, Facebook, teadetetahvel, külakeskuse loomine jne).

SAMM 4. Arengukava koostamine annab tunnistust õppivast kogukonnast, kes ise määrab, millises suunas areneda, ning oskab ka kavandatu sihipäraselt ellu viia. Arengukava koostamiseks võib kogukond vajada ka koolitajat, konsulenti, mentorit, sest siin on oluline just protsess, mille käigus on võimalik kasvada tugevaks kogukonnaks. Tark omavalitsus saab kogukondade arengukava koostamise protsessi enda huvides kasutada. Näiteks saab kohtadel arutatu olla heaks sisendiks omavalitsuse arengukavasse ja ühtlasi hea võimalus mõelda ja jõuda kokkulepetele külade investeringuvajadustes.

SAMM 5. Tugev kogukond suudab asuda lahendama ka asumi majandusküsimusi, pakkuda tööd ja teenuseid. Siin on üks võimalus kogukonnaga koostöös vähendada ühiselt kulusid – ühine transpordikorraldus, prügimajandus, hulgiostud, kogukonna ettevõtjate toodete ühine turundamine jne. Teiselt poolt oma kogukonna ettevõtluse ja teenuste käivitamine. Miks mitte ka luua oma kogukonna ettevõtte? Omavalitsusel on võimalik koos kogukonnaga vaadata, kuidas on keskustest kaugemal asuvates küldes tagatud teenused ning ühiselt hallata külakeskusi. Kindlasti tuleb antud arengufaasis hakata põhjalikumalt läbi mõtlema vabatahtlike kaasamist.

SAMM 6. Toimivat, jätkusuutlikku kogukonda iseloomustab kõige paremini see, et tegeldakse ka puudust kannatavate, elu hammasrataste vahele jäänud inimeste ja teiste abivajajatega (nt töö küla eakatega, pakkudes külakeskuses päevakeskusteenust). Kogukonna liikmed saavad olla hoolekandeteenust vajavate inimeste vabatahtlikeks seltsilisteks. Siin on ääretult oluline koostöö

kogukonna ja omavalitsuse sotsiaaltöötaja vahel. Kogukond saab olla ka märkaja rollis, andes õigeaegselt omavalitsusele teada abivajajast.

Kokkuvõttes: kui soovime kaasata kogukondi hoolekandesse vabatahtlikena panustama, peame olema valmis kogukondade arengut toetama. Ei riigil, ei omavalitsusel ega ka näiteks külade esindusorganisatsioonil ei ole võimalik öelda, et asuge nüüd vabatahtlikena sotsiaaltöötajatele appi. Kogukonnad peavad olema ise oma arengus niikaugel, et nad tunnevad soovi tegevusse panustada. Ka meie testimise käigus kutsusime kogukondi osalema ja panustama. Heaks näiteks on Jõgeva vallast Sadala piirkonna kogukond, mille eestvedaja Pille Tutt koolitusel kirjeldas, kuidas nemad tulid projektiga kaasa seetõttu, et on lõpuks valmis võtma sellist vastust.

Kogukonna kaasamiseks peab olema eestvedajaid, kes tahavad panustada ja on valmis seda tegema koostöös omavalitsuse sotsiaaltöötajaga. Kirjeldame siinkohal omapoolset arusaama protsessist, kuidas kaasata kogukond tegutsema vabatahtlikus hoolekandes.

SAMM 1. Omavalitsuse sotsiaaltöötaja ja kogukonna esindaja(te) kohtumine, et saavutada kokkulepe kogukondliku mudeli rakendamiseks. Ühtlasi teavitatakse kokkuleppes maakonna koordinaatorit, juhul kui maakondlik tasand toimib. Koordinaator saab korraldada vabatahtlike koolitamist ja kaasata kogukonna vabatahtlike teiste vabatahtlike arengupäevadele.

SAMM 2. Kogukonna aktiivgrupp võtab enda peale abivajaduste kaardistamise. Vähemalt ühe meeskonnaliikmega sõlmitakse vabatahtliku leping. Kaardistamiseks vajalikud materjalid (vt lisa 2) edastab kas koordinaator või lepitakse kokku sotsiaaltöötajaga.

SAMM 3. Kogukonna esindus külastab piirkonna üksikuid eakaid ja erivajadustega täiskasvanuid. Vesteldes tutvustatakse kogukonna tegemisi ja pannakse kirja, millist tuge inimene vajab, vajadusel allkirjastatakse hea tahte kokkulepe.

SAMM 4. Kogukonna esindaja koondab kokkuvõtte külastustest andmebaasi või eraldi dokumendiks.

SAMM 5. Kohtumine kogukonna inimeste ja valla / linnavalitsuse sotsiaaltöötajaga. Kohtumisel tutvustatakse külaskäikude tulemusi ning toimub arutelu, kuidas saab abi pakkuda kogukond ja millega tegeleb edasi sotsiaaltöötaja. Ühtlasi lepitakse kokku, kas ja kuidas kogukond ja sotsiaaltöötaja edaspidi omavahel infot vahetavad.

SAMM 6. Kogukond jagab omavahel ülesanded, kuidas hakatakse toetama neid inimesi, kes vajavad abi näiteks toidu kojutoomisel, puudeladumisel, kogukonna sündmusele tulemisel jne. Kontaktisik (vabatahtlik) annab kord kvartalis maakonna koordinaatorile ja omavalitsuse sotsiaaltöötajale teada kogukonna seltsiliste tegevusest ning toob vajadusel välja kitsaskohad, et nendega üheskoos tegelda.

SAMM 7. Kord aastas küsitleb kogukond inimesi, keda on toetatud, ning teeb vahekokkuvõtteid. Vahekokkuvõtte tulemused arutatakse läbi ka sotsiaaltöötajaga.

SAMM 8. Minnakse uuele ringile, kuid kord aastas on mõistlik üle vaadata, kas kogukonda on lisandunud inimesi, kes võivad abi vajada või saada vabatahtliku seltsilise tegevuses võimaluse kodust välja tulla ning olla teistele kasulik.

7.4. Soovitused kaasamismudeli finantseerimiseks

Mudeli edasiseks finantseerimiseks töid meie fookusgrupis osalenud välja kolm võimalust. Meie testimiskogemused kinnitavad, et mudelit tuleks rahastada omavalitsuste ja riigi poolt ühiselt.

Tõdeme, et finantseerimine omavalitsuste poolt on mõeldav aastast 2022. Projekti raames lõppes testimine 2020. aasta suvel. Esimesed tulemused testimisest ja kulukusest selgusid 2020. aasta alguses, testimistulemusi tutvustame suvel 2020. Pilootprojekt on olnud lühike ning ellu viidud vaid mõnes maakonnas. Seetõttu puudub omavalitsustel hetkeseisuga valmisolek mudeli rahastamine täies mahus üle võtta. Meie soovitame riigil leida võimalus mudeli pilootimist pikendada 2022. aasta lõpuni ning laiendada tegevust üle Eesti. Pilootimise teises etapis tuleks koostöös omavalitsustega leida kompromiss mudeli edasiseks rahastamiseks. Meie soovitame rahastada koordinaatori töötasu ja mudeli üldise koordineerimise kulud riigieelarvest ning vabatahtlike kohapealsed sõidukulud maakondlike omavalitsusliitude eelarvest. Kogukondade panus on vabatahtlik tegevus, kuid tuleks leida võimalus katta ka kogukondades tegutsevate vabatahtlike sõidukulud. Järgnevalt kirjeldame rahastusvõimalusi kuluartiklite kaupa.

Koordinaatori töötasu: soovitame igasse maakonda palgata täisajaga koordinaatori, kelle ülesanne on vabatahtlike kaasamine (sh värbamine, valik, ettevalmistamine, toetamine) piirkonna erinevatesse sotsiaalteenustesse, abipakkujate kokkuviimine abivajajatega, protsessi jälgimine ja toe pakkumine. Koordinaatori olemasolu tähtsust rõhutasid nii sotsiaalpartnerid kui ka vabatahtlikud. Suurtes linnades, nagu Tallinnas (ilmselt ka Tartu ja Pärnu), võib vaja olla mitu palgalist koordinaatorit.

On äärmiselt oluline, et koordinaator saaks täielikult pühenduda vabatahtlikele, see töö ei saa olla lisategevus põhitöö kõrval. Koordinaatori lisategevusena võib kaaluda piirkonna eakate aktiveerimist vabatahtlikena. Ideaalis võiks koordinaator olla palgatud koostöös piirkonna omavalitsustega. Näiteks pakuti fookusgruppi intervjuudes välja, et seda võiksid teha maakondlikud omavalitsusliidud. Liikumise Kodukant projekti palgati vaid viis koordinaatorit, kuid soovitame sotsiaalministeeriumil leida lisavahendid mudeli juurutamiseks ning koordinaatori palkamiseks kõikidesse maakondadesse. 2023. aastast võiksid omavalitsused olla valmis koordinaatoritele ise palka maksma.

Koordinaatori palkamiseks on kaks võimalust: kas palgata omavalitsusse töötaja või leida konkursi korras ühing, kes pakub teenuse- või tegevustoetuse lepingu raames vabatahtlike kaasamise teenust ja palkab selleks koordinaatori. Soovitame pigem teist varianti, sest see annab mudelile enam paindlikkust ning parema võimaluse kaasata juba olemasolevaid kogukondlikke võrgustikke. Sellisel juhul tuleks teenusepakkujale anda õigus koordineerida ja majandada ka vabatahtlike sõidukulu ning nende toetamisega seonduvaid kulusid.

Kaugemates ja hajaasustuspriirkondades peab koordinaatorit toetama kogukondlik tasand (vt peatükk 8.3.).

Vabatahtlike sõidukulu: piirkonniti kõiguvad sõidukulud suuresti. Väga palju sõltub piirkonna elatustasemest ning asutustihedusest. Tuleb arvestada, et kõik vabatahtlikud ei pea sõidukulude kompenseerimist vajalikuks. Ometigi peab neil olema õigus ja võimalus sõidukompensatsiooni saada, kui nad seda soovivad ja vajalikuks peavad. Meie senine kogemus näitab, et keskmine transpordikulu kuus on ca 30 eurot vabatahtliku kohta ja sõidukulu hüvitamist küsib hinnanguliselt 25–30 % vabatahtlikest.

Mudelit testides oleme märganud, et mõningatel juhtudel kuuluvad vabatahtlike sõidukulud hoopis sotsiaaltranspordi alla. Kas vabatahtlikud tohiksid võimaluse ja soovi korral pakkuda ka sotsiaaltranspordi? See on võimalus, mis tuleks omavalitsustel edaspidi kindlasti läbi mõelda.

Sõidukulu väljamaksmine sõidupäevikute ja kuludokumentide alusel on väga ajamahukas töö. Siinkohal tasub riigil kaaluda spordivaldkonnas kasutatavat süsteemi. Spordikohtunikuna tegutsev vabatahtlik saab kulude hüvitamiseks taotleda ilma dokumente esitamata kuni 20 eurot vabatahtlikuna tegutsetud

päeva eest ning kuni 1040 eurot kalendriaasta jooksul.³⁸ Sarnane kulude hüvitamise süsteem vähendaks nii vabatahtliku kui vabatahtliku tegevuse koordineerija halduskoormust.

Koordinaatori töökohta kulud: koordinaatori töökohta kulud hõlmavad vabatahtlike haldamisega seotud sidekulud, koordinaatorite transpordi jne. Kulusid planeerides tuleks mõelda sellele, kus nähakse tulevikus koordinaatorit tegutsemas, kus on tema töökoht, kas on vaja katta eraldi rendi-, telefoni- ja internetikulu.

Vabatahtlike toetavate tegevuste, sealhulgas kovisiooni kulu: kuigi toetavate tegevuste kulud ei ole väga suured, on need vabatahtlike hoidmiseks ja püsimiseks väga olulised. Vabatahtlike sõnul annavad omavahelised kokkusaamised ja kogemustevahetamised palju jõudu ja energiat. Samuti tekib töö käigus teemasid, mida on hea omavahelistel kohtumistel arutada. Selle kulu juurde peab planeerima ruumide kasutamise, kohvipausid ning mõningal määral erinevate ekspertide ja esinejate töötasu.

Vabatahtlike ettevalmistamise ja koolituse kulud: see kulu võiks olla kaetud riigi poolt. Käesolev arvestus toetub Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži pakkumisele, kes täitis hankes koolitaja rolli.

Vabatahtlike sissejuhatava koolituse hind ühele rühmale (kuni 30 inimest) on 1830 eurot, millele lisandub käibemaks. Koolituse hind sisaldab koolitajate töötasu, sõidu ja majutusega seotud kulud. Koolituse hind ei sisalda koolitusruumide rendi ja osalejate toitlustusega seotud kulusid, seega tuleb need väljaminekud edaspidi kindlasti lülitada koolituse eelarvesse (sh koolitusruumi, osalejate toitlustuse ja vajadusel majutuse kulud).

Kontaktõppe kõrvale saab samade koolitusteemade alusel luua sissejuhatava e-kursuse, mis võimaldab tulevasel vabatahtlikul õppida sellises kohas ja sel ajal, mis on talle sobivaim. E-kursusele koostatakse põhjalik õpjuhik ja õppematerjalide esitamisel kasutatakse parima õpitulemuse saavutamiseks kohaseid meedime (tekst, pildid, animatsioonid vms). Õpikeskkonna kasutamine ei nõua õppijailt eraldi tarkvara soetamist. Kursuse toimumise ajal toetatakse õppija aktiivset osalemist õppeprotsessis. Toetatakse ka õpioskuste kujunemist, st õppijad suunatakse õpitu reflekteerimisele ja mõtestamisele. Õppijatele antakse kursuse ajal tagasisidet teadmiste omandamise ja edenemise kohta. E-kursus sisaldab peale õppematerjalide ja soovitusliku kirjanduse iseseisvaid ülesandeid, rühmatööd, veebipõhist foorumit ja teste enesekontrolliks. E-kursuse saab õppija läbida nelja nädalaga.

Vabatahtlike sissejuhatava koolituse e-kursuse väljatöötamise hind (ühekordne) on 3600 eurot; õppetöö läbiviimine e-kursusena ühele koolitusrühmale (kuni 30 õppijat) maksab 1640 eurot. Hind sisaldab koolitajate ja tehnilise toe töötajate tasu.

Mudeli üle-eestiline koordineerimine: et tagada teenuse ühtne kvaliteet ning ühtlustada tegutsemispraktikat ja piirkonna koordinaatorite väljaõpet, on vaja omavahelisi kontakte ja ühistegevust. See eeldab 1–2 kindlat eestvedajat (nt ministeeriumis).

Kulu sisaldab muuhulgas palgalise projektijuhi töötasu, koordinaatorite kohtumiste kulude katmist, juhendmaterjalide loomist ja täiendamist, üle-eestiliste andmete analüüsi ning soovitude väljatöötamist, andmebaasi haldamist ja uuendamist ning üleriigilise teavitustöö koordineerimist.

Ühtne ja üleriigiline mainekujundus on hädavajalik, nagu on vaja arendada vabatahtlike seltsilistega seonduvat nähtavust ning korraldada piirkondades sihtgruppidele (nii vabatahtlikele kui abivajajatele) suunatud teavitust.

---

³⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122017073>.

Hanke käigus loodud vabatahtlike ja abivajajate **andmebaas** on hea tööriist koordinaatorile igapäevase töö korraldamisel ning vabatahtlikule külastuste ülesmärkimisel. Nii omavalitsustele kui riigile annab andmebaas võimaluse olla kursis teenuse sisu ja mahuga. Samuti võimaldab andmebaas nii omavalitsusel kui riigil koguda teenuse kohta andmeid, analüüsida neid ning teha tõenduspõhiseid mudeli arendamise otsuseid.

Hankes loodud andmebaas läks maksma 7000 eurot. Mudeli jätkumisel on mõistlik andmebaasi üleval hoida ja edasi arendada. Ministeerium peab koos omavalitsustega läbi mõtlema, millist funktsionaalsust andmebaasilt oodatakse, ning sellest lähtuvalt langetama arendusotsused. Samuti on vaja otsustada, kes ja kus andmebaasi hoiab ja tellib vajadusel uuendused ning kuidas andmebaasis hoitavaid andmeid säilitada.

Mudeli üle-eestilise koordineerimise hinnanguliseks kuluks arvestame lähtuvalt nii pilootprojekti kui Liikumise Kodukant pikaajalisest strateegilise partnerluse kogemusest siseministeeriumiga 60 000 eurot aastas.

Vabatahtlike kindlustamise kulu: tulevikus võib kerkida ka see teema. Eelkõige peame siin silmas kindlustust, mis kataks vabatahtliku tegevuse ajal tekkinud õnnetuse tagajärjel töövõime kaotamisega seotud kulud. Täna ei oska Liikumine Kodukant kulu mahtu hinnata, sest teema on väga värske ja siseministeeriumi poolt alles arutlusele võetud.

Vaadates ja analüüsides mudeli testimisel maakondliku tasandi kulusid, saame öelda, et keskmine kulu on 30 000 eurot aastas ning see sisaldab koordinaatori tasu ja töökoha-, koolitus-, vabatahtlike sõidukulu ning vabatahtlike toetavate arengutegevustega seotud väljaminekud. Arvestades, et meil on 15 maakonda, tuleks koordinaatorimudeli aastaseks otsekuludeks arvestada 500 000 eurot. Ideaalis võiks mudelit rahastada omavalitsused, kuid praegu ei ole nad selleks valmis. Seega peaks järgmisel kahel aastal mudeli testimine laienema kõikidesse Eesti maakondadesse. Omavalitsused võiksid alguses panustada sõidukulude katmisega ning muu kaetaks esialgu riigi vahenditest. Pärast 2022. aastat peaks riigi panus vähenema ja omavalitsused teenuse rahastamise üle võtma.

Kogukonnamudelit peaksid olema võimelised rahastama omavalitsused, sest seal on peamiseks kululiigiks vabatahtlike sõidukulu ja kogukonnaseltsi tegevustoetus töö korraldamiseks. Summat ei ole võimalik siinkohal kirja panna, see sõltub väga palju töö mahust ning vastastikustest ootustest.

Kokku on kaasamismudeli edasiseks rakendamiseks kogu Eestis hinnanguliselt vaja 560 000 eurot aastas, lisaks kogukonnamudeli kulud. Tulevikus tuleb kulude planeerimisel arvesse võtta tarbijahinnaindeks.

8. Ettepanekud ja soovitused osapooltele

Käesolevas peatükis toome välja olulisemad ettepanekud ja soovitused eri osapooltele, mis aitaksid kaasa soovitatud vabatahtlike kaasamismudeli jätkumisele ning arendamisele. Samuti toome välja soovitusi, mis toetaksid vabatahtliku valdkonna laiemat arendamist hoolekandes.

8.1. Ettepanekud ja soovitused riigile

1. Meie peamine soovitus riigile on jätkata vabatahtlike kaasamist sotsiaalvaldkonda, pilootides väljatöötatud mudelit kõikides Eesti maakondades 2021.–2022. aastal. Selleks soovime ministeeriumil leida endale strateegiline partner mudeli rakendamiseks ja arendamiseks, üleriigilisel tasandil koordineeritavate tegevuste elluviimiseks ning maakondliku ja kogukondliku tasandi toetamiseks. Täpsemalt on mudeli rakendamise ettepanekud kirjeldatud peatükis 7. Liikumise Kodukant testimiskogemusele tuginedes tuleb ministeeriumil leida selleks 560 000 eurot aastas. Leiame, et kui riik eraldab suure osa vajalikest vahendeist, võiksid kohalikud omavalitsused panustada, kattes vabatahtlike sõidukulud (maakonna kohta ca 5640 eurot aastas). Täpsemalt on rahastamisega seonduv kirjeldatud peatükis 7.4. Mudeli edasisel piloteerimisel soovime algusest peale kaasata omavalituste esindajad, et kavandada mudeli rahastamist ja rakendamist pärast 2023. aastat. Peame ülioluliseks, et selliste otsuste ettevalmistamise juures oleksid nii ministeeriumi kui kohalike omavalitsuste esindajad.
2. Praegu konkureerivad sisuliselt ühtedele ja samadele abipakkujatele kõik sotsiaalvaldkonnas tegutsevad vabatahtlike kaasajad. Soovime ministeeriumil koostöös teiste sotsiaalvaldkonna vabatahtlike kaasajatega ühiselt läbi mõelda vabatahtlikele suunatud teavitustegevus, olgu tegemist milliste sotsiaalteenustega tahes. Samuti on väga oluline teavitustegevusega toetada vabatahtlike seltsiliste positiivse kuvandi loomist (samaväärselt siseturvalisuse vabatahtlikega). Täna peame tõdema, et hoiakud vabatahtlike suhtes on ka omavalitsuste tasandil ambivalentssed. Seetõttu peaks teavitustöö olema suunatud jätkuvalt ka neile, sest hanke pilootimisaeg oli lühike, mudeli analüüsi tulemused tulid alles projekti lõppedes, mistõttu ei olnud käigu pealt võtta tõendus põhiseid argumente teenuse vajalikkuse, väärtuse ja mõju kohta. On oluline, et ka minister ning ministeeriumi tippametnikud tunnustaksid sotsiaalvaldkonna vabatahtlike oma sõnavõttudes ja kõnedes. Teavitustegevust võib koordineerida ka punktis 1 kirjeldatud strateegiline partner.
3. Soovime üleriigiliselt läbi mõelda sotsiaalvaldkonnas tegutsevate vabatahtlike baaskoolituse. Eesti on väga väike ning seetõttu ei ole mõtet igas maakonnas igal omavalitsusel luua oma koolituskava. Koolituse korraldamine võib olla strateegilise partneri ülesanne. Koolituse kohta saab lugeda lähemalt peatükist 7.4.5.
4. Vabatahtlike õnnetusjuhtumite kindlustamise teemat on asunud ajama siseministeerium. Soovime sotsiaalministeeriumil kindlasti sel teemal kaasa rääkida ning aidata kujundada Eesti oludesse sobivad vabatahtlike kindlustamise võimalused.
5. Mudeli edasisel rakendamisel ja arendamisel tuleb silmas pidada, et teenuste väljatöötamine on järjepidev töö. Seega peab ka käesolevas raportis väljapakutud mudelit edasi arendama, jälgides ja arvestades vabatahtliku tegevuse trende ja muutusi ühiskonnas.
6. Liikumine Kodukant ei näe vajadust vabatahtlike seltsiliste tarvis eraldi õigusloomet, sest vabatahtlike tegutsemise keskkond on Eestis piisavalt paindlik ja võimalusterohke. Edaspidi võib küll kaaluda määrust, mis võimaldaks vabatahtlike sõidukulude hüvitamist teatud piirmäärades ilma kuludokumente esitamata.

8.2. Ettepanekud ja soovitused kohalikule omavalitsusele

1. Liikumise Kodukant soovitus omavalitsustele on kaasamismudeli rakendamisel, kujundamisel ja rahastamisel teha maakondlikul tasandil koostööd. Soovime omavalitsustel koostöös kohapealsete partnerite ja koordinaatoriga üle vaadata olemasolevad teenused ja leida

kombineeritud lahendusi. Näiteks saaks omavalitsus koostöös vabatahtlikega pakkuda sotsiaaltransporditeenusele lisaks täiendavat saatjateenust, kus vabatahtliku rolliks on aidata inimest näiteks haiglas vajaliku arstini jõudmisel. Kindlasti on kombineerimisvõimalusi teisi.

2. Liikumine Kodukant teeb riigile ettepaneku katta koostöömudeli jätkuva piloteerimise kulud aastatel 2021–2022. Meie arvates peavad omavalitsused olukorras, kus riik panustab valdava osa rahastusest, leidma samuti täiendavad vahendid mudeli rakendamiseks. Liikumise Kodukant ettepanekul võiksid need olla kohalike vabatahtlike sõidukulud (maakonnas keskmiselt ca 5640 eurot aastas).
3. Mudeli testimine, kuid ka Liikumise Kodukant laiem kogemus vabatahtlike kaasamisel on näidanud, et vabatahtlik tegevus on üks lihtsamaid inimeste aktiveerimise viise. Eakate osakaal elanikkonnas üha suureneb, kuid nii uuringud kui Liikumise Kodukant kogemused näitavad, et eakad jäetakse tihtipeale vabatahtlikust tegevusest kõrvale. Samas toetab eaka tegutsemine vabatahtlikuna tema tervist ja vaimset heaolu. Seega soovime mudeli edasisel rakendamisel pöörata eraldi tähelepanu eakate aktiveerimisele vabatahtliku tegevuse kaudu.
4. Kohalik omavalitsus peab aitama vabatahtlike koordinaatoril kliente kaardistada. Tuleb toetada sisukat koostööd vabatahtlike koordinaatori ja omavalitsuse sotsiaaltöötajate vahel. Sotsiaaltöötaja saab juba klientide olukorda ja vajadusi hinnates otsustada, kas inimene vajab ja soovib vabatahtlikku seltsilist, ning leida koos koordinaatoriga abivajajale sobiv vabatahtlik. Turvalisuse tagamiseks peab omavalitsusel olema kättesaadav aktiivsete vabatahtlike nimekiri. Turvalisust aitaks tagada ka omavalitsuse väljastatav vabatahtliku tõend.
5. Vabatahtliku seltsilise teenus peab olema kohalike omavalitsuste kodulehel nähtav ja leitav. Nii tagatakse vabatahtlike seltsiliste teenusele suurem usaldusväärus.
6. Eriolukorras tegutsedes kogesime selgesti, et kõige turvalisem ja mõistlikum on hajaasustusaladel aidata inimesi koostöös kohalike seltside ning külavanematega. Kel veel tegemata, soovime kaardistada vallas tegutsevad seltsid ning luua nendega sidemed kogukonnamudeli rakendamiseks. Kogukondade kaasamine sõltub paljuski nende arengutasemest, soovist ja valmisolekust, seega tuleb kogukondade arengut järjepidevalt toetada. Ka kogukonnad vajavad investeringuid, näiteks tuleks omavalitsusel kogukonnapõhist mudelit rakendades katta vabatahtlike sõidukulud ning leida tegevustoetust vabatahtlike töö korraldamiseks. Kogukonnamudeli kohta võib lugeda lähemalt peatükist 7.3.
7. Vabatahtlike seltsiliste usaldusvääruse tõstmiseks on oluline, et ka vallajuhid suhtuksid neisse positiivselt ning tunnustaksid neid oma hoiaku, sõnavõttude ning näiteks erinevate tänusündmustega.

8.3. Ettepanekud ja soovitused teistele osapooltele (teenuse osutajad, vabähendused, kogukonnad)

1. Soovime igal hoolekande- ja tervishoiuasutusel läbi mõelda, mida seltsilised nende juures teha saavad ning kes on asutusepoolne kontaktisik (st igapäevane vabatahtlike kaasaja). Samuti peab asutus enne vabatahtlike töösse rakendamist nii personali ja kliendid selleks ette valmistama (st vabatahtliku tegevuse põhimõtteid ja võimalusi selgitama). Abiks on Liikumise Kodukant loodud juhend sotsiaaltöötajale vabatahtlike kaasamiseks (lisa 4).
2. Kohalikud kogukonnad saavad vabatahtlike kaasamises osaleda siis, kui nad on selleks valmis. Selleks tuleb alustada oma tänase valmisoleku analüüsist (vt materjale peatükis 7.3). Väga oluline on siinkohal kogukonna initsiatiiv ning endast ja oma valmisolekust sotsiaaltöötajale ja koordinaatorile teadaandmine.
3. Kohalikud kogukonnad ning erinevate sotsiaalteenuste osutajad peavad läbi mõtlema vabatahtlike toetamise ja tunnustamise viisid ning järgima vabatahtliku tegevuse head tava.

9. Kasutatud kirjandus

World Bank (2017)

https://riigikantselei.ee/sites/default/files/contenteditors/Failid/hoolduskoormus/estonia_ltc_report_fi_nal.pdf

Balti Uuringute Instituut (2018), Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring.

<https://vabatahtlikud.ee/wpcontent/uploads/2015/04/Vabatahtlikus-tegevuses-osalemise-uuring-2018.pdf>

Emor & Praxis (2016), Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring

https://www.sm.ee/sites/default/files/contenteditors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/veu2015aruanne_tnsemorsapraaxis_final.pdf

UN Volunteers (2018), The state of volunteering infrastructure globally

<https://www.unv.org/swvr/Vlpaper>

UN Volunteers (2018), State of the World's Volunteerism Report The thread that binds - volunteerism and community resilience <https://www.unv.org/publications/swvr2018>

Principi A, Chiatti C, Lamura G, Frerichs F. (2012). The engagement of older people in civil society organizations. Educational Gerontology 38, 2: 83–106

Lisad

Lisa 1. Sotsiaalpartneri motiveerimise juhend

<https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/juhendmaterjalid/motiveerimise-juhend-sotsiaalpartnerite-veenmiseks-ja-kaasamiseks/>.

Lisa 2. Abivajajate kaardistamise juhend

<https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/juhendmaterjalid/juhendmaterjal-abivajajate-kaardistamiseks/>.

Lisa 3. Juhendmaterjal vabatahtlikule

https://vabatahtlikud.ee/wp-content/uploads/2018/12/vabatahtliku-sisseelamise-toetamiseks_juhend_viimane-versioon_28_11-1.pdf.

Lisa 4. Juhendmaterjal sotsiaaltöötajale vabatahtlike kaasamiseks

<https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/juhendmaterjalid/vabatahtlike-kaasamise-abc-hoolekandeesutuste-esindajatele-ja-sotsiaaltootajatele/>.

Lisa 5. Juhend värbamisvestluse läbiviimiseks vabatahtlikuga

<https://vabatahtlikud.ee/projektid/sotsiaal/juhendmaterjalid/varbamisvestlus-vabatahtlikuks-kandideerijaga/>.

Lisa 6. Vabatahtliku ja abivajaja hea tahte kokkuleppe näidis

(vabatahtliku, abivajaja ja koordinaatori ning sotsiaalpartneri vahel omavahelise kokkuleppe fikseerimiseks, juhul kui vabatahtlik käib kliendi kodus)

Mina, ABIVAJAJA NIMI,

ja

mina, vabatahtlik VABATAHTLIKU NIMI,

ja

mina, KOORDINAATORI NIMI kui vabatahtliku tööd korraldava asutuse NIMETADA ASUTUS esindaja

oleme omavahel sõlminud HEA TAhte KOKKULEPPE, arvestades ja aru saades et:

- VABATAHTLIKU NIMI tegutseb vabast tahtest, ilma tasu saamata. Vabatahtliku tegevust juhendab ja koordineerib koordinaator.
- VABATAHTLIK ei ole sotsiaaltöötaja ega ametnik. Sotsiaalhoolekandeteenuste taotlemiseks pöördub abivajaja oma elukohajärgse sotsiaaltöötaja poole.
- ABIVAJAJA NIMI vajab tuge *(siia täpne tegevuste kirjeldus)* ning VABATAHTLIKU NIMI on valmis selleks pakkuma oma abi vabatahtlikuna.
- VABATAHTLIK ja ABIVAJAJA kohtuvad (ajaperiood, soovitame aastat, regulaarsus, mitu korda nädalas, kuus vms) (asukoht, kus nad kohtuvad).
- ABIVAJAJA NIMI ja VABATAHTLIKU NIMI suhtlevad omavahel telefoni/meili teel, et täpsustada kohtumiste kellaegu ning anda teada, kui plaanides tuleb muudatus.
- ABIVAJAJA NIMI ja **KES? OMAVALITSUS - lähtuvalt kohalikust kokkuleppes** on teadlikud, et VABATAHTLIKU NIMI vabatahtliku tegevusega seotud sõidukulu tasub sõidupäeviku alusel ..... Muid kulusid vabatahtlikule ei kaeta ning muude kulude kandmist ei saa vabatahtlikult eeldada ega nõuda.
- Koordinaator tagab vabatahtlikule vajaliku üldväljaõppe ja juhendamise.
- Sotsiaaltöötaja / lähedane juhendab vajaduse korral kohapeal.

Meie kokkulepe põhineb vastastikusel usaldusel ja austusel ning me hoiame saladuses tegevuse käigus teatavaks saanud konfidentsiaalset informatsiooni, sh isikuandmeid.

Kokkuleppe kõigil osalistel on õigus iga hetk teha ettepanek kokkuleppe muutmiseks või lõpetamiseks. Muudatused arutatakse läbi ja nende üle otsustavad kõik osapooled koos.

Töötleme ABIVAJAJA NIMI isikuandmeid vabatahtliku teenuse pakkumiseks vastavalt käesolevale hea tahte kokkuleppele. Töötleme järgmisi isikuandmeid: nimi, sünnikuupäev, kontaktaadressid, teenuse osutamise alguse ja lõpu kuupäev, abivajaduse ja vabatahtliku tegevuse kirjeldus, teie tagasiside teenuse kvaliteedile. Teie andmed koondame vabatahtliku päevikusse, mida hoiame **NIMETADA, KUS**.

Koostöölepe täitmiseks ehk vabatahtliku teenuste saamiseks töötleme teie isikuandmeid käesoleva hea tahte kokkuleppe alusel. Nõusoleku alusel töötleme Teie andmeid ja küsime tagasisidet teenusele.

TEGEVUSE KORRALDAJA NIMI andmekaitsetingimustega saate tutvuda NIMETADA, KUS.

Kinnitan, et oleme tegevuse sisu läbi arutanud ning oleme sellega nõus.

Allkirjad:

Kuupäev ja koht:

Lisa 7. Vabatahtliku leping asutusega (nt hooldekodu, haigla)

Vabatahtliku tegevuse leping

/allkirjastatud digitaalselt/ või kuupäev

Hoolekande- või tervishoiuasutus HOOLEKANDE- / TERVISHOIASUTUSE NIMI (registrikood: ...; postiaadress: ...) (edaspidi nimetatud **asutus**), keda esindab ESINDAJA NIMI JA AMET,

ja

vabatahtlik (isikukood: ...; elukoha aadress: ...) (edaspidi nimetatud **vabatahtlik**; koos nimetatud **pool** või **pooled**),

sõlmivad järgmise lepingu (edaspidi nimetatud **leping**).

1. Lepingu ese

1.1. Vabatahtlik osaleb asutuse tegevuses järgmisel viisil (edaspidi **ülesanne**):

1.1.1. on vabatahtlik seltsiline **kirjeldus siia**;

1.1.2. täidab jooksvalt asutuses asuvat vabatahtliku päevikut;

1.1.3. osaleb vabatahtlikele pakutavatel koolitustel.

1.2. Ülesande täitmise aeg on **lepitakse vabatahtlikuga kokku, võib sõlmida määramata ajaks. Kindlasti siia panna aeg, millal vabatahtlik seltsiliseks tuleb (nt igal esmaspäeval kell 13.00)**.

1.3. Ülesande täitmise koht on **lisada koht**.

1.4. Ülesandeid annab asutuse kontaktisik, kelleks on **kontaktisiku nimi**.

1.5. Pooled on teadlikud, et tegemist on vabatahtliku tegevusega, mille puhul ei eeldata tasu maksmist või muud rahalist hüvitust. Ülesande täitmist ei loeta töösuhteks töölepingu seaduse mõistes ega töövõtulepingu täitmiseks võlaõigusseaduse mõistes.

2. Asutuse kohustused

2.1. Asutus tagab vabatahtlikule ülesande täitmiseks vajaliku teabe ja töövahendid.

2.2. Asutus tagab vabatahtlikule asjakohase juhendamise.

2.3. Asutus teavitab vabatahtlikku asjaoludest, mis võivad mõjutada ülesande täitmist.

2.4. Asutus hüvitab vabatahtlikule ülesande täitmisel tekkinud sõidukulud vastava avalduse ja esitatud kuludokumentide alusel.

2.5. Asutus tohib avalikustada vabatahtliku nime ja levitada temast tööga seoses tehtud foto- ja videomaterjale eesmärgiga tutvustada vabatahtliku tööd avalikkusele ja seda populariseerida, juhul kui vabatahtlik annab selleks oma nõusoleku.

2.6. Asutus töötleb vabatahtliku isikuandmeid (isikukood, tööga hõivatus) hõlbustamaks vabatahtliku ja abivajajate seostamist ning vabatahtlike kohta käiva statistilise koondportree analüüsi.

3. Vabatahtliku tegevus

3.1. Vabatahtlik saab ülesande täitmiseks asutuselt igakülgset abi.

3.2. Vabatahtlik võib abiandmisest keelduda, juhul kui ülesande täitmine ületab mõistlikult oodatava koormuse, on ebaseaduslik, ei sobi vabatahtlikule tema ea tõttu või on ebaeetiline.

3.3. Vabatahtlik täidab antud ülesannet isiklikult.

3.4. Vabatahtlik väldib olukordi, millega võib sattuda ohtu tema ja teiste isikute tervis või vara.

3.5. Vabatahtlik teavitab asutust viivitamatult asjaoludest, mis võivad mõjutada ülesande täitmist.

3.6. Ülesannet täites peab vabatahtlik olema viirus- ja teiste nakkushaiguste vaba. Haigestumise korral teavitada punktis 1.5 nimetatud kontaktisikut.

3.7. Vabatahtlik hoiab saladuses ülesande täitmise käigus teatavaks saanud ärisaladusi ja konfidentsiaalset informatsiooni, sh isikuandmeid. Isikuandmete töötlemisel, sh vabatahtlike ja abivajajate andmebaasis, järgib vabatahtlik asutusepoolseid isikuandmete töötlemise nõudeid.

3.8. Vabatahtlik tagastab töövahendid jm punktis 2.1 nimetatud asjad seitsme päeva jooksul pärast ülesande täitmist või lepingu lõppemist.

3.9. Vabatahtlikuna tegutsedes täidab vabatahtlik asutuse töökorra- ja tööohutusnõudeid.

3.10. Vabatahtliku tegevuse paremaks korraldamiseks annab vabatahtlik punktis 1.5 nimetatud kontaktisikule tagasisidet ja teeb omapoolseid ettepanekuid.

4. Poolte vastutus

4.1. Vabatahtlik ei vastuta asutuse kohustuste täitmise eest kolmandate isikute ees.

4.2. Vabatahtlik vastutab asutusele tekitatud varalise kahju eest juhul, kui vabatahtlik tekitas kahju tahtlikult ning vabatahtlikul oli võimalus käituda selliselt, et kahju ei oleks tekkinud.

4.3. Asutus ei vastuta vabatahtliku poolt kolmandatele isikutele tekitatud kahju eest.

4.4. Vabatahtlik on kohustatud hoidma tähtajatult teenuse osutamise käigus konfidentsiaalsena saadud isikuandmeid, sh isikukood, tervist ja eraelu puudutav informatsioon ning igasugune muu suuliselt või kirjalikult või muul viisil asutuse poolt avaldatud või saadud informatsioon või andmed, sh oskusteabe, lepingute ja mistahes tegevuse kohta, mida asutus pole avalikustanud.

4.5. Pooled järgivad lepingu ja ülesande täitmisel kehtivate õigusaktide kõrval ka vabaühenduste eetikakoodeksi ning vabatahtliku tegevuse head tava.

4.6. Pooled võivad lepingust taganeda, kui teine lepingupool on lepingust tulenevat kohustust oluliselt rikkunud. Lepinguliseks rikkumiseks loetakse eelkõige olukorda, mille tõttu on võimatu täita ülesannet või tegemist on vabaühenduste eetikakoodeksi ning vabatahtliku tegevuse hea tava (www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Vabatahtliku-tegevuse-hea-tava) olulise rikkumisega.

4.7. Pooled võivad lepingu igal ajal ennetähtaegselt üles öelda.

5. Lõppsätted

5.1 Leping jõustub ..... ja kehtib, kuni pooled on oma kohustused täitnud või lepingu üles öelnud. Leping muudatused tehakse kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

5.2. Poolte vaidlused lahendatakse läbirääkimistega, nende ebaõnnestumisel piirkonna kohtus.

Asutus:

/allkiri/

Vabatahtlik

/allkiri/

Vabatahtliku nõusolekud

Annan nõusoleku oma nime avalikustamiseks ja minu tööga seoses tehtud foto- ja videomaterjalide levitamiseks eesmärgiga tutvustada vabatahtliku tööd avalikkusele ja seda populariseerida.

Jah	
Ei	

Annan nõusoleku koguda minu kohta käivaid lepingulisi andmeid vabatahtlike andmebaasi, mida kasutatakse vabatahtlike sihtrühmade analüüsimisel ja värbamissõnumite täpsustamisel.

Jah	
Ei	

Vabatahtlik

/allkiri/

Lisa 8. Vabatahtliku päeviku näidised

Lisa 8a. VABATAHTLIKU PÄEVIK vabatahtlikule, kes käib abivajaja kodus

Vabatahtliku nimi	
Kliendi nimi	
Kliendi vanus	
Kliendi kontaktandmed	
Kliendi elukoht	

Kuupäev	Tegevuse kirjeldus	Külastuse kestus, tundi

Tunde kokku	
--------------------	--

Vabatahtliku kommentaarid

.....

.....

Lisa 8b. VABATAHTLIKU PÄEVIK abistajale, kes käib asutuses (hooldekodus, haiglas jne)

Kuupäev	Vabatahtliku nimi	Külastatud klientide nimed	Tegevuse kirjeldus	Külastuse kestus, tundi
			Tunde kokku:	

~

Soovitame ühise päeviku sisse seada arvutis või paberil, kuhu kõik vabatahtlikud enne lahkumist märgivad külastatud klientide nime, tegevuse ning külastusaja pikkuse.

Lisa 9. Vabatahtlike koolituskava näidis

Vabatahtlike jätkuvaks koolitamiseks üle Eesti pakume kaht võimalust:

- vabatahtlike sissejuhatav koolitus kontaktõppena ja
- vabatahtlike sissejuhatav koolitus e-õppekursusena.

Vabatahtlike sissejuhatav koolitus kontaktõppena, kokku 16 akadeemilist tundi, toimub kas TÜ Pärnu Kolledžis või Liikumise Kodukant poolt organiseerituna koolituseks sobivas ruumis mistahes Eesti piirkonnas.

Koolituse eesmärk on omandada vabatahtliku rolli täitmiseks vajalike oskusi ning aidata kaasa vabatahtlike võrgustiku kujunemisele.

Anda asjast huvitatuile teadmised ja oskused, mis võimaldavad vabatahtlikul luua toetava ja eetilise suhte abistatavaga ning vajadusel suunata abivajaja asjakohase ametliku teenuseni.

Koolituspäev koosneb neljast 1,5-tunnisest koolitusblokist, mille vahel on pausid.

Teemad jaotuvad järgmiselt:

1. päev

- Tutvumine koolitusteema ja osalejatega; ootuste ja vajaduste kaardistamine.
- Lühikäsittevaade Eesti sotsiaalkaitsesüsteemist ja hoolekande põhimõtetest.
- Vabatahtliku tegevuse seadusandlik taust. Abistaja tegevus vabatahtlikus tööprotsessis. Abistamise filosoofia ja eetika.
- Isikuandmete kaitse tagamine abistamisprotsessis – mida peab teadma isikuandmete töötlemisest.

2. päev

- Saladuse pidamise kunst. Abistaja roll ja selle piirid. Abistaja oskused ja omadused.
- Kohaliku tasandi hoolekande võimalused (teenused, omavalitsuse roll hoolekandelise abi andmisel).
- Sotsiaaltöötaja õigused ja roll abi andmisel, koostöö vabatahtlikuga. Abi pakkumine abistatavat toetaval ja ennast säästval viisil. Vabatahtlik töö kui koostöö.
- Kokkulepete saavutamine ja täitmine, vastutuse jätmine abistatavale.
- Kokkuvõtted. Tagasiside.

Kokkuleppel õppijatega on võimalik teha muudatusi nii ajakavas kui teemade jaotuses.

Ühes rühmas on kuni 30 õppijat.

Koolituse läbinutele väljastatakse Tartu Ülikooli tõend või tunnistus.

Koolituse juhendmaterjalid on kättesaadavad ka Vabatahtlike Väravas.

Vabatahtlike sissejuhatava koolitus maksab ühele koolitusrühmale on 1830 eurot, millele lisandub käibemaks. Koolituse hind sisaldab koolitajate töötasu, sõidu ja majutusega seotud kulud. Koolituse hind ei sisalda ruumide rendi ega osalejate toitlustamise kulusid.

Kontaktõppe kõrvale luuakse samade koolitusteemade alusel **vabatahtlike sissejuhatav e-kursus**, mis võimaldab tulevasel vabatahtlikul õppida sellises kohas ja sel ajal, mis on talle sobivaim. E-kursusele koostatakse põhjalik õpijuhised ja õppematerjalide esitamisel kasutatakse õpiväljundite saavutamiseks sobivaid meedie (tekst, pildid, animatsioonid vms). Õpikeskkonna kasutamine ei nõua eraldi tarkvara soetamist.

Kursuse toimumise ajal toetatakse õppija aktiivset osalemist õppeprotsessis, aga ka õpioskuste kujunemist, st õppijad suunatakse õpitu reflekteerimisele ja mõtestamisele. Õppijale antakse kursuse ajal tagasisidet tema teadmiste ja edenemise kohta.

E-kursus sisaldab peale õppematerjalide ja soovitusliku kirjanduse iseseisvaid ülesandeid, rühmatööd, veebipõhist foorumit ja teste enesekontrolliks. E-kursuse maht on 1 EAP ja õppija saab kursuse läbida nelja nädalaga. E-kursust pakume jaanuaris ja septembris 2020 ning see on õppejõudude poolt sel ajavahemikul toetatud.

Koolituse läbinutele väljastatakse Tartu Ülikooli tõend või tunnistus.

Vabatahtlike sissejuhatava koolituse e-kursuse väljatöötamise hind (ühekordne) on 3600 eurot; õppetöö läbiviimine e-kursusena ühele koolitusrümale (kuni 30 õppijat) on 1640 eurot. Koolituse hind sisaldab koolitajate ja tehnilise toe töötajate tasu.

Koolitajad: Anne Rähn anne.rahn@ut.ee ja Anu Aunapuu anu.aunapuu@ut.ee (Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž).

Lisa 10. Juhend vabatahtlikele tegelemaks üksikute ja riskirühma kuuluvate inimestega kriisiolukorras
<https://vabatahtlikud.ee/organisatsioonile/juhendmaterjalid/juhend-vabatahtlikule-kes-tahab-appi-minna-üksikutele-ja-riskiruhmas-olevatele-inimestele-kriisiolukorras/>.

Lisa 11. Juhised: kuidas vabatahtlikult abi vastu võtta
<https://vabatahtlikud.ee/organisatsioonile/juhendmaterjalid/juhised-kuidas-vabatahtlikelt-abi-vastu-votta/>.

Lisa 12. Kaasatud vabatahtlikud ja toetatud kliendid omavalitsuste lõikes

Maakond/KOV-üksus	Kliendid	Vabatahtlikud
Pärnumaa	141	75
Pärnu linn	79	
Põhja-Pärnumaa vald	32	
Häädemeeste vald	20	
Saarde vald	7	
Tori	3	
Lääne-Virumaa	111	41
Tapa vald	79	
Rakvere linn	15	
Väike-Maarja vald	9	
Viru-Nigula vald	3	
Haljala vald	1	
Kadrina vald	3	
Vinni vald	1	
Hiiumaa vald	109	39
Võrumaa	99	28
Võru vald	60	
Rõuge vald	17	
Võru linn	16	
Antsla vald	4	
Setomaa vald	2	
Harjumaa	88	49
Tallinn	35	
Keila linn	12	
Kose vald	9	
Lääne-Harju vald	9	
Kuusalu vald	8	
Saue vald	5	
Raasiku vald	4	
Viimsi vald	4	
Saku vald	1	
Loo alev	1	
Põlvamaa	37	14
Põlva vald	36	

Räpina vald	1	
Viljandimaa	42	20
Viljandi linn	17	
Viljandi vald	13	
Põhja-Sakala vald	9	
Mulgi vald	3	
Jõgevamaa	33	2
Mustvee vald	17	
Jõgeva vald	16	
Tartumaa	3	1
Tartu linn	2	
Ülenurme vald	1	
Otepää vald	4	2
Haapsalu	2	
Toila vald	5	1
Saaremaa vald	1	
Rapla vald	3	1
Kokku	678	273

Lisa 13. Kokkuvõte kliendipäevikute, tagasisideküsitluste ja koordinaatoritega tehtud intervjuude analüüsist. Karin Kiis

https://vabatahtlikud.ee/wp-content/uploads/2020/06/Vabatahtlike-kaasamine-hoolekandeRaportilisa-13_v-1.pdf.

Lisa 14. Vabatahtliku teenuse redisainiseminaride kokkuvõte. Mari Rull

<https://vabatahtlikud.ee/wp-content/uploads/2020/06/mari-rullanal-s.pdf>.

Lisa 15. Keegi ei pea kannatama üksildust. Pilooprojekti „Vabatahtlike kaasamine hoolekandesse“ fookusgrupi arutelude kokkuvõte. Tiina Tambaum

<https://vabatahtlikud.ee/wp-content/uploads/2020/06/tiina-tambaumanal-s.pdf>.